

Jak opisać KWALIFIKACJĘ RYNKOWĄ i zaprojektować dla niej walidację?

PRZEWODNIK

Jak opisać kwalifikację rynkową i zaprojektować dla niej walidację?

Przewodnik

Warszawa 2022

Autorzy:

Elżbieta Strzemieczna
dr Piotr Bordzoł
Aleksandra Brzozowska
Anna Darasz-Żur
Agnieszka Grabowska
Krystyna Jezuita
dr Natalia Kopeć-Panek
Boris Poleganow
Ludmiła Rycielska
Anna Siepielska
dr Anna Sitek
Maciej Tauber
Agnieszka Wiśniewska
Aldona Witkowska

Redakcja merytoryczna: Elżbieta Strzemieczna

Konsultacja merytoryczna: Agnieszka Szymczak

Redakcja językowa: Elżbieta Łanik

Grafiki: Rawpixel.com – Freepik.com

Projekt okładki: Anna Nowak

Projekt graficzny: Anna Nowak

Skład: Anna Nowak, Wojciech Maciejczyk

© Copyright Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2022

ISBN 978-83-67385-17-6

Wzór cytowania:

Strzemieczna, E. (red.). (2022). *Jak opisać kwalifikację rynkową i zaprojektować dla niej walidację? Przewodnik*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8
01-180 Warszawa
tel. +48 22 241 71 00
www.ibe.edu.pl

Egzemplarz bezpłatny

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu „Wspieranie funkcjonowania i doskonalenie ZSK na rzecz wykorzystania oferowanych w nim rozwiązań do realizacji celów strategii rozwoju kraju”.

Spis treści

Od autorów	5
1. Co trzeba wiedzieć przed przystąpieniem do opisywania kwalifikacji?.....	7
1.1. Co to jest kwalifikacja?	7
1.2. Czym jest opis kwalifikacji rynkowej?.....	12
1.3. Dlaczego warto włączać kwalifikacje rynkowe do ZSK?	15
1.4. W jaki sposób kwalifikacje są włączane do ZSK?	24
2. Jak zorganizować pracę nad tworzeniem opisu kwalifikacji rynkowej?	27
2.1. Kogo warto zaangażować w prace nad opisywaniem kwalifikacji?	27
2.2. Jak wygląda opracowywanie opisu?.....	29
2.3. Formularz wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej.....	32
3. Opisywanie kwalifikacji	33
3.1. Nazwa kwalifikacji.....	34
3.2. Krótka charakterystyka kwalifikacji	36
3.3. Grupy osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji.....	38
3.4. Warunki przystąpienia do walidacji.....	40
3.5. Zapotrzebowanie na kwalifikację	43
3.6. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze	46
3.7. Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji	51
3.8. Efekty uczenia się	53
3.9. Wymagania dotyczące walidacji i podmiotów prowadzących walidację.....	67
3.10. Poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji	75
3.11. Informacje dodatkowe.....	78
4. Jak przygotować się do prowadzenia walidacji?	82
4.1. Schemat i harmonogram walidacji.....	83
4.2. Matryca walidacji	88
4.3. Scenariusz walidacji	92
4.4. Uzupełnienie wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania	95
5. Okiem praktyków: ostatnie wskazówki i porady	97
Aneks I. Opisywanie kwalifikacji rynkowej w punktach	102
Aneks II. Formularz wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK	104
Aneks III. Lista czasowników operacyjnych.....	104
Bibliografia	112

Od autorów

Z przygotowaniem opisu kwalifikacji jest trochę jak z popularnymi w latach dziewięćdziesiątych książkami z serii „Magiczne Oko”: można wpatrywać się godzinami w pełną znaków i symboli kartkę i nic nie widzieć, a gdy pozna się metodę patrzenia, nagle wszystko staje się jasne i czytelne. Od 2016 roku jako pracownicy Instytutu Badań Edukacyjnych prowadzimy seminaria i spotkania robocze, podczas których prezentujemy ową metodę patrzenia na opis kwalifikacji rynkowej i czynimy tym samym wniosek o włączenie kwalifikacji do ZSK jasnym i klarownym. Ponieważ nie mamy możliwości dotrzeć osobiście do każdej osoby zainteresowanej tym zagadnieniem, postanowiliśmy nasze doświadczenia zebrać w niniejszym poradniku i przygotować go w taki sposób, żeby każdy czytelnik mógł poczuć się jak na naszych seminariach i przekonać się, że przygotowanie wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK nie jest wcale takim magicznym procesem.

Wcześniejszą publikacją dotyczącą opisywania kwalifikacji, której lekturę serdecznie polecamy, jest poradnik: *Opisywanie kwalifikacji nadawanych poza systemami oświaty i szkolnictwa wyższego* (Ziewiec-Skokowska, Danowska-Florczyk, Stęchły, 2016). Materiał ten powstał na podstawie pilotażowych opisów kwalifikacji. W trakcie sześciu lat, które minęły od jego wydania, współpracowaliśmy z różnymi podmiotami przy opisywaniu 510 kwalifikacji rynkowych, a 155 z nich zostało już włączonych do ZSK. Z tego powodu zdecydowaliśmy się przygotować nie tyle uaktualnioną wersję wcześniejszego poradnika, co zupełnie nową pozycję opartą na doświadczeniach ze spotkań roboczych, konsultacjach środowiskowych, opiniach specjalistów czy z przeprowadzonych już walidacji.

Naszą publikację kierujemy do wszystkich zainteresowanych tematem opisywania kwalifikacji: osób planujących złożenie wniosku o włączenie kwalifikacji, ekspertów zapraszanych do opisu kwalifikacji, przedstawicieli organizacji, które rozważają zaangażowanie się w rozwój Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, a zwłaszcza osób, które nie miały do tej pory z kwalifikacjami rynkowymi wielu doświadczeń.

W przewodniku znajdziecie nie tylko wyjaśnienie, skąd pochodzą kwalifikacje w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji i jak wygląda procedura ich włączania (rozdział 1), ale przede wszystkim praktyczne porady na temat opisywania kwalifikacji (rozdział 2); sprawdzone sposoby posługiwania się językiem efektów uczenia się oraz wskazówki, na co szczególnie zwrócić uwagę, przygotowując opis kwalifikacji rynkowej zgodnie z założeniami ustawy o ZSK (rozdział 3). Przez ostatnie sześć lat funkcjonowania ZSK praktyka pokazała, że zdecydowana większość podmiotów składających wnioski o włączenie kwalifikacji jest również zainteresowana jej nadawaniem –

dlatego poszerzyliśmy poradnik o rozdział dotyczący przygotowania do prowadzenia walidacji (rozdział 4). Planowanie walidacji w trakcie opisywania kwalifikacji pozwala uniknąć wielu błędów, w tym tworzenia opisu, który w praktyce uniemożliwia weryfikację efektów uczenia się. W wyniku prac nad scenariuszem czy harmonogramem walidacji następuje pierwsze testowanie sformułowanych w opisie zapisów, a jeśli odbywa się to jeszcze przed włączeniem kwalifikacji do ZSK, możliwe jest dokonanie niezbędnych zmian i korekt.

Większość zamieszczonych w publikacji przykładów opisów kwalifikacji pochodzi z projektu realizowanego od stycznia do września 2020 r. pn. „Inkubator kwalifikacji”¹ (<https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>), w ramach którego przygotowano 44 opisy kwalifikacji rynkowych, uznanych za ważne i potrzebne – po konsultacji z radami sektorowymi, pracownikami ministerstw i organizacji branżowych. Do każdej kwalifikacji przygotowane zostały także recenzje opracowane przez dwóch niezależnych ekspertów, odpowiedzi na nie oraz wyniki porównania efektów uczenia się z charakterystykami poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji. Wszystkie te materiały, przygotowane przez interdyscyplinarne zespoły, do których należeli eksperci ze świata nauki, szkoleń i z poszczególnych branż, są dostępne online i mogą stanowić inspirację lub gotowy materiał dla osób zainteresowanych złożeniem wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK.

¹ Wykorzystaliśmy jako przykłady właśnie te opisy kwalifikacji, ponieważ mieliśmy największy wpływ na ich ostateczny kształt oraz posiadamy do nich (jako IBE) prawa autorskie, przynajmniej do momentu, aż zostaną złożone w postaci wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK.

1. Co trzeba wiedzieć przed przystąpieniem do opisywania kwalifikacji?

Przede wszystkim należy dobrze zrozumieć, czym jest kwalifikacja w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji i jakie są rodzaje nadawanych w Polsce kwalifikacji; na czym polega sporządzanie opisu kwalifikacji, a także jak wygląda i jak przebiega procedura włączania kwalifikacji do ZSK. Warto też na początku zapoznać się z korzyściami, wynikającymi z włączenia kwalifikacji do ZSK.

1.1. Co to jest kwalifikacja?

W języku potocznym najczęściej używamy tego słowa w liczbie mnogiej i oznacza ono wykształcenie potrzebne do wykonywania zawodu lub udział na grupie na podstawie określonych kryteriów czy przejście do następnego etapu w jakichś zawodach (zob. słownik języka polskiego online: <https://sjp.pl/kwalifikacje>). W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji słowo „kwalifikacja” występuje w liczbie pojedynczej i ma nieco inne znaczenie, które łatwiej będzie zrozumieć po zapoznaniu się z historią bohatera filmu Davida Gelba *Jiro śni o sushi* (2011).

Jiro Ono swoją przygodę z gastronomią rozpoczął w wieku 7 lat w lokalnej restauracji i kontynuował w Tokio, gdzie przez lata się uczył, praktykował i doskonalił. W wieku 26 lat został sushi szefem (tytuł uzyskiwany na podstawie zdanego egzaminu), a w wieku 40 lat założył własną restaurację, która działa już ponad 40 lat. Właściciel Sukiyabashi Jiro codziennie wstaje bladym świtem, aby pojechać na targ i wybrać najlepsze ryby do swoich dań. Cały dzień

spędza w restauracji, gdzie dogląda każdego szczegółu, sprawdza przed podaniem każdy kawałek sushi, a większość z nich przygotowuje osobiście. I robi to znakomicie, bo o przygotowanych przez niego daniach Barack Obama powiedział, że to najlepsze sushi, jakie jadł, a redakcja przewodnika Michelin przyznała wielokrotnie jego restauracji trzy gwiazdki (Sukiyabashi Jiro była pierwszą restauracją z sushi na świecie, która otrzymała takie wyróżnienie). Historia Jiro to historia długoletniego, mozolnego dochodzenia do perfekcji, osiągnięcia jej i trwania w tym stanie latami.

Nikt chyba nie zaprzeczy, że Jiro Ono jest wykwalifikowanym sushi szefem. Pytanie brzmi: co w tej historii możemy nazwać kwalifikacją w rozumieniu ZSK? Umiejętność przygotowywania sushi? Trzy gwiazdki Michelin? Zgodnie z definicją zapisaną w ustawie o ZSK¹ kwalifikacją w przypadku naszego bohatera moglibyśmy określić uzyskany przez niego w wieku 26 lat tytuł sushi szefa.

Kwalifikacja to zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, uzyskanych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący.

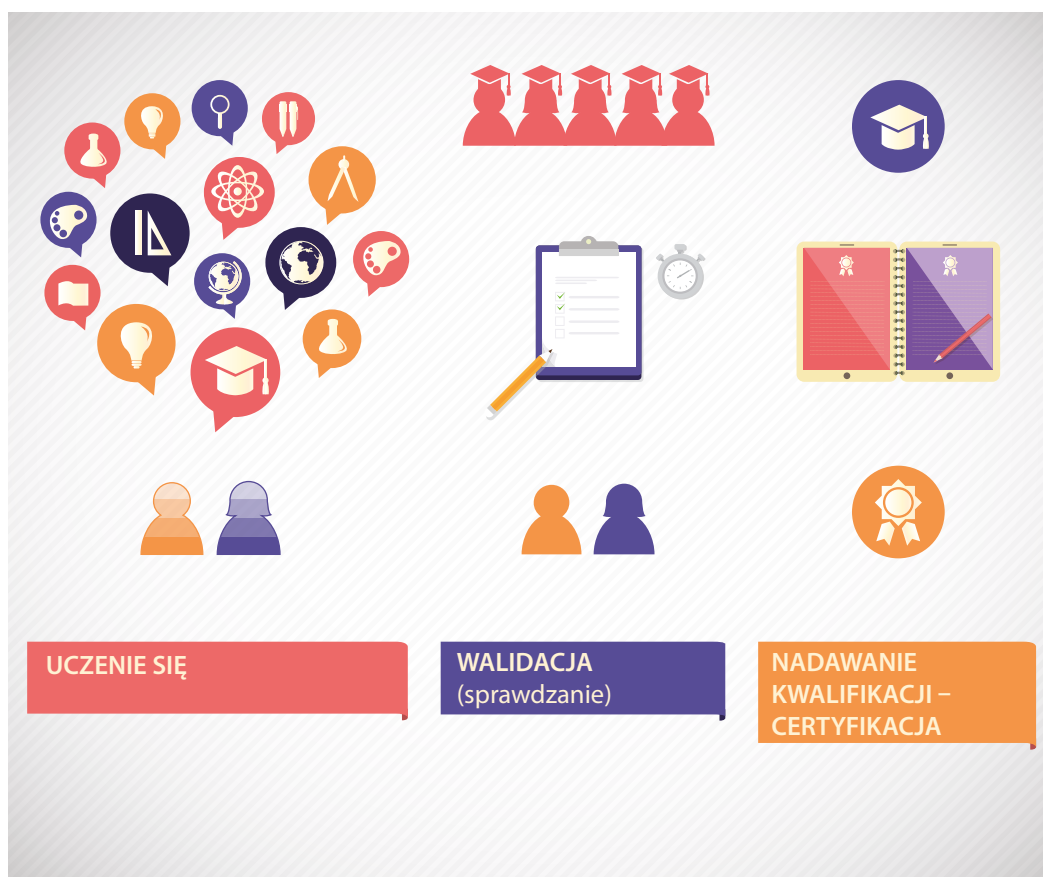
Efekty uczenia się to wiedza, umiejętności oraz kompetencje społeczne uzyskane w procesie uczenia się.

W szkole najczęściej słyszeliśmy, że kwalifikacje (rozumiane jako przygotowanie do pełnienia jakiegoś zawodu) zdobywa się w wyniku kształcenia. Gdy wchodzimy na rynek pracy, szybko orientujemy się, że taką samą (a czasem większą) wartość mają umiejętności osiągnięte poprzez doświadczenie. Zapisy ustawy o ZSK w pewnym sensie porządkują tę rzeczywistość i zrównują ze sobą wszystkie drogi uzyskania wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych – podkreślają znaczenie walidacji.

Walidacja – sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o uzyskanie kwalifikacji, niezależnie od wybranego przez siebie sposobu uczenia się, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji.

Kwalifikacja w rozumieniu ZSK to te kompetencje (umiejętności, wiedza i kompetencje społeczne), których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji i potwierdzone certyfikatem lub innym równoważnym dokumentem przez uprawnioną do tego instytucję, niezależnie od sposobu uzyskania tych kompetencji – czy też potocznie – nauczania się.

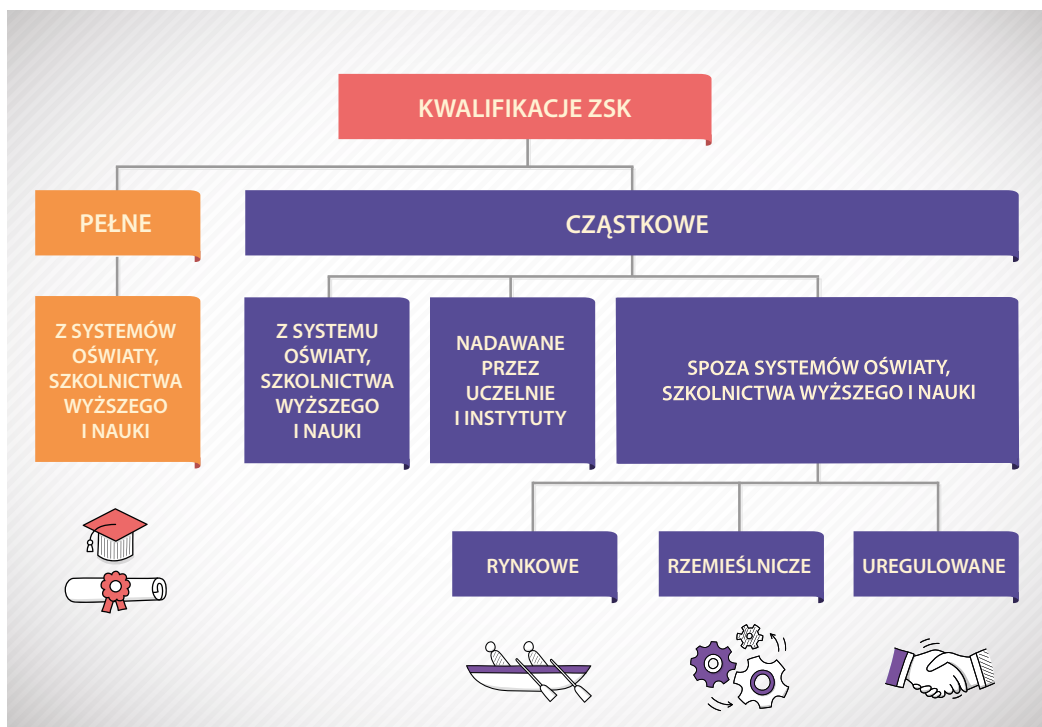
¹ Art. 2 ust. 8 Ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 226).

Rysunek 1. Jak uzyskuje się kwalifikację

Źródło: opracowanie własne.

Kwalifikacją jest na przykład prawo jazdy kategorii B. Jest to dokument potwierdzający osiągniętą umiejętność prowadzenia samochodu i znajomość przepisów ruchu drogowego, który został wydany przez uprawniony do tego podmiot, po uzyskaniu pozytywnego wyniku egzaminu przeprowadzonego przez upoważnioną do tego jednostkę na podstawie ustalonych i znanych kryteriów. Dokument ten nie tylko stanowi potwierdzenie kompetencji, ale także uprawnia do prowadzenia pojazdów mechanicznych na drogach publicznych. Jednak nie z każdą kwalifikacją są związane uprawnienia, tak jak w przypadku prawa jazdy. W polskim systemie kwalifikacji wyróżniamy kilka rodzajów kwalifikacji.

Rysunek 2. Rodzaje kwalifikacji w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji

Źródło: opracowanie własne.

W ramach systemu oświaty i szkolnictwa wyższego nadawane są:

- **kwalifikacje pełne** – potwierdzające uzyskanie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych określonych dla danego etapu edukacji i dające możliwość kontynuowania kształcenia (np. świadectwo ukończenia szkoły podstawowej, dyplom magisterski);
- **częstkowe:**
 - a. potwierdzające uzyskanie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych określonych dla zawodu nauczanego w szkole branżowej, np. świadectwo potwierdzające uzyskanie kwalifikacji w zawodzie fryzjer/fryzjerka. Kwalifikacje wymienione powyżej zostały włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji na mocy ustawy o systemie oświaty².

² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017, poz. 59).

- b. nadawane po ukończeniu innych form kształcenia³. Do włączania tych kwalifikacji stosuje się przepisy dotyczące kwalifikacji rynkowych.

Poza systemem oświaty i szkolnictwa wyższego nadawane są kwalifikacje częściowe:

- **uregulowane** – takie, których zasady nadawania oraz otrzymywane wraz z nimi uprawnienia opisane są w odrębnych aktach prawnych, np. wspomniane już prawo jazdy czy kwalifikacje w zakresie wykonywania, dozoru i kierowania pracami geologicznymi (tzw. uprawnienia geologiczne). Kwalifikacje uregulowane mogą zostać włączone do ZSK na wniosek ministra właściwego, o ile zostały opisane dla nich m.in. efekty uczenia się⁴;
- **tzw. rzemieślnicze** – kwalifikacje potwierdzone dyplomami mistrza i świadectwami czeladniczymi wydawanymi po zdaniu egzaminów przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych⁵, które mogą być włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji przez ministra właściwego na wniosek Związku Rzemiosła Polskiego, o ile zostaną opisane zgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie o ZSK⁶.
- **rynkowe** – nieuregulowane przepisami prawa, których nadawanie odbywa się na zasadzie swobody działalności gospodarczej⁷; oznacza to, że każdy podmiot prowadzący zorganizowaną działalność w obszarze gospodarki, rynku pracy, edukacji lub szkoleń może opisać kwalifikację, czyli zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych związanych z wykonywaniem jakiejś czynności, najczęściej zawodowej wraz z wymaganiami do ich walidowania, a następnie wnioskować do odpowiedniego ministra o włączenie jej do ZSK; co do zasady kwalifikacje rynkowe nie dają żadnych uprawnień, ale są wiarygodnym potwierdzeniem uzyskania określonych kompetencji.

³ Zgodnie z art. 40 ustawy o ZSK: „o których mowa w art. 162 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w art. 2 ust. 2 pkt 3 Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk i w art. 2 ust. 3 pkt 2 Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, oraz kursów i szkoleń, o których mowa w art. 4 pkt 6 Ustawy z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz”.

⁴ Art. 38 ustawy o ZSK.

⁵ Art. 3 ust. 3 lit. a Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 1989, nr 17, poz. 92).

⁶ Art. 37 ustawy o ZSK.

⁷ Art. 14 ust. 1 ustawy o ZSK.

1.2. Czym jest opis kwalifikacji rynkowej?

Jak wspominaliśmy wcześniej, uzyskanie kwalifikacji rynkowej przez daną osobę oznacza, że osiągnięcie przez nią wymaganych efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, związanych z wykonywaniem jakiejś czynności (najczęściej zawodowej), zostało sprawdzone i formalnie potwierdzone. Aby było to możliwe, te efekty uczenia się muszą najpierw zostać jasno określone, zebrane i uporządkowane. Na tym, między innymi, polega opisywanie kwalifikacji, czyli na wyróżnieniu efektów uczenia się niezbędnych do prawidłowego wykonywania jakiegoś działania oraz dobraniu do nich odpowiednich kryteriów ich sprawdzania (kryteriów weryfikacji). **Opisywanie kwalifikacji jest to przygotowanie informacji o kwalifikacji zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o ZSK⁸.** Każda kwalifikacja rynkowa opisywana jest przy użyciu formularza, który pomaga zebrać najważniejsze informacje. Identycznego formularza używa się do przedstawienia informacji o kwalifikacjach pochodzących z rzemiosła (świadcstwo czeladnicze lub dyplom mistrzowski), a podobnego (bez niektórych pól) do przygotowania opisu kwalifikacji uregulowanej. O tym, jakie dokładnie informacje trzeba zawrzeć w formularzu, piszemy w rozdziale 3, natomiast wskazówki co do samej organizacji pracy nad formularzem zawarte są w rozdziale 2. Odpowiednio przygotowane informacje w formularzu stanowią podstawę do złożenia wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK. Podmiot składający wniosek o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK może również ubiegać się o uzyskanie uprawnień do jej nadawania (jako instytucja certyfikująca).

Warto dokonać w tym miejscu pewnego rozróżnienia na **kwalifikację włączoną do ZSK i kwalifikację funkcjonującą w ZSK**. Po opisanu kwalifikacji i złożeniu wniosku o jej włączenie do ZSK rozpoczyna się w ministerstwie, do którego został skierowany wniosek, procedura oceny wniosku, która kończy się wydaniem przez ministra właściwego decyzyjnie o tym, czy kwalifikacja ma zostać włączona do ZSK, czy nie.

Minister właściwy – minister kierujący działem administracji rządowej, do którego należy kwalifikacja uregulowana lub rynkowa, który jest odpowiedzialny tym samym za jej włączenie do ZSK oraz jej funkcjonowanie, w tym nadzór nad walidacją, certyfikowaniem i zapewnianiem jakości. W przypadku danej kwalifikacji tylko jeden minister może zostać określony jako właściwy. Minister koordynator ZSK pomaga w ustaleniu, który z ministrów jest właściwy w odniesieniu do kwalifikacji, które, ze względu na swoją specyfikę, mogą funkcjonować w kilku działach administracji rządowej.

⁸ Art. 15 ustawy o ZSK.

Kwalifikacja, która otrzymała pozytywną ocenę ministra, a jej treść została obwieszona w Monitorze Polskim i opublikowana w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji, jest już **kwalifikacją włączoną do ZSK**. Następnie, gdy minister nada instytucji (lub instytucjom) uprawnienia do jej certyfikowania oraz podpisze umowę z podmiotem zewnętrznego zapewnienia jakości (PZZJ) na realizację działań w stosunku do tejże kwalifikacji, a więc zostaną spełnione wszystkie formalne warunki, aby kwalifikacja mogła być walidowana i certyfikowana, wtedy o takiej kwalifikacji mówimy, że jest **kwalifikacją funkcjonującą**.

Kwalifikacja włączona – kwalifikacja, która otrzymała pozytywną decyzję dotyczącą włączenia do ZSK, a jej treść została opublikowana w postaci obwieszczenia w Monitorze Polskim.

Kwalifikacja funkcjonująca – kwalifikacja rynkowa, która została już włączona do ZSK, minister właściwy nadał uprawnienia do jej certyfikowania przynajmniej jednej instytucji (IC) i podpisał umowę dotyczącą zewnętrznego zapewnienia jakości z wybranym podmiotem (PZZJ).

Podmiot zewnętrznego zapewnienia jakości (PZZJ) – instytucja prowadząca zorganizowaną działalność w obszarze gospodarki, rynku pracy, edukacji lub szkoleń, wpisana na listę podmiotów zewnętrznego zapewnienia jakości, odpowiadająca za zewnętrzne zapewnianie jakości nadawania danej kwalifikacji. Zadaniem tej instytucji jest monitorowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości stosowanego w danej IC oraz tego, czy spełnia ona warunki w zakresie m.in. zasobów organizacyjnych i kadrowych; do jej obowiązków należy również prowadzenie ewaluacji zewnętrznej walidacji i certyfikowania przeprowadzanych przez daną IC.

Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji – powstały w 2016 roku na mocy ustawy o ZSK publiczny rejestr, który gromadzi informacje o wszystkich kwalifikacjach włączonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji niezależnie od innych istniejących w Polsce rejestrów i spisów tworzonych na potrzeby poszczególnych resortów, branż, środowisk i instytucji. Jest dostępny online pod adresem: kwalifikacje.gov.pl.

OPISANIE KWALIFIKACJI

ZŁOŻENIE WNIOSKU O WŁĄCZENIE DO ZSK

WŁĄCZENIE KWALIFIKACJI DO ZSK

**NADANIE UPRAWNIĘĆ DO PEŁNIENIA FUNKCJI
INSTYTUCJI CERTYFIKUJĄCEJ
DLA DANEJ KWALIFIKACJI**

**PRZYPIŚANIE PODMIOTU ZEWNĘTRZNEGO
ZAPEWNIANIA JAKOŚCI DO PRZYNAJMNIEJ
JEDNEJ INSTYTUCJI CERTYFIKUJĄCEJ
UPRAWNIONEJ DO NADAWANIA KWALIFIKACJI**

**UZYSKIWANIE KWALIFIKACJI PRZEZ OSOBY
W OPARCIU O WYMAGANIA WSKAZANE
W OPISIE KWALIFIKACJI**

1.3. Dlaczego warto włączać kwalifikacje rynkowe do ZSK?

Nie będzie odkrywczym stwierdzenie, że wiele branż czy grup zawodowych posługuje się swoim, mniej lub bardziej zrozumiałym dla innych językiem. By usprawnić i przyspieszyć komunikację w sektorze, tworzone są czasem słowa czy zwroty, które wprawdzie precyzyjnie określają jakieś zjawisko czy przedmiot, ale nie zawsze są powszechnie używane poza tym sektorem. Gdyby górnik, marynarz i key account manager mieli porozmawiać ze sobą o swojej pracy, byłaby duża szansa, że mieliby trudności ze wzajemnym zrozumieniem. Można by odnieść wrażenie, że przydałby im się tłumacz. Podobnie czasem jest w komunikacji pomiędzy pracodawcą/rekruterem a pracownikiem/kandydatem do pracy. Rekruter szuka na rynku osób o kompetencjach potrzebnych na danym stanowisku, kandydat ma pewne kompetencje, ale często nie potrafi ich właściwie zaprezentować przed rekruterem, i mimo usilnych chęci, nie mogą się porozumieć. Tłumaczem w tym przypadku może być właśnie Zintegrowany System Kwalifikacji, który porządkuje kwalifikacje możliwe do uzyskania na terenie Polski i pomaga w ich porównaniu i zrozumieniu, co niesie ze sobą wiele korzyści, które dla jasności dodatkowo opatrzyliśmy opisami przykładowych sytuacji.

Uporządkowanie kwalifikacji istniejących na rynku i przejrzystość wymagań

ZSK porządkuje kwalifikacje w danym obszarze. Opisy kwalifikacji, w tym wymagane efekty uczenia się, oraz wszystkie przydatne informacje dotyczące kwalifikacji znajdują się w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji. Tym samym ZSK zapewnia przejrzystość wymagań i warunków uzyskania danej kwalifikacji, ponieważ są one opisane zgodnie z przyjętym standardem – dla wszystkich kwalifikacji rynkowych wymagania opisu są takie same.

Piotr już jako małe dziecko nauczył się jeździć na nartach zjazdowych. Postanowił zostać instruktorem i związać swoje życie zawodowe z tym sportem. Dzięki opisowi kwalifikacji wie, jakie są warunki przystąpienia do walidacji, w tym jakie dokumenty musi zgromadzić i przedstawić instytucji certyfikującej, by przejść walidację i otrzymać certyfikat poświadczający jego kompetencje.

Możliwość porównywania między sobą poszczególnych kwalifikacji

Dla wszystkich kwalifikacji rynkowych obowiązują te same standardy tworzenia opisu. Każda kwalifikacja ma przypisany poziom PRK i jej nadawanie musi zostać objęte systemem zapewniania jakości. To właśnie umożliwia porównywalność kwalifikacji między sobą na kilku płaszczyznach. Po pierwsze chodzi

o równorzędność rezultatów walidacji danej kwalifikacji, bez względu na to, w jaki sposób dana osoba zdobyła wymaganą wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne oraz niezależnie od tego, gdzie przystąpiła do walidacji. Po drugie mamy na myśli porównywalność zakresu tematycznego poszczególnych efektów uczenia się danych kwalifikacji, poziomu PRK kwalifikacji czy warunków uzyskania kwalifikacji.

Polska Rama Kwalifikacji (PRK) – ośmiostopniowa struktura ramowa porządkująca wszystkie kwalifikacje funkcjonujące w Polsce. Każdy poziom jest zdefiniowany za pomocą ogólnych stwierdzeń charakteryzujących wymagania w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, które muszą spełniać osoby posiadające kwalifikacje danego poziomu. Ustanowiona na mocy ustawy o ZSK, odpowiada poziomom Europejskiej Ramy Kwalifikacji.

Europejska Rama Kwalifikacji (ERK) ang. *European Qualification Framework (EQF)* – europejska ramowa struktura kwalifikacji, podzielona na osiem poziomów. Stanowi wspólny układ odniesienia dla ram kwalifikacji w poszczególnych krajach i umożliwia porównywanie kwalifikacji między nimi.

Janek i Kamila znają się jeszcze ze szkolnej ławki. Janka zawsze ciągnęła do sportu, jednak kontuzja uniemożliwiła mu starty w zawodach. Został trenerem. Kamila lubiła wolontariat i w ciągu kolejnych lat awansowała w strukturze swojej organizacji pozarządowej. Po kilku latach została szefową jednej z grup i zaczęła prowadzić szkolenia dla nowych wolontariuszy. Kiedy spotkali się po kilku latach, okazało się, że oboje otrzymali dokumenty potwierdzające uzyskanie kwalifikacji funkcjonujących w ZSK z 5 poziomem PRK.

Gwarancja jakości nadawanych kwalifikacji

Andrzej poszukuje dwóch pracowników do swojego zakładu produkcyjnego. Zgłosiło się kilku kandydatów, w tym dwóch posiadających dokumenty potwierdzające uzyskanie kwalifikacji rynkowych wymaganych na tym stanowisku. Okazuje się, że uzyskali swoje kwalifikacje w różnych instytucjach certyfikujących. Jednak dzięki wdrożonym w tych instytucjach systemom zewnętrznego oraz wewnętrznego zapewnienia jakości Andrzej ma pewność, że obaj pracownicy mają wystarczające kompetencje do podjęcia pracy na tym samym stanowisku.

Celem wewnętrznego i zewnętrznego systemu zapewniania jakości w ZSK jest zapewnienie odpowiedniej jakości nadawania kwalifikacji, niezależnie od

tego, która z instytucji certyfikujących tę kwalifikację nadała. Podstawowym warunkiem nadawania kwalifikacji funkcjonujących w ZSK jest pozytywny wynik walidacji, a więc potwierdzenie osiągnięcia wszystkich wymaganych efektów uczenia się.

Uznawanie wcześniej osiągniętych efektów uczenia się

Stwierdzenie, że człowiek uczy się przez całe życie, nabiera nowego znaczenia w kontekście ZSK, który umożliwia zaprezentowanie wyników uczenia się i uzyskanie formalnego potwierdzenia nabytych kompetencji. Każdy kandydat, który spełnia warunki formalne, niezależnie od tego kiedy, jak i gdzie się uczył, ma prawo podejść do walidacji w celu uzyskania wybranej kwalifikacji.

Dzięki walidacji możliwe jest zdobycie formalnego potwierdzenia umiejętności wyuczonych w pracy, osiągniętych podczas kursów i szkoleń, rozmów z innymi osobami, słuchania wykładów, czytania książek czy w czasie rozwijania swoich zainteresowań. Wykonując różne czynności, przyswajamy też określoną wiedzę, zdobywamy nowe i ćwiczymy zdobyte już umiejętności, a także kształtujemy swoje kompetencje społeczne. Dzieję się to czasami „tak przy okazji”, bez wcześniej zamierzonego celu, a po pewnym czasie okazuje się, że zgromadziliśmy pokaźny kapitał intelektualny, który moglibyśmy wykorzystać w pracy. Czasami ogranicza nas w tym brak formalnego potwierdzenia, czyli odpowiedniego dokumentu.

Iwona od dziecka interesowała się projektowaniem odzieży, jednak za namową rodziców zaczęła pracę w biurze księgowym. Po latach postanowiła się przekwalifikować i zająć zawodowo tym, co do tej pory stanowiło jej hobby. Mimo dużej wiedzy z zakresu projektowania odzieży, przeczytania wielu książek, obejrzeniu setek tutoriali w internecie i uszyciu na własny użytek kilkudziesięciu kreacji trudno było jej znaleźć pracę w wymarzonej branży, ponieważ nie miała formalnego potwierdzenia swoich kompetencji. Iwona dowiedziała się o możliwościach, jakie daje ZSK i przystąpiła do walidacji, ponieważ chciała uzyskać kwalifikację Projektowanie odzieży damskiej, co pozwoliło jej na zdobycie dokumentu poświadczającego jej kompetencje.

Możliwość akumulowania i przenoszenia osiągnięć

Różne narzędzia ZSK oferują osobom uczącym się możliwość planowania i budowania portfolio uzyskanych kwalifikacji. Możliwe jest również przenoszenie pomiędzy kwalifikacjami tych efektów uczenia się, których osiągnięcie zostało już wcześniej formalnie potwierdzone. Dzięki temu planowanie ścieżki kariery jest znacznie łatwiejsze.

W kontekście ZSK termin „osiągnięcia” odnosi się do zaliczenia części wymagań dla kwalifikacji, np. przedmiotu, modułu tematycznego, praktyki, czego warunkiem jest posiadanie dowodu wcześniejszego uzyskania części efektów uczenia się określonych dla danej kwalifikacji (zob. Sławiński, 2017).

Akumulacja i przenoszenie osiągnięć dają możliwość sprawnego uzyskiwania kwalifikacji z tego samego obszaru zainteresowań czy działalności osoby uczącej się. ZSK umożliwia również potwierdzanie osiągnięcia efektów uczenia się zdobytych np. za granicą, jeśli zostało to sprawdzone w trakcie walidacji. Przystępując do walidacji, można przedstawić dowody na uzyskanie niektórych efektów uczenia się i na tej podstawie komisja walidacyjna może podjąć decyzję o skróceniu walidacji.

Akumulowanie osiągnięć – gromadzenie potwierdzonych (w wyniku walidacji) zestawów efektów uczenia się, które wchodzi w skład wymagań określonych w opisie kwalifikacji. Innymi słowy, gdy raz potwierdzimy jakąś umiejętność podczas walidacji, to inna instytucja certyfikująca może ją uznać podczas innych walidacji zawierających tożsame zestawy efektów uczenia.

Przenoszenie osiągnięć – uznawanie przez instytucję certyfikującą pozytywnego wyniku walidacji (poszczególnych zestawów efektów uczenia się), która została przeprowadzona przez inne instytucje. Przenoszenie osiągnięć umożliwia rezygnację z powtarzania walidacji tych efektów, które zostały wcześniej poddane procesowi walidacji.

Do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji włączono trzy kwalifikacje dotyczące montażu i konserwacji zabezpieczeń przeciwpożarowych: stałych urządzeń gaśniczych gazowych (SUG-G); systemów sygnalizacji pożarowej (SSP) i sterowania urządzeniami przeciwpożarowymi; dźwiękowych systemów ostrzegawczych.

We wszystkich trzech kwalifikacjach w pierwszym zestawie efektów uczenia się „przygotowanie do montażu i konserwacji technicznych systemów zabezpieczeń przeciwpożarowych” wyróżniono takie same efekty uczenia się. Dzięki temu Marta, która uzyskała jedną z wymienionych kwalifikacji, może spodziewać się szybszego przebiegu walidacji w przypadku zainteresowania uzyskaniem dwóch pozostałych kwalifikacji.

Możliwość uwzględnienia aktualnych wymagań rynku pracy w programach kształcenia

Pracodawcy i organizacje branżowe wiedzą najlepiej, na jakie kompetencje istnieje największe zapotrzebowanie na rynku pracy. Jeśli przedsiębiorstwa nie mogą znaleźć odpowiednich pracowników, może to oznaczać, że np.:

- brakuje szkół, kierunków, kursów i szkoleń, które rozwijałyby u pracowników pożądane kompetencje;
- jakość kształcenia jest niska, przez co osoby posiadające zaświadczenia ukończenia poszczególnych programów kształcenia w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej nie spełniają oczekiwań pracodawców.

Jeżeli zaobserwuje się wyraźne zapotrzebowanie na osoby z konkretnymi umiejętnościami i zostaną podjęte odpowiednie działania w celu wykształcenia poszukiwanych specjalistów (np. zostaną otworzone klasy w szkołach branżowych o wymaganym profilu), to tacy pracownicy pojawią się na rynku dopiero za kilka lat. W takim wypadku warto rozważyć włączenie do ZSK kwalifikacji rynkowej, która pomoże w szybszy sposób spełnić oczekiwania pracodawców i potrzeby rynku.

Dynamicznie rozwijająca się na rynku energii odnawialnej firma Roberta poszukuje pracowników o konkretnych kwalifikacjach, których wykształcenie w ramach systemu edukacji formalnej zajmie kilka lat. Analiza rynku wykazała, że zbliżone kompetencje są już dostępne, wymagają tylko niewielkiego uszczegółowienia i dobudowania dodatkowego modułu. Robert ze swoimi współpracownikami opracował więc kwalifikację rynkową i złożył wniosek do ministra właściwego o jej włączenie do ZSK. Kilka miesięcy później uzyskał uprawnienia instytucji certyfikującej i rozpoczął prowadzenie walidacji i nadawanie certyfikatów.

Łatwy dostęp do wiarygodnych informacji o kwalifikacjach

ZSK zapewnia dostęp do wiarygodnych informacji o kwalifikacjach, w tym określonych dla nich efektów uczenia się. Informacje są jawne i znajdują się na portalu ZRK (www.kwalifikacje.gov.pl) oraz na stronach internetowych instytucji certyfikujących.

Po przeprowadzce do innego miasta Mariola zorientowała się, że w nowo powstającym zakładzie potrzebne są osoby o kompetencjach zbliżonych do tych, które udało jej się zdobyć w ostatnim czasie. W ogłoszeniu o pracę

pracodawca podał nazwę konkretnej kwalifikacji rynkowej. Mariola przejrzała portal ZRK, sprawdziła, jakie efekty uczenia się zostały określone dla kwalifikacji oraz dowiedziała się, jaka instytucja prowadzi jej walidację. Na stronie internetowej instytucji certyfikującej odszukała wszystkie dane potrzebne do rejestracji oraz informacje o tym, jak wyglądają procedury i przebieg walidacji.

Włączanie kwalifikacji rynkowych do ZSK jest zgodne z założeniami polityki na rzecz uczenia się przez całe życie. Rozwój tego systemu prowadzi do ułatwienia swobodnego przepływu ludzi wraz z ich kompetencjami, zrównania dróg i sposobów rozwijania i nabywania kompetencji oraz umożliwienia ich potwierdzenie niezależnie od miejsca czy sposobu ich nabycia. Dlatego nierzadko można usłyszeć, że do ZSK pasuje określenie: „liczą się efekty”. Upraszczając, nie ma znaczenia, ile czasu i gdzie ktoś się uczył, ale czego się nauczył i co faktycznie umie. Rozwój rynku pracy, na którym kwalifikacje są rozpoznawalne i uznawane, ułatwia tworzenie rozwiązań, dzięki którym:

- pracownicy zyskują narzędzia do potwierdzania i prezentowania swoich umiejętności podczas rekrutacji;
- pracodawcy łatwiej znajdują wykwalifikowanych pracowników;
- oferta szkoleniowo-edukacyjna odpowiada na potrzeby pracowników i pracodawców;
- oferta szkoleniowo-edukacyjna może szybko zostać dostosowana do potrzeb rozwijającej się gospodarki.

Korzyści z funkcjonowania danej kwalifikacji w ZSK można rozpatrywać z czterech perspektyw: 1) perspektywy pracowników i osób uczących się, 2) pracodawców, 3) podmiotów powiązanych z rynkiem edukacyjnym (instytucji certyfikujących, instytucji szkolących) oraz 4) osób powiązanych ogólnie z danym sektorem, branżą lub środowiskiem.

Korzyści wynikające z funkcjonowania kwalifikacji w ZSK dla osób uczących się możemy podzielić na trzy kategorie. Pierwsza z nich wiąże się z osobistym rozwojem kariery zawodowej. Dzięki temu, że dana kwalifikacja znajduje się w systemie, można w łatwy sposób zapoznać się z określonymi dla niej wymaganiami (za pośrednictwem portalu ZRK) i porównać ją z innymi kwalifikacjami, także tymi, które już wcześniej uzyskała dana osoba. Pozwala to na łatwiejsze i szybsze skorzystanie z możliwości akumulowania i uznawania osiągnięć i skutkuje skróceniem czasu uzyskania kolejnych kwalifikacji.

Druga grupa korzyści wiąże się z dowolnym sposobem przygotowania się kandydata do walidacji. Oznacza to zrównanie ścieżek nabywania kompetencji w edukacji formalnej, pozaformalnej oraz w uczeniu się nieformalnym. Dzięki temu osoba zainteresowana zdobyciem kwalifikacji świadomie wybiera miejsce i sposób przygotowania się do walidacji, w tym, co szczególnie cenne i ważne, może rzetelnie ocenić i wybrać najlepszą dla siebie ofertę edukacyjno-szkoleniową.

Wreszcie trzecia kategoria korzyści dotyczy bezpośrednio zwiększenia szans pracownika na rynku pracy. Możliwość uzyskania różnych kwalifikacji cząstkowych, które stanowią wiarygodne potwierdzenie zdobycia określonych kompetencji, będzie ważnym atutem podczas uczestniczenia w rekrutacji. Dzięki możliwości porównywania poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK) i Europejskiej Ramy Kwalifikacji (ERK) osoba z daną kwalifikacją ma szansę na jasne zaprezentowanie swoich kompetencji, jeżeli ubiega się o pracę w państwie, którego system kwalifikacji również odnosi się do ERK.

Korzyści dla pracownika i osoby uczącej się wynikające z uzyskania kwalifikacji funkcjonującej w ZSK:

- możliwość potwierdzenia swoich kompetencji niezależnie od sposobu ich osiągnięcia;
- skrócenie czasu potrzebnego na zdobycie kolejnej kwalifikacji dzięki możliwości uznawania efektów uczenia się wymaganych dla wcześniej uzyskanych kwalifikacji;
- większe szanse na rynku pracy dzięki możliwości pełnej i jasnej prezentacji niezbędnych kompetencji – wymagania dla kwalifikacji są opisane i ogólnodostępne na portalu ZRK.

Bogate doświadczenia innych państw europejskich, które już od lat siedemdziesiątych rozwijają swoje systemy kwalifikacji, pokazują, że grupą czerpiącą największe korzyści ze sprawnie działającego systemu kwalifikacji są pracodawcy. Podobnie jak w przypadku pracowników, korzyści dla pracodawców możemy powiązać z kilkoma zagadnieniami. Po pierwsze z łatwiejszym prowadzeniem rekrutacji i jej większą efektywnością. Dzięki precyzyjnemu opisaniu kwalifikacji pracodawca wie, jakimi umiejętnościami i wiedzą dysponuje kandydat, który zdobył daną kwalifikację i łatwiej może je porównać z tymi, które są potrzebne na danym stanowisku. Ułatwia to prowadzenie rekrutacji i jednocześnie ogranicza ryzyko pomyłki. Niemniej ważnym aspektem jest możliwość skrócenia czasu uzyskania przez pracownika pełnej gotowości do pracy, ponieważ nie musi on przechodzić dodatkowych

szkoleń, jeżeli już na etapie rekrutacji jego kompetencje zostaną właściwie zidentyfikowane przez pracodawcę i okażą się wystarczające.

Drugi aspekt wiąże się z możliwością jasnego wytyczenia ścieżki rozwoju pracownika. Pracodawca może rozwijać systemy awansu oraz wynagradzania, opierając się na kompetencjach, których wskaźniki zostały zaczerpnięte z opisów kwalifikacji. Podobne korzyści można zaobserwować w aspekcie szkoleń i kursów oferowanych pracownikom. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby takie szkolenia kończyły się możliwością podejścia do walidacji i uzyskania kwalifikacji funkcjonującej w ZSK.

Trzecim, ale równie ważnym aspektem, jest zwiększenie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorców w zakresie realizacji zamówień w kraju i za granicą. Efektem rosnącego z czasem poziomu wiedzy na temat ZSK wśród różnych środowisk branżowych – podobnie jak w przypadku rekrutacji – jest coraz lepsze rozpoznawanie kwalifikacji wśród przedsiębiorców. W przyszłości dysponowanie przez danego przedsiębiorcę kadrą pracowniczą, która ma dokumenty potwierdzające uzyskanie np. określonej kwalifikacji cząstkowej, może być warunkiem koniecznym do otrzymania zamówienia, zlecenia czy funduszy.

Korzyści dla pracodawcy wynikające z wdrożenia ZSK i włączania kwalifikacji do ZSK:

- ułatwienie i przyspieszenie rekrutacji – np. wybór kandydatów z poszukiwaną kwalifikacją gwarantuje ich odpowiednie przygotowanie do wykonywania zadań na danym stanowisku;
- zarządzanie kompetencjami pracowników: możliwość realizacji programów szkoleń opracowanych na podstawie opisów kwalifikacji z obszaru danej branży;
- przewaga konkurencyjna – pracownicy, którzy uzyskali wymaganą przez pracodawcę kwalifikację, są odpowiednio przygotowani do prawidłowego wykonywania zadań, a to gwarantuje efektywne działanie przedsiębiorstwa.

Korzyści z wdrożenia ZSK i włączania do systemu kwalifikacji rynkowych czerpać też mogą instytucje i organizacje działające na rynku edukacyjnym. Jasno opisane kwalifikacje są doskonałym materiałem do planowania kursów i szkoleń uwzględniających potrzeby osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji. Wykorzystanie opisów kwalifikacji przez instytucję szkolącą do rozszerzenia swojej oferty może pomóc w zwiększeniu jej konkurencyjności na rynku i podkreśleniu jakości oferowanych programów kształcenia. Firmy świadczące usługi

szkoleniowe lub doradcze mają także możliwość, po spełnieniu warunków ustawowych, rozwinięcia swojej działalności o nowe usługi – prowadzenie walidacji i nadawanie kwalifikacji rynkowych. Uzyskanie uprawnień do certyfikowania kwalifikacji rynkowych może się przyczynić nie tylko do rozwoju działalności, ale także do jej umiędzynarodowienia dzięki coraz większej rozpoznawalności na rynku certyfikatów i dyplomów z oznaczeniem poziomu PRK.

Korzyści dla rynku edukacyjnego wynikające z wdrożenia ZSK i włączenia kwalifikacji do systemu:

- możliwość szybkiej reakcji na potrzeby edukacyjne rynku poprzez uaktualnianie oferty kursów;
- prowadzenie szkoleń ułatwiających uzyskanie kwalifikacji rynkowych;
- możliwość rozszerzenia działalności o usługi związane z walidowaniem i certyfikowaniem kwalifikacji rynkowych.

Ostatnią grupą mogącą czerpać korzyści z wdrożenia ZSK są przedstawiciele poszczególnych sektorów, branż i środowisk zawodowych. Dzięki jasno opisanym kwalifikacjom z danego obszaru zawodowego, sektora czy branży można ustalać standardy wymagań kompetencyjnych stawianych pracownikom (np. na poszczególnych stanowiskach), a także wyznaczać klarowne ścieżki rozwoju dla pracowników związanych z danym sektorem. Przedstawiciele wielu środowisk zawodowych korzystają z możliwości opracowywania sektorowych ram kwalifikacji, które są wygodnym narzędziem porządkującym kompetencje z danej branży. Ma to być przydatne narzędzie dla wszystkich podmiotów i osób powiązanych z sektorem: osób poszukujących zatrudnienia, pracodawców, a także wszystkich zainteresowanych podnoszeniem poziomu jakości wykonywanej pracy i oferowanych usług w sektorze.

Korzyści dla branży wynikające z wdrożenia ZSK:

- standaryzacja kompetencji wymaganych w branży;
- tworzenie sektorowych ram kwalifikacji, które porządkują kompetencje i mają wiele praktycznych zastosowań, m.in. mogą służyć do tworzenia opisów kwalifikacji sektorowych, opisów stanowisk w branży itp.

1.4. W jaki sposób kwalifikacje są włączane do ZSK?

Jak wspominaliśmy wcześniej (patrz. część 1.1.) w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji znajdują się kwalifikacje różnego rodzaju. Niektóre z nich, np. kwalifikacje pełne, zostały włączone na mocy ustawy, a inne (w tym kwalifikacje rynkowe) przez ministra właściwego po przeprowadzeniu procedury włączania kwalifikacji do ZSK, która została opisana w ustawie o ZSK. W niniejszej części postaramy się przybliżyć jej poszczególne etapy.

Po założeniu elektronicznego profilu użytkownika na portalu Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (www.kwalifikacje.gov.pl) składa się wniosek o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK (również drogą elektroniczną, więcej szczegółowych informacji podajemy w aneksie I). W pierwszej kolejności wniosek trafia do podmiotu prowadzącego Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji, którym obecnie jest Instytut Badań Edukacyjnych (IBE). W ciągu dwóch tygodni podmiot prowadzący rejestr dokonuje formalnej oceny wniosku. W tym czasie sprawdzana jest kompletność wniosku oraz poprawność wyboru ministra właściwego dla rozpatrywanej kwalifikacji. Wnioskodawca musi również dokonać stosownej opłaty⁹. Jeżeli pojawią się jakieś błędy formalne we wniosku lub niejasności, pracownicy IBE skontaktują się z wnioskodawcą (mailowo i za pomocą wiadomości na portalu ZRK) w celu poprawienia i uzupełnienia dokumentu.

W dalszej kolejności wniosek jest przekazywany do ministra właściwego dla obszaru, którego dotyczy kwalifikacja. Minister ocenia wniosek, w tym:

- przeprowadza konsultacje wniosku ze środowiskami zainteresowanymi daną kwalifikacją;
- konsultuje ze specjalistami z branży społeczno-gospodarcze zapotrzebowanie na kwalifikację;
- dokonuje oceny merytorycznej wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK;
- jeśli ocena jest pozytywna, powołuje zespół ekspertów, który przeprowadza procedurę porównania efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji z charakterystykami poziomów PRK, a następnie formułuje rekomendację dotyczącą poziomu PRK dla kwalifikacji.

⁹ Od 1 stycznia 2021 jest to kwota 2 218,00 zł, która podlega raz na 5 lat waloryzacji o sumę prognozowanych średniorocznych wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, określonych w ustawach budżetowych na dany rok kalendarzowy, za ostatnie 5 lat.

Warto pamiętać, że na każdym z powyższych etapów zarówno podmiot prowadzący ZRK, jak i minister właściwy współpracuje z wnioskodawcą¹⁰, a to oznacza, że wnioskodawca może dopytywać się o postępowanie, zgadzać się lub nie z proponowanymi zmianami w opisie kwalifikacji, uzasadniać swoje stanowisko i poszczególne zapisy oraz brać udział w spotkaniach konsultacyjnych, jeśli takie są organizowane przez ministra właściwego. Jednak to od ministra zależy ostateczny kształt kwalifikacji, bo on formalnie staje się jej właścicielem. Od wnioskodawcy oczekuje się również sformułowania pisemnych odpowiedzi na uwagi pochodzące z konsultacji z zainteresowanymi środowiskami.

Od chwili wpłynięcia wniosku do ZRK do momentu zakończenia prac zespołu ekspertów minister właściwy we współpracy z wnioskodawcą mogą dopracowywać finalną wersję opisu kwalifikacji.

Zaproponowany przez zespół ekspertów poziom PRK kwalifikacji jest opiniowany przez Radę Interesariuszy – organ doradczy przy ministrze koordynatorze ZSK.

Minister koordynator Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji – minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, którego zadaniem jest m.in. monitorowanie funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

Pozytywna opinia dotycząca propozycji przypisania poziomu PRK do kwalifikacji sformułowana przez Radę Interesariuszy upoważnia ministra właściwego do wydania obwieszczenia o włączeniu kwalifikacji do ZSK.

Po zakończeniu procedury związanej z włączaniem kwalifikacji do ZSK wybrane informacje o kwalifikacji są publikowane w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji, a minister inicjuje procedurę nadawania uprawnień podmiotom, które pełnić będą rolę instytucji certyfikujących, czyli ogłasza nabór wniosków. W oparciu o złożone wnioski minister właściwy ocenia przygotowanie instytucji ubiegającej się o uzyskanie uprawnień do prowadzenia walidacji i certyfikowania w danej kwalifikacji. Procedura kończy się wydaniem przez ministra właściwego decyzji administracyjnej nadającej danemu podmiotowi uprawnienia do certyfikowania oraz podpisaniem umowy z podmiotem zewnętrznego zapewniania jakości, który ma za zadanie prowadzić

¹⁰ Na mocy art. 22 ustawy o ZSK.

ewaluację instytucji certyfikującej pod kątem zapewnienia jakości nadawania kwalifikacji.

Wniosek o nadanie uprawnień do certyfikowania danej kwalifikacji można złożyć w odpowiedzi na ogłoszenie o naborze (po opublikowaniu obwieszczenia o włączeniu kwalifikacji) lub wraz z wnioskiem o włączenie kwalifikacji do ZSK. Wówczas opłata za nadanie uprawnień będzie niższa¹¹. Warto pamiętać, że jeśli oba wnioski są składane jednocześnie, wnosi się opłatę tylko za wniosek o włączenie kwalifikacji do ZSK. Wniosek o nadanie uprawnień do certyfikowania opłacany jest dopiero po zakończeniu procedury włączania kwalifikacji do ZSK.

¹¹ Opłata za złożenie wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania wynosi 11 090 złotych (kwota ta podlega raz na pięć lat waloryzacji), natomiast w przypadku złożenie tego wniosku wraz z wnioskiem o włączenie kwalifikacji jest to kwota 5 545 złotych.

2. Jak zorganizować pracę nad tworzeniem opisu kwalifikacji rynkowej?

Z tworzeniem opisu kwalifikacji jest trochę tak, jak ze skręcaniem wielkiego re-gału: wiadomo, jak ma wyglądać efekt końcowy, ale bez dobrej instrukcji trudno jest się zdecydować, od czego zacząć i która część do czego służy. Podobnie jest z rozpoczynaniem opisywania kwalifikacji: często może się wydawać, że jest oczywiste, co należy opisać, ale pierwszy kontakt z formularzem opisu, który ma wiele pól, powoduje poczucie zagubienia. Jak złożyć te wszystkie części w uży-teczną całość?

2.1. Kogo warto zaangażować w prace nad opisywaniem kwalifikacji?

Przede wszystkim kluczowi są ludzie, z którymi podejmuje się współpracę przy opisywaniu kwalifikacji. Celowo została użyta w poprzednim zdaniu liczba mno-ga, ponieważ opisywanie kwalifikacji nie jest zadaniem dla jednej osoby, ale dla całego zespołu¹.

Z naszych doświadczeń wynika, że zespół nie powinien być zbyt duży, optymal-na liczba osób to od czterech do sześciu. Jest to zbieżne z zaleceniami formu-łowanymi dla zespołów, których zadaniem jest wspólne wypracowanie nowej wartości, jak ma to miejsce na przykład w metodzie Design Thinking czy w pro-gramie rozwoju twórczego myślenia Odyseja Umysłu – Odyssey of the Mind².

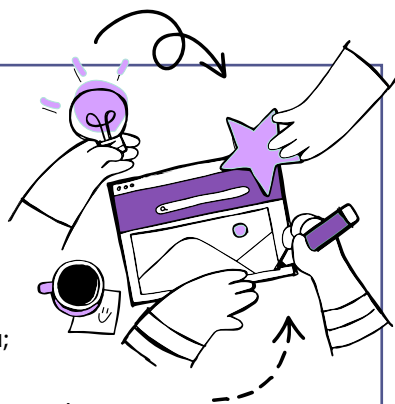
Nie tylko liczba osób zaangażowanych w prace nad opisem ma znaczenie, ale przede wszystkim ich kompetencje. Ważne jest, aby osoby te miały doświadcze-nie w dziedzinie związanej z kwalifikacją, a do tego przynajmniej jedna spośród nich powinna mieć doświadczenie i wiedzę związane ze sposobem sporządza-nia opisu kwalifikacji. Chodzi tu przede wszystkim o faktyczne wykonywanie pra-cy wymagającej określonych dla kwalifikacji wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. O tym, że nic nie zastąpi doświadczenia, dość dobitnie mówi często przytaczany przez nas na seminariach przykład: Do pracy nad opisem pewnej

¹ O zaletach pracy grupowej pisał między innymi Edward Nęcka, zwracając uwagę, że daje ona większą różnorodność, mobilizuje, ułatwia wzajemne uczenie się, a tworzący się podczas pracy grupowej tzw. umysł zbiorowy pełni funkcję dyfuzyjną (rozproszenie odpowiedzialności za efekt pracy powodujący, że każdy czuje się odpowiedzialny), rezonującą (wzmacnianie pomysłów) i kondensacyjną (różnorodność w poszukiwaniach trafności idei).

² Zob. <https://odyseja.org/>

Zalety pracy zespołowej:

- różnorodność prezentowanych podejść do zagadnienia, wynikających z uwzględnienia wielu perspektyw;
- wzajemna mobilizacja do pracy członków zespołu;
- poczucie odpowiedzialności każdego z członków zespołu;
- synergia działania;
- wspólne rozwijanie pojawiających się pomysłów;
- wymiana informacji i doświadczeń między członkami zespołu, uczenie się od siebie nawzajem.

kwalfikacji zostały wytypowane osoby pełniące wysokie stanowiska kierownicze. Gdy praca nad opisem została zakończona, na spotkanie został zaproszony pracownik liniowy, który faktycznie wykonywał zadania związane z opisaną kwalifikacją. Po zapoznaniu się z treścią skomentował poszczególne zapisy: „tego od dawna już nie robimy, tego zabroniono nam robić, a do tego nie mamy narzędzi”. Jak widać, nic nie zastąpi doświadczenia.

Na podstawie zrealizowanych już projektów możemy stwierdzić, że najlepiej w opisywaniu kwalifikacji sprawdzają się zespoły, w których znaleźli się przedstawiciele następujących grup osób: 1) wykonujących pracę związaną z daną kwalifikacją, 2) mających doświadczenie naukowe (publikacje) w obszarze związanym z daną kwalifikacją i 3) mających doświadczenie w nauczaniu (prowadzeniu zajęć, wykładów, szkoleń, kursów itp.) zagadnień z obszaru opisywanej kwalifikacji. Takie zróżnicowanie doświadczenia praktycznego i teoretycznego wzbogaca opis o różne punkty widzenia. Dobrze, jeśli prace tak dobranego zespołu są prowadzone przez jedną lub dwie osoby, które miały już doświadczenie w opisywaniu kwalifikacji – w przypadku naszych projektów rolę moderatorów pełnią pracownicy IBE.

Co ciekawe, praktyka pokazała nam, że eksperci branżowi zaangażowani w opisywanie kwalifikacji nie muszą mieć wcześniejszych własnych doświadczeń związanych z ZSK, o ile zostanie im przekazana niezbędna wiedza o systemie, zanim przystąpią

do prac nad opisem³. Jeżeli nad pracami czuwa chociaż jedna osoba dbająca o spójność opisu, jego metodyczną poprawność i zgodność z założeniami ZSK, pozostali członkowie zespołu mogą skupić się na istocie kwalifikacji i zgodności zapisów z praktyką i wiedzą branżową.

2.2. Jak wygląda opracowywanie opisu?

Po skompletowaniu zespołu można przystąpić do pracy nad tworzeniem opisu. Zazwyczaj praca ta odbywa się podczas spotkań roboczych prowadzonych przez moderatora lub facylitatora (osobę odpowiedzialną za prowadzenie spotkania i sprawną komunikację), który najczęściej jest jednocześnie ekspertem metodycznym (który odpowiada za zgodność wypracowanych rozwiązań z założeniami ZSK). Jednak możliwe jest także rozłączenie tych ról. Ważne, żeby takie spotkania organizowane były, w miarę możliwości, poza siedzibą pracodawcy, co sprzyja większemu zaangażowaniu. Najczęściej spotkania trwają jeden lub dwa dni (po sześć–osiem godzin), a na opracowanie opisu jednej kwalifikacji potrzeba średnio sześciu dni roboczych. Oczywiście zależy to od specyfiki kwalifikacji. Możemy podać zarówno przykład kwalifikacji opisanej w dwie godziny (doświadczony zespół i bardzo „mała” kwalifikacja), jak i takiej, której opis tworzone ponad sto pięćdziesiąt godzin.

Doświadczenia zebrane podczas trwania pandemii COVID-19 pokazały, że forma spotkań online jest równie skuteczna i satysfakcjonująca dla uczestników, co forma spotkań stacjonarnych. Nie bez znaczenia jest także atmosfera panująca na spotkaniach, która powinna być przyjazna i życzliwa. Nie powinno to dziwić, gdyż wielu badaczy procesów uczenia się i kreatywności (zob. Nęcka, 2001; Robinson, 2010) wskazuje, że nie ma nic bardziej mylnego niż przekonanie, że mózg jest w stanie efektywnie i twórczo funkcjonować w atmosferze stresu, presji czy strachu.

Tak jak podobno wszystkie drogi prowadzą do Rzymu, tak jest wiele dróg prowadzących do gotowego opisu kwalifikacji. Wszystko zależy od preferencji członków zespołu i rodzaju opisywanej kwalifikacji. Zaczynając pracę nad opisem, warto odpowiedzieć sobie na kilka pytań: czy kwalifikacja dotyczy zadań wykonywanych na co dzień przez ekspertów opisujących kwalifikację (czy inne osoby), czy ma charakter innowacyjny? czy jest częścią pewnego „pakietu” kwalifikacji (np. w sporcie kwalifikacje z jednej dyscypliny odnoszące się do różnych poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji są w pewnym sensie odzwierciedleniem ścieżki rozwoju instruktora-trenera), czy nie? Te odpowiedzi mogą ułatwić wybór sposobu pracy, a możliwości jest wiele.

³ Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego na 69 uczestnikach projektu „Inkubator kwalifikacji”, w którym 54% osób pracujących przy projekcie nie miało żadnych doświadczeń, a 17% wcześniej już opisało kwalifikację.

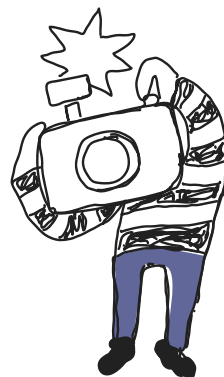
Ważne elementy dobrej organizacji pracy zespołu opisującego kwalifikację:

- odpowiedni zespół ekspertów: zróżnicowany pod względem kompetencji członków i ich doświadczenia w danej branży;
- udział doświadczonego moderatora w spotkaniach zespołu;
- dobrze zaplanowane czas i miejsce spotkania zespołu;
- zapewnienie atmosfery wzajemnego szacunku podczas spotkań zespołu i swobody wymiany myśli.

Poniżej zaprezentowano najczęściej stosowane przez nas techniki, które mogą posłużyć jako inspiracja przy wyborze sposobu pracy nad opisem kwalifikacji.

Portret osoby z kwalifikacją

Zdarza się, że zespół opisujący kwalifikację stara się na samym początku stworzyć portret – profil zawodowy osoby, która może starać się o uzyskanie danej kwalifikacji. Pracę rozpoczyna się wtedy od odpowiedzi na pytania: kto chciałby zdobyć taką kwalifikację? co umie i wie taka osoba? czym się zajmuje lub gdzie pracuje? Uzyskanie takiej kwalifikacji będzie mogło zainteresować przede wszystkim osoby, które wykonują na co dzień zadania typowe dla tej kwalifikacji i osiągnęły już wymagane dla niej efekty uczenia się, natomiast potrzebują odpowiedniego dokumentu, który poświadczy ich kompetencje. Kolejnym krokiem będzie wtedy próba pogrupowania tego, co zostało wypisane, wybranie elementów kluczowych, a następnie dobranie ich w zestawy (grupy podobnych tematycznie umiejętności), doprecyzowanie i zapisanie językiem efektów uczenia się.

Typowy dzień pracy

Można także zacząć od przedstawienia planu dnia pracy osoby, która mogłaby uzyskać daną kwalifikację, tzn. wymienić, co taka osoba robi w swojej pracy krok po kroku; następnie dodać do tego opis czynności, które nie są jej codziennymi obowiązkami, ale stanowią ważny element danej pracy, czyli np. jeśli osoba sporadycznie organizuje

imprezy, ale jest to ważny element jej pracy, to oczywiście dobrze jest to uwzględnić. Te czynności można później zamienić na umiejętności, które zbierze się w zestawy, a następnie uzupełni się je o kryteria weryfikacji.

Lista umiejętności wymaganych dla kwalifikacji

Czasem od razu przystępuje się do nazwania i zebrania umiejętności, które osoba z daną kwalifikacją powinna mieć. Warto pamiętać, że nie opisuje się maksimum wymagań, pracownika idealnego, raczej minimum konieczne (ang. *good enough*) do wykonywania określonych zadań w sposób poprawny i bezpieczny. Po sformułowaniu listy niezbędnych umiejętności, wiedzy i kompetencji społecznych, można tworzyć z nich zestawy efektów uczenia się i formułować kryteria weryfikacji.

Od ogółu do szczegółu, czyli zaczynając od zestawów umiejętności

Można również rozpocząć od najogólniejszych kategorii, czyli od nazw zestawów efektów uczenia się, określających duże grupy umiejętności o podobnym charakterze lub tematyce. Następnie przechodzi się do bardziej szczegółowych kategorii. Podczas pracy taką techniką bardzo przydatne jest graficzne przedstawienie samej struktury opisu, czyli rozrysowanie „drzewka”, w którym każda ogólna kategoria (zestaw) składa się z bardziej szczegółowych (efektów uczenia się), a te są dalej uszczegóławiane (za pomocą kryteriów weryfikacji).

Podczas opisywania kwalifikacji można także wykorzystywać różne narzędzia i techniki stosowane powszechnie przez facylitatorów. Przydatne może być zaadoptowanie poszczególnych etapów metody Design Thinking – począwszy od określenia dla jakiej grupy osób jest skierowana ta kwalifikacja, czym się charakteryzuje ta grupa i jakie ma potrzeby (etap empatii), poprzez burzę mózgów, wymyślanie rozwiązań, podejmowanie decyzji i tworzenie prototypu opisu kwalifikacji aż po jej testowanie. Ostatni etap może przybrać formę próby ułożenia wstępnego schematu walidacji, kilku pytań i zadań; następnie konsultuje się te zapisy z osobami wykonującymi działania, które zostały opisane dla danej kwalifikacji, pod warunkiem że nie brały one udziału w pracach nad opisem. Można pokusić się o przeprowadzenie pilotażu całej walidacji czy jednego lub dwóch efektów uczenia się. Opisywanie kwalifikacji składa się z poszczególnych etapów i często wraca się do już

wcześnie opisywanych elementów, analizuje się je, podważa, sprawdza, a czasem całkowicie zmienia. Dlatego na różnych etapach warto konsultować otrzymane rezultaty i nie przywiązywać się zbyt mocno do treści utworzonych zapisów, bo w toku prac mogą jeszcze ulec zmianie.

2.3. Formularz wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej

Tak jak już wcześniej wspominaliśmy, aby kwalifikacja rynkowa mogła funkcjonować w ZSK, musi zostać zidentyfikowana, opisana i włączona do systemu. Aby dojść do ostatniego etapu, należy zwrócić się do ministra właściwego z wnioskiem o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK. To, co powinien zawierać taki wniosek, zostało szczegółowo wymienione w ustawie o ZSK⁴. Jednym z tych punktów jest właśnie opis kwalifikacji. Przydatny do jego przygotowania jest specjalnie opracowany formularz tekstowy, dostępny na portalu ZRK (www.kwalifikacje.gov.pl). Wzór takiego formularza zamieściliśmy w aneksie II.

⁴ Art. 15 ustawy o ZSK.

3. Opisywanie kwalifikacji

Nie da się ukryć, że praca nad opisem kwalifikacji nie należy do łatwych. Pomóc w tym może odpowiednio dobrany zespół ekspertów, o czym była mowa powyżej, oraz trzymanie się trzech zasad:

- **Z jak zapotrzebowanie**

Dobrze opisana kwalifikacja rynkowa musi być przydatna. A to oznacza, że po pierwsze trzeba dobrze rozeznac się w aktualnej sytuacji na rynku pracy, wiedzieć, co w danej branży się dzieje, jakie istnieją formy uzyskiwania kwalifikacji i rozwoju kompetencji, jakie są trendy, gdzie są luki, które kwalifikacja może zapełnić. Po drugie warto wiedzieć, dla kogo opisuje się kwalifikację, kto i dlaczego będzie chciał ją uzyskać, jakie będzie miał motywacje, do czego będzie ją wykorzystywał. Procedura włączania kwalifikacji, konsultacji jej opisu i uzgodnień bywa żmudna, dlatego należy się skupiać na włączaniu do systemu tylko takich kwalifikacji, które rzeczywiście są potrzebne w branży: firmom, pracodawcom czy pracownikom.

- **Mniej znaczy więcej**

„Nie należy mnożyć bytów ponad miarę” – reguła brzytwy Okhama powinna przyświecać tworzeniu każdego opisu kwalifikacji i odnosić się zarówno do samych kwalifikacji (jeśli istnieje już podobna kwalifikacja, to po co je mnożyć), jak i określonych efektów uczenia się oraz kryteriów weryfikacji. Cała kwalifikacja powinna być opisana w sposób jasny, czytelny i zrozumiały, bez ozdobników, zbędnych słów czy niepotrzebnych wymagań. Na każdym etapie należy zadawać sobie pytanie, czy dany element jest niezbędny. To, co odróżnia opisane w kwalifikacjach efekty uczenia się od opisanych w programach nauczania efektów kształcenia, to m.in. konieczność potwierdzenia wszystkich efektów uczenia się. Oznacza to, że w tym wypadku 60% zaliczonych kryteriów nie wystarczy do uzyskania całej kwalifikacji. Formułując każdy efekt uczenia się, każde kryterium weryfikacji, trzeba się zastanowić, czy są one konieczne do potwierdzenia gotowości do wykonywania danego zadania, np.: czy znajomość biografii wszystkich mistrzów olimpijskich w pływaniu stylem klasycznym jest niezbędna do prowadzenia lekcji pływania dla dzieci?

Asesor – osoba weryfikująca efekty uczenia się osoby przystępującej do walidacji, może być członkiem komisji walidacyjnej.

● W poszukiwaniu złotego środka

Można powiedzieć, że ostateczny opis kwalifikacji rynkowej jest zawsze pewnym kompromisem: pomiędzy edukacją (czego i jak można się nauczyć) a rynkiem pracy (co i w jakim zakresie jest wymagane na rynku); pomiędzy dążeniem do najwyższej jakości (rzetelność i trafność walidacji) a realnymi możliwościami (finansowymi, organizacyjnymi i materialnymi), zarówno instytucji certyfikującej, jak i potencjalnego kandydata. We wszystkich tych kwestiach trzeba znaleźć złoty środek. Pogodzić wizję idealnego kandydata z możliwościami zwykłego człowieka, koncepcję walidacji sprawdzającej wszystko z możliwościami organizacyjnymi i finansowymi instytucji certyfikującej. Obserwacja w warunkach rzeczywistych pilota wycieczki (np. wycieczki kilkudniowej) byłaby doskonałym sposobem sprawdzenia kompetencji kandydata, ale w rzeczywistości może być za droga w realizacji. Ile kosztowałoby opłacenie pięciu dni pracy trzech asesorów tylko dla jednego kandydata?

W niniejszym rozdziale zajmiemy się omówieniem poszczególnych elementów opisu kwalifikacji. Podzielimy się naszymi doświadczeniami i sformułujemy zalecenia opatrzone przykładami z kwalifikacji opisanych przy wsparciu IBE w ramach realizacji projektu „Inkubator kwalifikacji”.

3.1. Nazwa kwalifikacji

W dyskusji o kwalifikacjach rynkowych często pojawia się problem relacji kwalifikacji do zawodu, stanowiska pracy czy specjalności. Problem znajduje swoje odzwierciedlenie w formułowaniu nazw kwalifikacji. Warto bowiem zauważyć, że w środowiskach skupiających przedstawicieli poszczególnych branż, w szkolnictwie zawodowym czy na rynku pracy funkcjonują takie nazwy jak: księgowy, doradca, przewodnik, przedstawiciel, specjalista. Są to nazwy wykonywanych zawodów bądź stanowisk, nie kwalifikacji.

Kwalifikacje mogą mieć węższy bądź szerszy zakres od powiązanych z nimi zawodów, stanowisk czy specjalności. Kończąc szkołę wyższą czy zawodową/branżową, najczęściej zdobywamy jakiś zawód, z którym wchodzimy na rynek pracy. Zostajemy zatrudnieni na danym stanowisku, w ramach którego wykonujemy określone czynności zawodowe. Ten zbiór czynności zawodowych może wchodzić w zakres jednej lub kilku kwalifikacji. Na przykład jeśli pracujemy jako murarz, to głównym naszym zadaniem będzie murowanie, które może stanowić kwalifikację. W takim wypadku zawód będzie odnosił się wprost do stanowiska pracy, które będzie obejmowało jedną kwalifikację, co rzecz jasna nie zamyka możliwości zdobywania kolejnych kwalifikacji. Jednak na przykład na stanowisku

specjaliści do spraw marketingu możemy wykonywać zadania wchodzące w zakres kilku kwalifikacji, np.: Komunikowanie się za pomocą tworzenia, opowiadania i wysłuchiwanie historii (storytelling), Planowanie, tworzenie i dystrybuowanie treści marketingowych (content marketing), oraz Planowanie i prowadzenie działań komunikacyjnych w sytuacjach kryzysu wizerunkowego.

Nazwy kwalifikacji tworzymy najczęściej z wykorzystaniem rzeczownika odnoszącego się do czynności (tzw. rzeczownika odczasownikowego). Taki zabieg pozwala na wskazanie konkretnego obszaru działań, którego dotyczy dana kwalifikacja. Żeby lepiej wyjaśnić sposób tworzenia nazw kwalifikacji rynkowych, poniżej zamieszczamy wybrane nazwy kwalifikacji opracowanych w ramach „Inkubatora kwalifikacji”.

Tabela 1. Przykładowe nazwy kwalifikacji

1. Animowanie czasu wolnego
2. Naprawa i uruchamianie bezzałogowych statków powietrznych (BSP)
3. Budowanie architektury głębokiego uczenia maszynowego (deep learning)
4. Budowanie architektury modeli uczenia maszynowego (machine learning)
5. Budowanie strategii produktów i usług
6. Zarządzanie bezpieczeństwem informacji cyfrowej w lotnictwie
7. Demontaż i recykling zespołów pojazdów samochodowych
8. Dobieranie i podawanie wina
9. Eksploatacja i utrzymanie floty bezzałogowych statków powietrznych (BSP) w gotowości do wykonywania lotów

Źródło: Nazwy kwalifikacji opracowanych w ramach projektu „Inkubator kwalifikacji”: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Istnieje możliwość także określenia **skróconej nazwy kwalifikacji**. Nie jest to wymagane, a pole w formularzu odnoszące się do tego zagadnienia też nie jest obowiązkowe. Jeśli jednak w branży istnieje już nazwa zwyczajowa danej kwalifikacji lub możliwe jest utworzenie czytelnego skrótu od długiej nazwy, dobrze jest skorzystać z tej możliwości. Nie ma żadnych wytycznych dotyczących formułowania nazwy skróconej, poza tym, że powinna ona być czytelna i zrozumiała i nie powinna wprowadzać w błąd.

3.2. Krótka charakterystyka kwalifikacji

Co robią uczniowie, gdy nie mają czasu przeczytać lektury, a nie chcą być przyłapani na niewiedzy? Czytają streszczenie. A co robi osoba, która nie chce wczytywać się w cały opis kwalifikacji, ale chce wiedzieć, jakich działań on dotyczy? Czyta krótką charakterystykę kwalifikacji, która jest streszczeniem całego opisu kwalifikacji, zawierającym przede wszystkim informacje o efektach uczenia się wymaganych dla danej kwalifikacji oraz możliwościach wykorzystania kwalifikacji na rynku pracy. Dobra charakterystyka jest krótka i zawiera informacje spójne z dalszą częścią opisu. Jeśli w tym miejscu jest napisane, że osoba z kwalifikacją ma wiedzę z zakresu technik i narzędzi rekrutacyjnych, to znaczy, że w walidacji powinno zostać potwierdzone osiągnięcie efektów uczenia się, które dotyczą znajomości technik i narzędzi rekrutacyjnych.

W krótkiej charakterystyce dodatkowo wskazuje się orientacyjny koszt uzyskania dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji, co często budzi kontrowersje wśród recenzentów i osób oceniających wnioski na różnych etapach procedury jego rozpatrywania. Należy zatem pamiętać, że jest to kwota orientacyjna, która ma pomóc ministrowi właściwemu w ocenie wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK, a także potencjalnych wpływów z jej certyfikowania¹. Kwota ta powinna być wyliczona dla jednego uczestnika walidacji i obejmować wszystkie koszty, jakie ponosić będzie IC w związku z prowadzeniem walidacji, a więc np.: koszt wynajmu sali, wynagrodzenie członków komisji, koszt niezbędnych materiałów i obsługi

¹ Zgodnie z art. 46. 1. ustawy o ZSK: „Instytucja certyfikująca wnosi kwartalną opłatę w wysokości 3% przychodów z opłat za walidację i certyfikowanie, jednakże nie mniej niż 1 zł od wydanego dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji rynkowej, do której certyfikowania jest uprawniona”.

administracyjnej. Kwota ta nie będzie widniała w opisie kwalifikacji zamieszczonym w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji. Natomiast rzeczywisty koszt walidacji, która będzie już przeprowadzana, po tym jak kwalifikacja otrzyma status funkcjonującej, będzie mógł być inny i wynikać z uwarunkowań rynkowych.

Przykład 1. Krótka charakterystyka kwalifikacji Realizacja rekrutacji stałych

Krótką charakterystyką kwalifikacji, obejmującą informacje o działaniach lub zadaniach, które potrafi wykonywać osoba posiadająca tę kwalifikację oraz orientacyjny koszt uzyskania dokumentu potwierdzającego otrzymanie danej kwalifikacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2d) oraz pkt 5.

Należy podać wybrane informacje o kwalifikacji skierowane do osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji oraz do pracodawców, które pozwolą im szybko ocenić, czy dana kwalifikacja jest właśnie tą, której poszukują. Ponadto należy podać orientacyjną wysokość opłaty za przeprowadzenie walidacji i wystawienie dokumentu potwierdzającego otrzymanie danej kwalifikacji.

Maksymalna liczba znaków: 4000

Osoba posiadająca kwalifikację jest gotowa do samodzielnego przygotowania i realizacji rekrutacji stałej, po weryfikacji potrzeb i profilu organizacji, w tym kultury organizacyjnej, znajduje i rekomenduje kandydata do bezpośredniego zatrudnienia u klienta/pracodawcy.

Charakteryzuje zagadnienia z zakresu metodologii prowadzenia rekrutacji oraz prawa pracy, szczególnie w zakresie form zatrudnienia, równego traktowania i niedyskryminacji w zatrudnieniu oraz ochrony wizerunku i danych osobowych. Identyfikuje potrzeby klienta, w tym wynikające z uwarunkowań kultury organizacyjnej, i przedstawia adekwatną ofertę. Przygotowuje ogłoszenia rekrutacyjne zgodne z przepisami prawa, w szczególności dotyczącymi zasady równego traktowania w zatrudnieniu oraz ochrony danych osobowych, oraz dobiera narzędzia rekrutacyjne, a następnie analizuje i selekcjonuje aplikacje.

Jest gotowa do samodzielnego prowadzenia rozmowy rekrutacyjnej, w tym wywiadu biograficznego i kompetencyjnego, z wykorzystaniem narzędzi skutecznej komunikacji. Finalizuje proces rekrutacji, przygotowując rekomendację dla klienta i informację zwrotną dla kandydata.

Osoba posiadająca daną kwalifikację może znaleźć zatrudnienie w agencjach zatrudnienia, działach odpowiedzialnych za rekrutację w organizacjach o różnej wielkości i profilu, publicznych służbach zatrudnienia czy organizacjach pozarządowych zajmujących się problematyką rynku pracy.

Orientacyjny koszt uzyskania kwalifikacji: 2000,00 zł.

Źródło: Formularz opisu kwalifikacji nr 48. Realizacja rekrutacji stałych: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.3. Grupy osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji

Projektując kwalifikację, warto zastanowić się nad tym, kto może być jej potencjalnym odbiorcą, jakie grupy osób mogą być zainteresowane jej uzyskaniem i stworzyć swoisty katalog. Nie znaczy to oczywiście, że osoby nieujęte w tym katalogu, nie mogą przystąpić do walidacji – to pole ma na celu zachęcać do uzyskania kwalifikacji, nie odwrotnie. Katalog grup osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji może mieć różną objętość w zależności od charakteru kwalifikacji. Może być on mniej rozbudowany, jak ma to zwykle miejsce w przypadku kwalifikacji specjalistycznych (przykład 2), lub bardziej – gdy kwalifikacje są skierowane do szerszej grupy osób (przykład 3).

Przykład 2. Pole „grupy osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji” w formularzu opracowanym dla kwalifikacji Koordynacja świadczeń realizowanych na podstawie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego

Grupy osób, które mogą być zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2f).

Należy podać informacje na temat grup osób, które mogą być szczególnie zainteresowane uzyskaniem danej kwalifikacji (np. osoby zarządzające nieruchomościami, specjaliści z zakresu telekomunikacji, osoby powracające na rynek pracy itp.).

Maksymalna liczba znaków: 4000

Osoby, które wykonują zawody medyczne lub czynności pomocnicze przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych: pielęgniarki, asystenci medyczni, statystycy medyczni, sekretarki medyczne, rejestratorki, osoby z wykształceniem z zakresu nauk medycznych lub nauk o zdrowiu.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 12. Koordynacja świadczeń realizowanych na podstawie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego (DiLO): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Przykład 3. Pole „grupy osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji” w formularzu opracowanym dla kwalifikacji Montaż, diagnostyka i naprawa systemów agrotechnicznych w maszynach rolniczych

Grupy osób, które mogą być zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji

Zdobyciem kwalifikacji mogą być w szczególności zainteresowane:

- osoby pracujące w serwisach obsługi maszyn i pojazdów rolniczych, zajmujące się naprawami urządzeń mechatronicznych, które chcą potwierdzić swoje kwalifikacje; osoby, które wykonują naprawy maszyn rolniczych;

- osoby zainteresowane diagnostyką i naprawą urządzeń i zespołów mechatronicznych wykorzystywanych w rolnictwie;
- osoby wykonujące diagnostykę pojazdów mechanicznych.

Uzyskaniem kwalifikacji mogą być również zainteresowani uczniowie i nauczyciele techników mechanizacji rolnictwa oraz uczniowie branżowych szkół (mechanik samochodowy, mechanik rolnictwa, mechatronik), instalatorzy i serwisanci systemów automatycznego prowadzenia i innych rozwiązań rolnictwa precyzyjnego.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 15. Montaż, diagnostyka i naprawa systemów agrotechnicznych w maszynach rolniczych: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Wśród grup osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji warto uwzględnić także uczniów szkół branżowych, jeśli jest to możliwe ze względu na opisane w kwalifikacji działania². Od niedawna uczeń szkoły branżowej może w trakcie zajęć szkolnych przygotowywać się do zdobycia nie tylko kwalifikacji w zawodzie (por. s. 10), które wynikają z podstawy programowej, ale także kwalifikacji rynkowych, potrzebnych z punktu widzenia rynku pracy. Na mocy umowy dyrektora szkoły z instytucją certyfikującą uczeń może podejść bezpłatnie do walidacji tej kwalifikacji rynkowej³. Jeżeli taka możliwość jest brana pod uwagę, należy zaznaczyć to w formularzu (pole „kwalifikacja może być przydatna dla uczniów szkół branżowych lub techników kształcących się w określonych zawodach”), a także z listy branż i zawodów wybrać te zawody, z którymi związana jest wnioskowana kwalifikacja.

Przykład 4. Fragment formularza kwalifikacji Dobieranie i podawanie wina

Należy zaznaczyć poniższe pole, jeśli dotyczy (pole wprowadzone od 1.09.2019 r.)

Kwalifikacja może być przydatna dla uczniów szkół branżowych lub techników kształcących się w określonych zawodach

Rozporządzenie MEN z dnia 16 maja 2019 r.

² Zgodnie z zapisami ustawy z 2016 r. Prawo oświatowe oraz par. 4 ust 5 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U., poz. 639): „szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może również zaoferować uczniowi przygotowanie do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych [...] lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji”.

³ Art. 122 lit. a ustawy Prawo oświatowe stanowi, że: „Dyrektor szkoły może zawrzeć umowę z instytucją certyfikującą [...], dotyczącą jedнокrotnego, nieodpłatnego przystąpienia przez uczniów lub absolwentów do walidacji i certyfikowania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji”. Niestety, brak wskazania źródła finansowania tej walidacji (poza środkami własnymi IC i możliwością ich częściowego rozliczenia) powoduje, że aby taka walidacja była możliwa, konieczne jest znalezienie dodatkowego finansowania, np. z projektów unijnych itp.

Wskazanie zawodów szkolnictwa zawodowego, z którymi związana jest kwalifikacja

Jeżeli w punkcie 7a wskazano przydatność kwalifikacji, to z rozwijanej listy branż i zawodów należy wybrać te zawody, z którymi związana jest wnioskowana kwalifikacja

Kelner 513101
Kucharz 512001
Barman 513202
Sommelier 513203

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 8. Dobieranie i podawanie wina: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.4. Warunki przystąpienia do walidacji

Jak już wcześniej wielokrotnie wspominaliśmy, warunkiem uzyskania kwalifikacji jest potwierdzenie osiągnięcia wszystkich wymaganych w opisie efektów uczenia się, czyli otrzymanie pozytywnego wyniku walidacji. Czasem, by przystąpić do walidacji, należy spełnić dodatkowe warunki, np. związane z kwestiami bezpieczeństwa lub uzyskaniem innych kwalifikacji, tzw. kwalifikacji poprzedzających.

Kwalifikacje poprzedzające to takie, których wcześniejsze uzyskanie jest warunkiem koniecznym do przystąpienia do walidacji. Często jako kwalifikacje poprzedzające wymieniane są kwalifikacje pełne, które oznaczają formalne wykształcenie wymagane od kandydata. Dzieje się tak wtedy, gdy do wykonywania opisanych w kwalifikacji czynności zawodowych niezbędny jest określony poziom kompetencji podstawowych (np. językowych, matematycznych czy społecznych), których nie ma możliwości sprawdzenia podczas walidacji. Jednak należy dobrze przemyśleć zasadność wprowadzania takich wymagań.

Zdarza się też, że w celu przystąpienia do walidacji wymagane jest zdobycie innej kwalifikacji rynkowej. Takie sytuacje mogą mieć miejsce wtedy, gdy kwalifikacje są ze sobą powiązane, na przykład odnoszą się do kolejnych poziomów jakiejś umiejętności, jak to ma często miejsce w przypadku kwalifikacji z obszaru sportu (przykład 5). Wypełniając to pole, należy pamiętać, że sam ukończony kurs nie jest kwalifikacją, podobnie jak niepotwierdzone w sposób formalny doświadczenie. Kwalifikacją w rozumieniu ZSK jest na przykład kwalifikacja pełna, która ma przypisany 4 poziom PRK, a dokumentem potwierdzającym nadanie tej kwalifikacji jest świadectwo dojrzałości. Jeżeli w danym przypadku nie ma potrzeby wskazywania wymaganych kwalifikacji poprzedzających, należy wpisać: „nie określa się” lub „nie dotyczy”.

Poza kwalifikacjami poprzedzającymi można także określić **warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji**. W tym miejscu trzeba wymienić te warunki, które są niezbędne do bezpiecznego i prawidłowego przeprowadzenia walidacji (jeśli takie warunki faktycznie istnieją), na przykład: jeśli kwalifikacja dotyczy przygotowywania jedzenia i członkowie komisji będą to jedzenie degustować, to warunkiem przystąpienia do walidacji mogą być aktualne badania sanitarno-epidemiologiczne kandydata (patrz przykład 6). Nie można w tym miejscu odnosić się do wiedzy, umiejętności czy kompetencji społecznych kandydata, które będą weryfikowane już podczas samej walidacji. Nie powinno się także w przypadku kwalifikacji rynkowych nawiązywać do ukończonych kursów czy szkoleń, ponieważ, jak wspominaliśmy wcześniej, nie jest ważny sposób, w jaki efekty uczenia się zostały osiągnięte. Nie należy także mylić warunków przystąpienia do walidacji z warunkami zatrudnienia.

Przykład 5. Warunki przystąpienia do walidacji określone dla kwalifikacji Prowadzenie procesu treningowego z kiteboardingu

Wymagane kwalifikacje poprzedzające

Pole nieobowiązkowe.

Jeżeli wymagane są konkretne kwalifikacje pełne lub częściowe, które musi posiadać osoba ubiegająca się o nadanie kwalifikacji (np. dyplom ukończenia studiów medycznych albo dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie np. „technik rachunkowości”, albo świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie np. „naprawa zegarów i zegarków” itp.), należy je wpisać.

Maksymalna liczba znaków: 2000

Certyfikat „Prowadzenie zajęć z kiteboardingu”

W razie potrzeby warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2g)

O ile dotyczy, należy podać warunki, które musi spełniać osoba, żeby przystąpić do walidacji i móc uzyskać kwalifikację (np. wymagany poziom wykształcenia – wyższe, podstawowe itp.; zaświadczenie o niekaralności; orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań itp.).

Warunki przystąpienia do walidacji określone w opisie kwalifikacji powinny być możliwe do zweryfikowania (warunki te nie są tożsame z warunkami zatrudnienia).

Kompetencje wynikające z doświadczenia zawodowego powinny być odzwierciedlone przede wszystkim w opisie efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji. Dlatego doświadczenie zawodowe powinno być wskazywane jako warunek przystąpienia do walidacji jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Jeżeli nie ma takich warunków należy wpisać: „Nie dotyczy”.

Maksymalna liczba znaków: 25000

Do walidacji może przystąpić osoba, która:

- posiada certyfikat kwalifikacji Prowadzenie zajęć z kiteboardingu;
- przedstawi oświadczenie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do uprawiania sportów wodnych;
- legitymuje się poświadczeniem ukończenia kursu pierwszej pomocy.
Kurs musi obejmować:
 - kurs pierwszej pomocy z opatrywaniem poszkodowanego w warunkach akwenów wodnych;
 - reagowanie w przypadku omdlenia, napadu drgawkowego, złamania, zranienia;
 - resuscytację krążeniowo-oddechową w warunkach morskich;
 - transport poszkodowanego do brzegu;
 - wiedzę związaną z aspektami prawnymi dotyczącymi postępowania z osobami poszkodowanymi w wieku od 0 do 18 lat;
- zagadnienia dotyczące procedur SAR (Search and Rescue) związanych z koordynacją ratownictwa wodnego (procedury SAR obejmują:
 - prawidłowe wzywanie służb ratownictwa wodnego, współpracę z wyżej wymienionymi służbami;
 - stosowanie kanałów ratunkowych i numerów ratunkowych używanych nad wodą;
 - używanie środków pirotechnicznych;
 - stosowanie sygnałów dźwiękowych i świetlnych na wodzie;
 - sposoby zachowywania się osoby poszkodowanej przed wydobywaniem z wody);
- legitymuje się uprawnieniami pozwalającymi prowadzić jednostkę wodną z napędem powyżej 10 kW;
- nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwa, o których mowa w art. 46–49 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2019 r., poz. 1468, 1495 i 2251), lub określone w rozdziale XIX i XXIII, z wyjątkiem art. 192 i art. 193, rozdziale XXV i XXVI ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1950 i 2128);
- posiada aktualną polisę OC i NNW na czas trwania walidacji.

Źródło: Kwalifikacja opisana przez Polski Związek Kiteboardingu przy wsparciu IBE i włączona do ZSK
7.02.2020: https://kwalifikacje.gov.pl/k?id_kw=13483

Przykład 6. Warunki przystąpienia do walidacji w formularzu opracowanym dla kwalifikacji Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski

Wymagane kwalifikacje poprzedzające

Nie określa się kwalifikacji poprzedzających

W razie potrzeby warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji

Orzeczenie do celów sanitarno-epidemiologicznych

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 45. Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>.

Warto w tym miejscu jeszcze raz przypomnieć, że podstawą wydania dokumentu (certyfikatu czy dyplomu) potwierdzającego uzyskanie kwalifikacji rynkowej jest pozytywny wynik walidacji, a nie to, jakie kursy ukończył kandydat, gdzie pracował i przez ile lat. Dlatego, określając warunki przystąpienia do walidacji (w tym kwalifikacje poprzedzające), należy wpisywać tylko te, które są absolutnie konieczne, aby nie tworzyć niepotrzebnych ograniczeń czy utrudnień w dostępie do uzyskania kwalifikacji.

3.5. Zapotrzebowanie na kwalifikację

Jednym z kluczowych elementów wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK jest wykazanie, że istnieje społeczno-gospodarcze zapotrzebowanie na włączenie opisywanej kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Planując opis kwalifikacji, warto zastanowić się, komu, po co i do czego taka kwalifikacja będzie potrzebna. Innymi słowy, należy uzasadnić celowość włączenia opisywanej kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

W opisie warto powołać się na dane statystyczne, raporty, badania, które będą częścią argumentacji. Należy w niej udowodnić, że dana kwalifikacja jest z jakichś powodów potrzebna na rynku i już można wskazać lub zaraz będzie można wskazać osoby zainteresowane jej potwierdzeniem. Na poparcie takiej tezy należy sformułować argumenty, dotyczące np.:

- rozwoju zawodowego i osobistego osób uczących się;
- mobilności zawodowej pracowników;

- możliwości formalnego potwierdzenia kompetencji osiągniętych w różny sposób, w tym poprzez uczenie się nieformalne;
- gwarancji wysokiego poziomu jakości usług oferowanych w danym sektorze;
- rozpoznawalności kwalifikacji na krajowym i europejskim rynku pracy.

Informacje zawarte w tym miejscu są brane pod uwagę podczas opiniowania społeczno-gospodarczej potrzeby włączenia kwalifikacji rynkowej do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Opinie przygotowują powołani przez ministra właściwego specjaliści. Dlatego tak ważne jest, by dobrze wykorzystać to pole w formularzu do stworzenia przekonującej i logicznej argumentacji.

Przykład 7. Pole „zapotrzebowanie na kwalifikację” w formularzu opracowanym dla kwalifikacji Obsługa zwolnień lekarskich (ZLA) na Platformie Usług Elektronicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (PUE ZUS)

Zapotrzebowanie na kwalifikację

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2i).

Należy wskazać, na jakie aktualne lub przewidywane potrzeby społeczne i gospodarcze (regionalne, krajowe, europejskie) odpowiada kwalifikacja. Warto odwołać się do różnych źródeł, np. opinii organizacji gospodarczych, trendów obserwowanych na rynku pracy, prognoz dotyczących rozwoju technologii, a także strategii rozwoju kraju lub regionu.

Maksymalna liczba znaków: 25000

Od 1 stycznia 2016 roku lekarze oraz osoby przez nich upoważnione mogą wystawiać elektroniczne zwolnienia lekarskie, nazywane e-ZLA/PUE. Zwolnienia na papierowym formularzu (ZUS ZLA) mogły być wystawiane do końca listopada 2018 r. Natomiast od 1 grudnia 2018 r. lekarze wystawiają wyłącznie zwolnienia elektroniczne.

W badaniu przeprowadzonym w 2012 r. przez Ośrodek Studiów, Analiz i Informacji Naczelnej Rady Lekarskiej pytano o utrudnienia w wykonywaniu zawodu lekarza i lekarza dentystry. Wystawianie recept, prowadzenie dokumentacji medycznej i sprawozdawczość, kierowanie zespołem, organizacja pracy w placówce, przepisy prawne oraz finansowanie i rozliczanie świadczeń stwarzały trudności często albo bardzo często lub stale 38% respondentów. 44% uważało, że utrudnienia te występowały bardzo rzadko albo rzadko.

W badaniu przeprowadzonym w 2012 r. przez Ośrodek Studiów, Analiz i Informacji Naczelnej Rady Lekarskiej pytano o utrudnienia w wykonywaniu zawodu lekarza i lekarza dentystry. Wystawianie recept, prowadzenie dokumentacji medycznej i sprawozdawczość, kierowanie zespołem, organizacja pracy w placówce, przepisy prawne oraz finansowanie i rozliczanie świadczeń stwarzały trudności często albo bardzo często lub stale 38% respondentów. 44% uważało, że utrudnienia te występowały bardzo rzadko albo rzadko. Lekarze dentyści istotnie częściej doświadczali tych trudności niż lekarze. Zdaniem 84% lekarzy praktykujących w 2012 r. w dużych szpitalach duża część ich pracy to zbędna biurokracja. Takie samo przekonanie wyraziło 77% badanych praktykujących w średnim bądź małym szpitalu. Zbędna biurokracja odbywa się kosztem pacjentów, którzy, jak pokazał Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia 2012 r., oceniają system bardzo źle. W reprezentatywnym badaniu opinii lekarzy i lekarzy dentystry przeprowadzonym w 2018 roku połowa lekarzy dentystry i 17% lekarzy podało, że nie wystawiają zwolnień w ogóle, a dodatkowo ¼ lekarzy i lekarzy dentystry wystawiających zwolnienia w formie papierowej deklarowało zaprzestanie wystawiania zwolnień po wprowadzeniu wyłącznie formy elektronicznej. Wyniki tych badań wskazują, że wystawianie e-ZLA/PUE stanowi problem dla znacznej części lekarzy i lekarzy dentystry. Do obowiązków personelu medycznego należy m.in. sprawdzenie, czy pacjent posiada ważny dowód osobisty, prowadzenie dokumentacji medycznej uwzględniającej wymogi ustawy refundacyjnej, wypisywanie recept, wypisywanie i wysyłanie do ZUS druku ZLA.

Zmniejszenie obowiązków biurokratycznych lekarzy powinno wymiernie usprawnić wystawianie zwolnień w szpitalach i przychodniach i umożliwić wykorzystanie czasu na bezpośredni kontakt z pacjentem.

Włączenie kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji będzie istotne dla czterech grup interesariuszy:

- a. osób chcących nabyć i potwierdzić efekty uczenia się opisane w kwalifikacji,
- b. dyrektorów podmiotów leczniczych zatrudniających lekarzy oraz personel pomocniczy,
- c. lekarzy, którzy będą mogli poświęcić więcej czasu pacjentowi,
- d. pacjentów.

W związku z tym wskazane jest zwiększenie liczby osób wykonujących zawody medyczne (m.in. statystyków medycznych, sekretarek medycznych, asystentów medycznych, recepcjonistek) i innych osób wspierających lekarzy w ich pracy mogących wystawiać zwolnienia lekarskie w systemie elektronicznym, co potwierdza zapotrzebowanie na niniejszą kwalifikację.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 20. Obsługa zwolnień lekarskich (ZLA) na Platformie Usług Elektronicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (PUE ZUS): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.6. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze

Jednym z elementów uzasadnienia celowości włączenia kwalifikacji do ZSK jest wskazanie podobieństw i różnic opisywanej kwalifikacji do innych kwalifikacji już włączonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (przykład 8). Tego rodzaju informacja służy z jednej strony wyeliminowaniu ryzyka włączenia do ZSK zbyt podobnych do siebie kwalifikacji, a z drugiej – ułatwia rozpoznawanie kwalifikacji powiązanych ze sobą. Identyfikacja podobnych czy zbliżonych do siebie efektów uczenia się ułatwia osobom zainteresowanym zdobywanie kwalifikacji dzięki możliwości przenoszenia osiągnięć (por. s. 18).

Szczególnie ważne jest rzetelne podanie takich informacji w przypadku kwalifikacji, które mogą wydawać się podobne do zawodów kształconych w szkołach branżowych, na studiach wyższych czy podyplomowych. Zdarza się, że w uzasadnieniach negatywnych ocen wniosków o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK pojawiają się argumenty, że efekty uczenia się wnioskowanej kwalifikacji są zbyt podobne do efektów uczenia się wymaganych dla innych kwalifikacji już funkcjonujących w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego⁴. Żeby tego uniknąć, warto wykazać się dobrą znajomością kwalifikacji funkcjonujących w danym obszarze i szczegółowo scharakteryzować różnice między nimi. Należy bowiem pamiętać, że nie ma formalnych przeszkód, by w ZSK funkcjonowała kwalifikacja rynkowa podobna do kwalifikacji nadawanej w systemach oświaty lub szkolnictwa wyższego; ale podobna, nie znaczy taka sama, więc relacje między nimi muszą być rzetelnie opisane, a różnice szczegółowo wymienione. Różnice te mogą dotyczyć na przykład grup osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji (osoby dorosłe), sposobu osiągnięcia wymaganych efektów uczenia się (poza edukacją formalną), a przede wszystkim samych efektów uczenia się.

Należy również zaznaczyć, że występują sytuacje, w których opisywana kwalifikacja nie wykazuje żadnego podobieństwa do kwalifikacji włączonych do ZSK. Wówczas podaje się informację, że w systemie nie ma obecnie kwalifikacji wykazujących jakiegokolwiek podobieństwo do opisywanej kwalifikacji (przykład 9). W takim przypadku można wskazać inne rozpoznawalne w branży formy poświadczenia umiejętności typowych dla opisywanej kwalifikacji, np. ukończenie cieszących się renomą i uznaniem kursów, szkoleń, uprawnień czy certyfikatów. To podkreśli znajomość branży przez wnioskodawcę i może wyprzedzić niektóre uwagi recenzentów i specjalistów biorących udział w ocenie wniosku, dotyczące podobieństwa kwalifikacji do funkcjonujących na rynku szkoleń czy certyfikatów.

⁴ Informacje te pochodzą z analizy 70 uzasadnień negatywnych ocen wniosków, przygotowanej w IBE.

Przykład 8. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze – kwalifikacja Planowanie i realizacja przyjęć okolicznościowych

Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze oraz wskazanie kwalifikacji ujętych w ZRK zawierających wspólne zestawy efektów uczenia się

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2k).

Należy wskazać, czym kwalifikacja różni się od innych kwalifikacji o zbliżonym charakterze. Punktem odniesienia powinny być kwalifikacje funkcjonujące w ZSK. Ponadto należy wskazać kluczowe kwalifikacje wpisane do ZRK, które zawierają co najmniej jeden wspólny, kluczowy zestaw efektów uczenia się.

Maksymalna liczba znaków: 6000

Kwalifikacja jest powiązana z innymi kwalifikacjami potwierdzającymi przygotowanie do świadczenia usług w zakresie planowania, sprzedaży i realizacji usługi. W aspekcie modelowania procesu planowania i sprzedaży, a także realizacji obsługi posprzedażowej z kwalifikacją cząstkową Tworzenie oferty, planowanie i prowadzenie sprzedaży skierowanej do klientów biznesowych – handlowiec (Kod kwalifikacji w ZRK – 5C341900006).

W zakresie związanym z realizacją usług w aspekcie odpowiedniego przygotowania oferty, zaplanowania oraz realizacji usług dot. sali, wyposażenia, a przede wszystkim wyżywienia z kwalifikacją cząstkową Zarządzanie pracą restauracji (Kod kwalifikacji w ZRK – 5C811900061).

Istotną różnicą w przedmiotowej kwalifikacji jest to, iż odnosi się ona bezpośrednio do planowania i realizowania przyjęć okolicznościowych. Wskazane powyżej kwalifikacje cząstkowe są powiązane z przedmiotową kwalifikacją pośrednio i procesami, które w ramach niej występują, ale żadna z nich nie odnosi się kompleksowo ani bezpośrednio do planowania i realizowania bankietów i przyjęć okolicznościowych.

Kwalifikacja częściowo jest tożsama z kwalifikacją zawodową Technik usług kelnerskich 513102 – HGT.03.5. Organizowanie usług dodatkowych w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie oraz kwalifikacją zawodową HGT.11.3. Planowanie usług gastronomicznych. Podobieństwo pomiędzy kwalifikacjami widoczne jest w efektach kształcenia związanych z organizacją przyjęć okolicznościowych, niemniej jednak zakres opisywanej kwalifikacji jest znacznie szerszy.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 25. Planowanie i realizacja przyjęć okolicznościowych: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Przykład 9. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze – kwalifikacja Komunikowanie się za pomocą tworzenia, opowiadania i wysłuchiwania historii (storytelling)

Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze oraz wskazanie kwalifikacji ujętych w ZRK zawierających wspólne zestawy efektów uczenia się

Kwalifikacja nie wskazuje podobieństwa z żadną kwalifikacją pełną czy częściową ujętą w ZRK. Na polskim rynku edukacyjnym, w ramach różnych form i typów kształcenia, istnieją nieliczne przedmioty na studiach podyplomowych lub szkolenia o podobnej nazwie, zawierające częściowe tematy oraz częściowo wspólne efekty uczenia się, takie jak w opracowywanej kwalifikacji (m.in. efekty uczenia się dotyczące wykorzystania wiedzy o storytellingu, istoty storytellingu, metod budowania historii, prezentowania historii itp.).

Należy zauważyć, że opracowywana kwalifikacja będzie obecnie jedyną w Polsce, zawierającą całościową charakterystykę wiedzy i umiejętności o storytellingu (nie znaleziono w całej Polsce studiów podyplomowych o tej nazwie).

Obecnie można wyróżnić trzy formy kształcenia w Polsce, w której występują wspomniane elementy (tematy i efekty uczenia się) dotyczące storytellingu:

- 1) Studia podyplomowe na różnych uczelniach w całej Polsce. Wśród nich m.in. Studia Podyplomowe Storytelling, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; Studia Podyplomowe, Social media & content marketing, Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica; Wydział Humanistyczny, Studia Podyplomowe, Zarządzania Marką, Kolegium Gospodarki Światowej SGH w Warszawie itp.
- 2) Szkolenia, na przykład Storytelling. Umiejętność wykorzystywania opowieści do zarządzania biznesem, EY Academy of Business w Warszawie, Storytelling w Edukacji, Krakowski Instytut Rozwoju Edukacji itp.
- 3) Warsztaty: Storytelling dla podróżników, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Gdańskiego czy Storytelling w biznesie, Training Designers w Gdańsku itp.

W ramach szkolnictwa branżowego nie występują kwalifikacje zawierające wspólne efekty uczenia się z ww., niemniej jednak kwalifikacja Komunikowanie się za pomocą tworzenia, opowiadania i wysłuchiwania historii (storytelling) może stanowić uzupełnienie (i element ścieżki rozwoju) takich kwalifikacji jak Przygotowanie i organizacja produkcji audiowizualnej, Przygotowanie imprez turystycznych, Zarządzanie kampanią reklamową.

We wszystkich wymienionych formach i typach edukacji na zagadnienia storytellingu przeznaczono 5 do 15 godzin. Wymagany zakres wiedzy i umiejętności jest tam znacznie węższy niż w kwalifikacji. Ponadto żadna z tych form kształcenia nie umożliwia walidacji czyli potwierdzenia efektów uczenia się.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 24. Komunikowanie się za pomocą tworzenia, opowiadania i wysłuchiwanie historii (storytelling): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

W związku z reformą edukacji i nowymi podstawami kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego we wrześniu 2019 roku do formularza opisu kwalifikacji dodano pole, które trzeba zaznaczyć, jeśli kwalifikacja zawiera zestawy efektów kształcenia, które są zbliżone (lub wspólne) do dodatkowych umiejętności zawodowych⁵ w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego. Następnie należy wybrać z listy te dodatkowe umiejętności zawodowe, w przypadku których te podobieństwa występują (przykład 10). **Dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ)** w zakresie wybranych zawodów to treści wykraczające poza podstawę programową kształcenia w zawodzie, które są uzupełniające dla zawodu lub uzupełniające do kwalifikacji w zawodzie i mogą wzmocnić pozycję ucznia lub słuchacza na rynku pracy. Są opisane w formie oczekiwanych efektów kształcenia i kryteriów ich weryfikacji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji personalnych i społecznych⁶. W przeciwieństwie do kwalifikacji rynkowych uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych nie potwierdza się podczas walidacji. Ich treść nie podlega konsultacjom środowiskowym i nie istnieje wieloetapowa procedura ich powstawania, dodawania czy włączania – mogą być dodawane, zmieniane lub wykreślone na wnioski ministrów właściwych dla zawodów. Czasem można odnieść mylne wrażenie, że DUZ-y mogą w jakiś sposób pokrywać się z kwalifikacjami rynkowymi. DUZ-y to opisy tego, czego uczeń powinien się nauczyć (sformułowane za pomocą efektów uczenia się), a kwalifikacje – zestawy efektów uczenia się formalnie potwierdzone podczas walidacji przez uprawnioną do tego instytucję certyfikującą. Oznacza to, że DUZ-y mogą stanowić inspirację przy opisywaniu kwalifikacji, ale jedno służy procesowi uczenia się, drugie procesowi potwierdzania.

⁵ Dodatkowe umiejętności zawodowe zostały opisane w załączniku nr 33 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia.

⁶ Ich pełna lista znajduje się w załączniku nr 33 do powyższego rozporządzenia ministra edukacji narodowej z dnia 16 maja 2019 r.

Przykład 10. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze – kwalifikacja Animacja czasu wolnego

Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze oraz wskazanie kwalifikacji ujętych w ZRK zawierających wspólne zestawy efektów uczenia się

Kwalifikacja wykazuje podobieństwa z następującymi kwalifikacjami z obszaru szkolnictwa zawodowego w branży hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej (HGT):

- Obsługa klienta oraz rozliczanie imprez i usług turystycznych (HGT.08), jednostka efektów uczenia się „Realizacja imprez i usług turystycznych” (HGT.08.5), efekt kształcenia „Organizuje czas wolny klientów imprez turystycznych”;
- Prowadzenie działalności turystycznej na obszarach wiejskich (HGT.09), jednostka efektów kształcenia „Realizowanie imprez i usług turystycznych” (HGT.09.4), efekt kształcenia „Organizuje czas wolny uczestników imprezy turystycznej”.

Efekty uczenia się w zestawie nr 2 niniejszej kwalifikacji („Planowanie i organizacja zajęć animacyjnych”) są podobne do efektów kształcenia wskazanych w powyższych kwalifikacjach zawodowych. Niemniej jednak kryteria weryfikacji w zestawie nr 2 bardziej związane są z praktycznymi umiejętnościami. Poza tym wskazane kwalifikacje szkolnictwa branżowego koncentrują się na organizacji czasu wolnego i nie obejmują efektów kształcenia z prowadzenia zajęć animacyjnych.

HGT.08 i HGT.09 to kwalifikacje wyodrębnione w zawodach:

- technik organizacji turystyki (422104);
- technik turystyki na obszarach wiejskich (512505).

Efekty uczenia się określone w niniejszej kwalifikacji są spójne z jednym efektem kształcenia („Organizuje czas do dyspozycji klienta korzystającego z imprez i usług turystycznych”), wskazanym dla dodatkowej umiejętności w branży hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej, o nazwie „animacja czasu wolnego” (przewidzianej dla zawodów: technik organizacji turystyki, technik turystyki na obszarach wiejskich i technik hotelarstwa). Rozwinięcie tego efektu kształcenia w ramach kursu umiejętności zawodowych w szkołach branżowych w branży HGT, zgodnie z niniejszą kwalifikacją, może dać uczniom możliwość uzyskania dodatkowej kwalifikacji rynkowej.

W programach studiów wyższych o kierunkach związanych np. z rekreacją ruchową, turystyką, hotelarstwem lub pedagogiką, możliwe jest uwzględnianie wybranych lub wszystkich efektów uczenia się wskazanych w niniejszej kwalifikacji. Niektóre szkoły umożliwiają uczniom i studentom osiągnięcie i potwierdzenie dodatkowych kompetencji zawodowych, realizując w toku nauki zajęcia lub specjalności związane z animowaniem czasu wolnego.

Należy zaznaczyć poniższe pole, jeśli dotyczy (pole wprowadzone od 1.09.2019 r.)

Kwalifikacja zawiera wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia z „dodatkowymi umiejętnościami zawodowymi” w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego

Dodatkowe umiejętności zawodowe

Należy wybrać z listy „dodatkowe umiejętności zawodowe” (określone w rozporządzeniu MEN z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, załącznik Nr 33) zawierające wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia z zestawami efektów uczenia się określonymi w kwalifikacji rynkowej.

Wskazanie „dodatkowych umiejętności zawodowych” w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego zawierających wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia (Branża – Zawód – Umiejętność)

Jeżeli w punkcie 11a udzielono pozytywnej odpowiedzi, to z rozwijanej listy branż, zawodów i dodatkowych umiejętności zawodowych

Animacja czasu wolnego

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 1. Animacja czasu wolnego: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.7. Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji

W tym miejscu wskazuje się możliwości zatrudnienia osoby z kwalifikacją oraz dalsze perspektywy jej uczenia się, rozwoju osobistego i zawodowego (przykład 11).

Można również podać przykładowe stanowiska pracy, na które będzie mogła aplikować osoba, która otrzymała dokument potwierdzający uzyskanie kwalifikacji (przykład 12).

Przykład 11. Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji Koordynacja świadczeń realizowanych na podstawie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego

Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2j).

Należy wskazać przykładowe możliwości zatrudnienia i dalszego uczenia się osoby posiadającej daną kwalifikację, np.:

- Do pracy na jakich stanowiskach przygotowuje dana kwalifikacja?
- Jakie perspektywy dalszego rozwoju otwierają się dla osoby, która uzyskała tę kwalifikację?

Maksymalna liczba znaków: 4000

Osoby mające kwalifikację, będą mogły ją wykorzystać we wszystkich rodzajach placówek medycznych i w praktykach lekarskich i lekarsko-dentystycznych, czyli wszędzie tam, gdzie udzielane są świadczenia zdrowotne.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 12. Koordynacja świadczeń realizowanych na podstawie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego (DiLO): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Przykład 12. Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji Programowanie modeli uczenia maszynowego

Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji

Osoba posiadająca kwalifikację może znaleźć zatrudnienie jako:

- programista systemów ML;
- doradca technologiczny; konsultant technologiczny;
- pracownik działu badań, wdrożeń i rozwoju w firmach typu: software house, hardware house, start-upy technologiczne, banki, koncerny przemysłowe i elektroniczne, telekomy, koncerny IT, firmy konsultingowe, instytuty badawcze, uczelnie wyższe, agendy rządowe.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 29. Programowanie modeli uczenia maszynowego (machine learning): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.8. Efekty uczenia się

Opis efektów uczenia się jest najważniejszym elementem całego opisu kwalifikacji rynkowej i to od niego często rozpoczyna się pracę.

Jak już było wspomniane, efekty uczenia się wskazane dla kwalifikacji to zbiór zdolności niezbędnych do wykonywania określonych zadań, do których jest gotowa osoba, która otrzymała dokument potwierdzający uzyskanie kwalifikacji. Innymi słowy to wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne, które zostaną sprawdzone podczas walidacji i które są niezbędne do wykonywania określonych (w nazwie kwalifikacji) działań.

Warto zwrócić uwagę, że nie mówimy tu o efektach kształcenia czy doskonalenia, ale o efektach uczenia się. Stawiamy w centrum osobę z jej kompetencjami, podkreślając, że chodzi o to, czego się nauczyła, a nie o to, jak wyglądała droga kształcenia i to, czego ta osoba była uczona.

Aby kwalifikacja spełniała swoją rolę, opis efektów uczenia się powinien uwzględnić trzy perspektywy:

- możliwości projektowania różnych ścieżek zdobywania efektów uczenia się;
- możliwości walidowania efektów uczenia się;
- możliwości wykorzystania potwierdzonych efektów uczenia się w działalności zawodowej.

Ponadto warto pamiętać, że opis efektów uczenia się pozwala na przypisanie kwalifikacji odpowiedniego poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji. Przypisanie poziomu PRK jest warunkiem formalnym włączenia kwalifikacji do ZSK.

Struktura opisu efektów uczenia się

Zgodnie z zawartymi w ustawie o ZSK⁷ wytycznymi opis efektów uczenia się powinien mieć następującą strukturę:

⁷ Art. 9.1. ustawy o ZSK.

- syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się;
- wyodrębnione zestawy efektów uczenia się;
- poszczególne efekty uczenia się w zestawach oraz kryteria weryfikacji poszczególnych efektów uczenia się.

Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się to zwięzła, ogólna charakterystyka wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych wymaganych dla danej kwalifikacji. W tym polu określa się działania, do podjęcia których będzie przygotowana osoba posiadająca dokument potwierdzający kwalifikację.

Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się powinna wynikać z opisanych efektów uczenia się, a jednocześnie dookreślać je – nawiązywać do charakterystyki proponowanego dla kwalifikacji poziomu PRK, w szczególności odpowiadać na pytania o przygotowanie osoby z kwalifikacją do samodzielnego (lub pod kierunkiem) działania w warunkach mniej lub bardziej przewidywalnych, wykonywania działań o różnym poziomie złożoności, podejmowania określonych funkcji w grupie, ponoszenia odpowiedzialności za jakość i skutki działań własnych lub kierowanego przez siebie zespołu.

Przykład 13. Syntetyczna charakterystyka kwalifikacji Ręczne formowanie szkła – hutnik szkła

Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3 oraz art. 9 ust. 1 pkt 1a).

Należy przedstawić w zwięzłej formie ogólną charakterystykę wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych poprzez określenie rodzajów działań, do których wykonywania będzie przygotowana osoba posiadająca daną kwalifikację.

Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się powinna nawiązywać do charakterystyki odpowiedniego poziomu PRK.

W szczególności syntetyczna charakterystyka powinna wskazać na:

- stopień przygotowania osoby posiadającej kwalifikację do samodzielnego działania,
- stopień złożoności działań, które osoba posiadająca kwalifikację może wykonywać,
- role, które osoba posiadająca kwalifikację może pełnić w grupie pracowników.

Maksymalna liczba znaków: 9000

Osoba posiadająca kwalifikację rynkową Ręczne formowanie szkła – hutnik szkła jest przygotowana do wytwarzania i barwienia wyrobów ze szkła metodą ręczną na podstawie dostarczonej dokumentacji oraz modelu. Organizuje swoje stanowisko pracy oraz dobiera właściwe do wykonania określonego przedmiotu narzędzia. Potrafi odczytać w oparciu o model i szkic parametry wytwarzanego przedmiotu. Osoba posiadająca

kwalfikację rynkową Ręczne formowanie szkła – hutnik szkła potrafi samodzielnie przeprowadzić cały proces wytwórczy, jest również przygotowana do pracy zespołowej. Czynności związane z procesem wytwórczym podejmuje z zachowaniem zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, zwanych dalej „BHP”, ochrony przeciwpożarowej i ochrony środowiska oraz stosuje przepisy prawa w tym zakresie.

Źródło: Kwalifikacja opisana przez Centrum Dziedzictwa Szkła Sp. z o.o. przy pomocy IBE, włączona do ZSK 13.01.2020, zob. <https://rejestr.kwalifikacje.gov.pl/frontend/index.php?r=kwalifikacja%2Fview&id=13479>. Opis tej kwalifikacji, w przeciwieństwie do pozostałych przytaczanych w tym poradniku, nie powstał w ramach „Inkubatora kwalifikacji”. Kwalifikacja ta została opisana we współpracy z IBE w 2018 roku.

W przykładzie 13 została zamieszczona syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się kwalifikacji, do której został przypisany 3 poziom PRK. Jak widać, jej treść bezpośrednio nawiązuje do efektów uczenia się, które są zawarte w zestawach, a więc umiejętności, którymi będzie musiał się wykazać kandydat podczas walidacji (np.: wytwarzanie i barwienie wyrobów ze szkła, dobór narzędzi). Jednocześnie jej lektura pozwala w pewnym sensie dostrzec poziom PRK poprzez użyte sformułowania odnoszące się bezpośrednio do opisów (deskryptorów) z Polskiej Ramy Kwalifikacji takich jak: wytwarzanie (...) na podstawie dostarczonej dokumentacji, organizuje swoje stanowisko pracy, potrafi samodzielnie przeprowadzić cały proces.

Poszczególne efekty uczenia się oraz kryteria ich weryfikacji odnoszą się do konkretnych czynności, które osoba z kwalifikacją jest gotowa wykonać, stosując wymaganą wiedzę (np. wiedzę o zasadach działania maszyn) oraz wykazując się odpowiednimi kompetencjami społecznymi (np. świadomością odpowiedzialności za skutek podejmowanych działań).

Warto zauważyć, że w ustawie o ZSK umiejętności definiowane są jako „przyswojona w procesie uczenia się zdolność do wykonywania zadań i rozwiązywania problemów właściwych dla dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej⁸”. Umiejętności stanowią jedną z trzech wyróżnionych w ustawie kategorii efektów uczenia się (obok wiedzy i kompetencji społecznych). Pamiętajmy jednak, że:

„Poszczególne kategorie efektów uczenia się w PRK (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) nie mogą być traktowane całkowicie rozłącznie, ponieważ efekty uczenia się określane jako wiedza zawsze obejmują pewien komponent umiejętności, umiejętności zawsze zawierają pewne elementy wiedzy,

⁸ Art. 2 pkt 21 ustawy o ZSK.

a składnikiem kompetencji społecznych zawsze są jakieś umiejętności i pewna wiedza” (por. Sławiński, 2017, s. 23).

W Zintegrowanej Strategii Umiejętności umiejętności definiowane są jako zdolność do prawidłowego i sprawnego wykonywania określonego rodzaju czynności, zadania lub funkcji. Przez „prawidłowe wykonywanie” rozumie się wykorzystywanie w działaniu odpowiedniej wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz stosowanie się do norm społecznych, w szczególności odnoszących się do danego rodzaju działalności.

Dlatego w opisie kwalifikacji nie ma potrzeby rozdzielania wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, czyli tworzenia struktury opisu zgodnej ze strukturą Polskiej Ramy Kwalifikacji.

Aby efekty uczenia się były rozumiane jednoznacznie, a tym samym sposób prowadzenia walidacji i jej wyniki były porównywalne, niezależnie od instytucji certyfikującej organizującej walidację, każdy efekt uczenia się musi mieć określone kryteria weryfikacji.

Kryteria weryfikacji wskazują, jakie czynności musi wykonać osoba podczas walidacji, aby można było stwierdzić, że jest w stanie prawidłowo zrealizować zadanie określone jako efekt uczenia się. Należy wskazywać czynności, które są łatwe do obserwacji, a prawidłowość ich wykonania można ocenić i w jakiś sposób zmierzyć. To, jak będą one opisane, jakie czasowniki zostaną użyte, będzie decydowało o możliwych do wykorzystania metodach sprawdzenia. Efekty uczenia się wraz z kryteriami weryfikacji będą podstawą przypisania poziomu PRK do kwalifikacji; w dalszej perspektywie będą wykorzystywane podczas tworzenia narzędzi walidacji, mogą być też przydatne do opracowywania programów kursów i szkoleń.

Kryteria weryfikacji powinny być przedstawione w logiczny sposób, na przykład kryteria odnoszące się do wykonywania czynności praktycznych warto uporządkować według kolejności ich wykonywania.

Efekty uczenia się i kryteria weryfikacji muszą być:

- **realne** – możliwe do osiągnięcia przez osoby, które mogą być zainteresowane kwalifikacją;
- **jednoznaczne** – ich nazwy nie mogą budzić wątpliwości, muszą być zrozumiałe dla wszystkich;

- **mieralne** – możliwe do zaobserwowania czy sprawdzenia w trakcie walidacji, z wykorzystaniem określonych metod, w określonym czasie;
- sformułowane w taki sposób, aby można było je odnieść do poziomów PRK.

Kryteria weryfikacji nie mogą zmniejszać przejrzystości opisu kwalifikacji, ich stopień szczegółowości powinien być przemyślany i dostosowany do przebiegu danej walidacji. Ponieważ podczas walidacji osiągnięcie wszystkich efektów uczenia się (oraz kryteriów weryfikacji) powinno zostać potwierdzone, ich nadmierna liczba i uszczegółowienie może prowadzić do utrudnień w projektowaniu i prowadzeniu walidacji.

Efekty uczenia się porządkujemy, grupując je w zestawy. Można to zrobić na różne sposoby, na przykład według kolejności etapów danego działania, które osoba z kwalifikacją jest gotowa przeprowadzać lub ze względu na sposób ich walidacji, na przykład: w jednym zestawie te, które będą sprawdzane podczas testu teoretycznego, a w kolejnym – weryfikowane z wykorzystaniem obserwacji. Możliwości jest wiele, w przykładach 14 i 15 zaprezentowano tylko kilka z nich.

Przykład 14. Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się dla kwalifikacji **Uprawa ziół**

Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się

Wykaz zestawów efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji, zawierający: numer porządkowy (1, 2, ...), nazwy zestawów, orientacyjne odniesienie każdego zestawu do poziomu PRK oraz orientacyjny nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia w każdym zestawie. Wykaz zestawów efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji, zawierający: numer porządkowy (1, 2, ...), nazwy zestawów, orientacyjne odniesienie każdego zestawu do poziomu PRK oraz orientacyjny nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia w każdym zestawie. Nazwa zestawu powinna:

- nawiązywać do efektów uczenia się wchodzących w skład danego zestawu lub odpowiadać specyfice wchodzących w jego skład efektów uczenia się,
- być możliwie krótka,
- nie zawierać skrótów,
- gdy jest to możliwe, być oparta na rzeczowniku odczasownikowym, np. „gromadzenie”, „przechowywanie”, „szycie”.

Maksymalna liczba znaków – nazwa zestawu: 500

1. Wiedza z obszaru uprawy ziół
2. Przygotowywanie do założenia plantacji zielarskiej

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 43. Uprawa ziół: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Przykład 15. Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się dla kwalifikacji Naprawa i uruchamianie wielowirnikowców bezzałogowych

Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się

1. Testowanie i ocena stanu technicznego wielowirnikowca bezzałogowego,
2. Naprawa lub wymiana uszkodzonych elementów wielowirnikowca bezzałogowego,
3. Sprawdzenie prawidłowości działania wielowirnikowca bezzałogowego w locie.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 2. Naprawa i uruchamianie bezzałogowych statków powietrznych (BSP): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Efekty uczenia się oraz kryteria weryfikacji opisujemy za pomocą czasowników operacyjnych.

Czasowniki operacyjne to takie, które nazywają konkretną czynność – w przeciwieństwie do czasowników opisujących pewien stan. Należy zwrócić uwagę, że za pomocą niektórych czasowników operacyjnych można nazwać czynności służące weryfikacji wiedzy czy różnych umiejętności umysłowych, np. syntetyzowania, analizowania, obliczania, projektowania, oceniania itd. Szereg czasowników operacyjnych nazywa czynności manualne, wykonywane z wykorzystaniem narzędzi. Niezależnie od tego, jaki rodzaj czynności nazywamy, w kryteriach weryfikacji powinniśmy wskazywać tylko te działania, które są możliwie do sprawdzenia podczas walidacji.

Tabela 2. Przykładowe czasowniki operacyjne stosowane do nazywania czynności weryfikujących wiedzę

Czasownik operacyjny	Definicja
charakteryzować	opisywać, wymieniając specyficzne cechy kogoś lub czegoś

Czasownik operacyjny	Definicja
omawiać	opisywać lub charakteryzować jakieś zagadnienie
opisywać	przedstawiać słownie cechy jakiejś osoby, rzeczy, sytuacji lub zjawiska
rozdzielać	stwierdzać różnice między jakimiś zjawiskami, rzeczami lub istotami

Źródło: opracowane na podstawie: Wielki słownik języka polskiego: <https://wsjp.pl/>

Listę innych przykładowych czasowników operacyjnych zamieszczono w aneksie III.

Jeśli chodzi o nazwy zestawów efektów uczenia się, to proponujemy, żeby tworzyć je analogicznie, jak nazwę kwalifikacji – za pomocą rzeczowników odczasownikowych. Są to rzeczowniki, które nazywają czynność, ale też wytwór tej czynności.

Tabela 3. Sposoby tworzenia rzeczowników nazywających czynności

Sposób tworzenia	Przykłady
Rzeczowniki odczasownikowe z przyrostkiem: -anie, -enie, -icie, -ycie	planowanie, wykonywanie, montowanie, tworzenie, mielenie, prowadzenie, świadczenie, mycie
Rzeczowniki odczasownikowe oznaczające czynności, w tym z przyrostkiem: -acja -aż	transport, odbiór, nadzór, eksport, serwis, obsługa, naprawa, opieka, realizacja, demonstracja, stylizacja, prezentacja, weryfikacja, montaż, sprzedaż, instruktaż

Źródło: opracowanie własne.

To, jak formułować nazwy zestawów i efektów uczenia się oraz jak duże znaczenie ma odpowiedni dobór czasowników w kryteriach weryfikacji, widać na przykładach 16 i 17.

Przykład 16. Nazwy zestawów efektów uczenia się w opisie kwalifikacji Ręczne formowanie szkła – hutnik szkła

Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się	
1. Proces ręcznego formowania szkła 2. Ręczne formowanie szkła	
Zestaw efektów uczenia się:	1. Proces ręcznego formowania szkła
Efekty uczenia się	Kryteria weryfikacji
Omawia proces ręcznego formowania szkła	• wymienia rodzaje i technologie formowania szkła; • wymienia rodzaje szkła możliwego do formowania metodą ręczną; • omawia etapy ręcznego formowania szkła, w tym zależności między nimi oraz narzędzia stosowane na każdym z nich.
Omawia zasady bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w procesie ręcznego formowania szkła	• wymienia środki ochrony osobistej niezbędne do bezpiecznego formowania szkła metodą ręczną; • identyfikuje i charakteryzuje zagrożenia bezpieczeństwa na stanowisku ręcznego formowania szkła.

 Efekty uczenia się odnoszą się do teorii

  Kryteria weryfikacji wskazują na możliwość zastosowania takich metod jak:

- test teoretyczny (pisemny lub ustny);
- wywiad swobodny;
- wywiad ustrukturyzowany.

Można zastosować analizę dowodów i deklaracji.

Zestaw efektów uczenia się:	2. Ręczne formowanie szkła
Efekty uczenia się	Kryteria weryfikacji
Przygotowuje i organizuje stanowisko do ręcznego formowania szkła	• wymienia elementy stanowiska do formowania szkła metodą ręczną; • dobiera środki ochrony osobistej niezbędne do bezpiecznego formowania szkła metodą ręczną; • dobiera kształtowniki i formy do zadanego modelu; • dobiera narzędzia do ręcznego formowania szkła, m.in. średnice puszczeli i kształtowników.
Barwi produkty szklane wykonane metodą ręczną	• dobiera ilość i gradację barwnika; • barwi szkło za pomocą granulatów lub pudrów szklanych.
Zgodnie z dostarczonym modelem w technologii szkła kapowego (szklanka opękowana do 15 cm wysokości, wazon opękowany do 30 cm wysokości) formuje szkło metodą ręczną	• odczytuje w oparciu o model i szkic parametry wytwarzanego przedmiotu; • nabiera wstępną porcję masy szklanej za pomocą puszczela; • formuje oczko; • nabiera kolejną porcję masy szklanej; • formuje wstępnie masę; • wydmuchuje bańkę; • nabiera kolejną porcję masy szklanej; • koryguje masę szklaną; • wstępnie formuje wyrób; • wstępnie uformowany wyrób umieszcza w formie; • wydmuchuje wyrób.

Źródło: Kwalifikacja opisana przez Centrum Dziedzictwa Szkła Sp.z o.o. przy wsparciu IBE, włączona do ZSK 13.01.2020 (<https://rejestr.kwalifikacje.gov.pl/frontend/index.php?r=kwalifikacja%2Fview&id=13479>)

✎ Efekty uczenia się odnoszą się do wykonania czynności praktycznych (przygotowanie i wykonanie).

✎ ✎ Warto zauważyć, że jedno kryterium weryfikacji odnosi się do teorii. Umieszczenie kryterium w strukturze opisu nie decyduje o konieczności potwierdzenia go na określonym etapie walidacji. Ważne jest to, jaką zastosujemy metodę. Kryteria weryfikacji zostały uporządkowane w kolejności wykonywania opisanych czynności

W nazwach zestawów efektów uczenia się oraz nazwach kwalifikacji można wymiennie używać różnych form rzeczowników nazywających czynności, niezależnie od sposobu ich tworzenia. Ważne, aby w kontekście były dobrze rozumiane. Stosowanie par takich jak na przykład „realizowanie” i „realizacja”; „dobór” i „dobieranie” jest poprawne, o ile nie zaburzy to przejrzystości opisu. Warto zauważyć, że w wielu przypadkach wyraz utworzony za pomocą końcówek *-anie*, *-enie*, *-ycie*, *-icie* może nazywać czynność doraźną, inna forma rzeczownika natomiast będzie odnosić się do procesu, czynności lub nazwy osadzonej w terminologii określonej dziedziny zawodowej, np. „sprzedawanie” – przekazywanie towarów lub usług w zamian za określoną sumę pieniędzy (czynność doraźna, np. w sklepie); „sprzedaż” – odniesienie do działań związanych ze sprzedażą (do szeregu czynności, np. od przedstawienia oferty po zawarcie umowy), ale także termin („sprzedaż detaliczna, uliczna, wolnorynkowa itp.”, „utrzymywać się ze sprzedaży”, „zawierać umowę sprzedaży” itd.).

W związku z tym może zdarzyć się tak, że wyraz nieutworzony za pomocą końcówek *-anie*, *-enie*, *-ycie*, *-icie* zostanie wykorzystany do sformułowania nazwy kwalifikacji, inna forma będzie mogła wówczas stanowić nazwę zestawu efektów uczenia się: np. „montaż” – w nazwie kwalifikacji; „montowanie” – w nazwie zestawu.

Jak poprawnie opisać efekty uczenia się?

Należy się zastanowić nad tym, co chcemy opisać: jaki to zbiór wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

W opisywaniu efektów uczenia się pomocne mogą być Polska Rama Kwalifikacji oraz ramy sektorowe (SRK). Warto pamiętać o tym, że PRK i SRK nie są opisami kwalifikacji i nie należy kopiować zawartych w nich zapisów do opisu efektów uczenia się, a raczej starać się nimi inspirować i je operacjonalizować.

Należy podkreślić, że kwalifikacja o niższym poziomie PRK nie jest „gorsza” od tej, której przypisano wyższy poziom. Nie jest też tak, że osoba posiadająca kwalifikację pełną, np. z 7 poziomem PRK nie może czy nie powinna uzyskiwać kwalifikacji rynkowej z wyższym czy niższym poziomem PRK. Poziom PRK, jak już było powiedziane, oddaje stopień złożoności działań opisanych w kwalifikacji oraz poziom samodzielności, autonomii i odpowiedzialności podczas ich wykonywania. Każdy na innych etapach swojego życia zawodowego może potwierdzić wiele kwalifikacji z różnymi poziomami PRK.

Poniżej, na przykładzie kwalifikacji Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski zaprezentowano jak, krok po kroku, opracować efekty uczenia się.

1. Przemysłenie struktury kwalifikacji: które kompetencje są nadrzędne? Które się w nich zawierają?

Nadrzędne: Wiedza na temat wymogów prawnych dotyczących żywności dopuszczonej do obrotu handlowego;

W tym: znajomość zakresu działań instytucji nadzorujących bezpieczeństwo żywności; znajomość przepisów dotyczących dopuszczania surowców i dodatków do stosowania w przetwórstwie mleka itd.

Nadrzędne: Planowanie czynności przygotowujących wyroby do sprzedaży;

W tym: dobranie opakowania; sporządzenie etykiety, dobranie warunków magazynowania wyrobów itd.

Nadrzędne: Wykonanie sera zgodnie z procesem technologicznym;

W tym: sprawdzenie jakości surowców; przygotowanie surowców, dobór maszyn i urządzeń pomocniczych; przeprowadzenie procesów technologicznych; sporządzenie bilansu materiałowego itd.

2. Nazwanie zestawów efektów uczenia się, efektów uczenia się oraz kryteriów weryfikacji

Przykład 17. Efekty uczenia się wymagane dla kwalifikacji Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski

Zestaw efektów uczenia się:	Ochrona prawna produkcji farmerskiej wyrobów z mleka
Efekty uczenia się	Kryteria weryfikacji
Charakteryzuje wymogi prawne dotyczące żywności dopuszczonej do obrotu handlowego	• omawia zakres działania instytucji nadzorujących bezpieczeństwo żywności; • omawia przepisy prawa dotyczące bezpieczeństwa żywności w obrocie handlowym; • omawia przepisy prawa dotyczące dopuszczenia surowców i dodatków do stosowania w przetwórstwie mleka; • wymienia regulacje prawne dotyczące badań produktów pochodzenia zwierzęcego; • określa warunki uzyskania certyfikatu eko wyrobów z mleka.

Zestaw efektów uczenia się:	Planowanie i organizacja produkcji serów i innych wyrobów z mleka
Efekty uczenia się	Kryteria weryfikacji
Planuje czynności końcowe przygotowujące wyroby gotowe do sprzedaży	• dobiera opakowania do wyrobów z mleka; • określa zabezpieczenie sera do magazynowania i transportu; • sporządza etykietę wyrobu gotowego; • dobiera warunki do magazynowania wyrobów gotowych.

Zestaw efektów uczenia się:	Produkcja serów i innych wyrobów z mleka
Efekty uczenia się	Kryteria weryfikacji
Wykonuje czynności sanitarne i zabezpiecza maszyny i urządzenia pomocnicze po skończonej pracy	• porządkuje miejsce pracy po wykonaniu czynności produkcyjnych; • myje i dezynfekuje maszyny i urządzenia zgodnie z zasadami dobrej praktyki higienicznej (GHP), informacją na opakowaniu środka myjącego lub dezynfekcyjnego i zgodnie z procedurą; • doprowadza maszyny i urządzenia do stanu przed produkcją.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 45. Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3. Sprawdzenie, czy do nazywania zestawów efektów uczenia się zostały użyte rzeczowniki odczasownikowe, a do nazywania efektów uczenia się i kryteriów weryfikacji – czasowniki operacyjne, czyli takie, które nazywają działania dające się sprawdzić i ocenić.

Tabela 4. Kryteria weryfikacji określone dla poszczególnych umiejętności (efektów uczenia się)

Zastosowany czasownik operacyjny	Czy kryteria są sprawdzalne?	Przykładowe metody walidacji
omawia, określa	Tak	test teoretyczny, wywiad ustrukturyzowany, analiza dowodów i deklaracji

Zastosowany czasownik operacyjny	Czy kryteria są sprawdzalne?	Przykładowe metody walidacji
dobiera, sporządza, dezynfekuje	Tak	obserwacja w warunkach rzeczywistych, obserwacja w warunkach symulowanych, analiza dowodów i deklaracji

Źródło: opracowanie własne.

4. Opracowanie syntetycznej charakterystyki efektów uczenia się

Przykład 18. Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się – kwalifikacja Farmer-skie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski

Proponowany poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji: 4

Osoba posiadająca kwalifikację jest gotowa do samodzielnego przygotowania serów i innych wyrobów z mleka. Przygotowuje surowce i materiały dodatkowe, produkuje wyroby z mleka, stosując niezbędne maszyny i urządzenia, oraz przygotowuje wyroby do dojrzewania lub do transportu. W czasie swojej pracy posługuje się wiedzą z zakresu mikrobiologii oraz procesów zachodzących w mleku i wyrobach z niego. Klasyfikuje wyroby z mleka. Posiada wiedzę z zakresu prawa żywnościowego, systemów zapewnienia bezpieczeństwa żywności oraz tworzenia bilansów materiałowych procesu produkcji. W czasie pracy przestrzega zasad dobrej praktyki higienicznej i produkcyjnej oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 45. Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Na co jeszcze trzeba zwrócić uwagę, opisując efekty uczenia się?

Należy się upewnić, czy użyte czasowniki i rzeczowniki są w danym kontekście jednoznaczne. Trzeba zadbać o to, żeby wszystkie sformułowania były jasne i zgodne z założeniami i intencjami. Jeśli okaże się, że zdanie mogłoby zostać przez kogoś źle zrozumiane, konieczne trzeba je poprawić. Warto również prześledzić opis pod kątem użycia nadmiarowych słów, czyli „podpórek językowych”: przymiotników, przysłówków, wyrażen przysłówkowych, które w zamierzeniu mają pełnić funkcję dookreślającą, ale nie zawsze są jednoznaczne, np.: podstawowe (techniki, regulacje); typowe (awarie); złożone

(wyroby); popularne (aplikacje); (dobiera) prawidłowo; (określa) we właściwy sposób; (charakteryzuje) pożądaną (postawę) i wymagany (zakres wiedzy); inne (stosowane); zgodnie z przyjętymi zasadami. Słowa-podpórki, które w założeniu mają określać stopień złożoności danego zagadnienia, w praktyce często mogą być różnie rozumiane zarówno przez osoby zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji, jak i ekspertów przygotowujących narzędzia walidacyjne. Użycie nieprecyzyjnych sformułowań może mocno utrudniać kandydatowi przygotowanie się do walidacji, gdyż nie jest wtedy do końca jasne, co dokładnie będzie wymagane podczas jej przebiegu; dodatkowo może też zmniejszyć obiektywność weryfikacji: ocena spełnienia danego kryterium może zależeć np. od tego, co członek komisji uważa za typowe, a co za zaawansowane. Doświadczenia płynące ze współpracy przy opracowywaniu kwalifikacji pokazują również, że trudnym zadaniem jest oddanie w efektach uczenia się progresji w zakresie umiejętności niezbędnych do wykonywania coraz bardziej złożonych zadań. Pokusa stosowania wyrażen „prosty”, „typowy”, „zaawansowany”, „ogólny” może pojawiać się wówczas, gdy opisywanych jest kilka kwalifikacji, w których mamy do czynienia ze wzrostem wymagań, a tym samym kolejnymi poziomami PRK. Jednak warto się tej pokusie przeciwstawić, ponieważ stosowanie wymienionych określeń nie rozwiązuje problemu, a odwrotnie – może prowadzić do powielania w opisach kwalifikacji sformułowań używanych np. w opisach kursów i szkoleń i sprawić, że będą mniej czytelne i trudniejsze do weryfikacji.

Po opisaniu wszystkich efektów uczenia się wraz z kryteriami weryfikacji warto jeszcze raz:

- sprawdzić, czy opis efektów uczenia się jest kompletny, poprawny merytorycznie i językowo; upewnić się, czy zastosowano jednolitą terminologię, a użyte sformułowania będą zrozumiałe dla wszystkich czytelników opisu;
- przeanalizować efekty uczenia się i kryteria weryfikacji pod kątem spójności i możliwości porównania ich z zapisami Polskiej Ramy Kwalifikacji;
- sprawdzić, czy nazwa kwalifikacji została utworzona z wykorzystaniem rzeczowników oznaczających czynności oraz czy oddaje zakres i treść kwalifikacji wyrażone w opisie efektów uczenia się;
- zweryfikować, czy syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się nawiązuje do charakterystyki odpowiedniego poziomu PRK;
- upewnić się, że syntetyczna charakterystyka zachowuje spójność z efektami uczenia się w zestawach.

3.9. Wymagania dotyczące walidacji i podmiotów prowadzących walidację

Wymagania dotyczące walidacji są drugim, po efektach uczenia się, kluczowym elementem opisu kwalifikacji rynkowej. Nie tylko wyznaczają kierunek i sposób prowadzenia walidacji w odniesieniu do opisanych efektów uczenia się, ale spełnienie ich jest jednym z warunków stawianych podmiotom, które chcą ubiegać się o nadanie uprawnień do pełnienia funkcji instytucji certyfikującej dla danej kwalifikacji rynkowej⁹. Określone wymagania mają na celu zapewnienie wiarygodności i porównywalności wyników walidacji przeprowadzanych przez różne instytucje certyfikujące.

Najprościej mówiąc, wymagania dotyczące walidacji to wytyczne dla instytucji certyfikujących, w jaki sposób przeprowadzić walidację efektów uczenia się, jakich metod użyć, jaką kadrę i zasoby materialne zaangażować. Należy wyobrazić sobie (można to również rozrysować), jak po kolei będzie wyglądał przebieg walidacji z perspektywy kandydata i instytucji certyfikującej, a następnie opisać to zgodnie z poniższymi punktami.

1. Wskazanie metod, jakimi może, powinna lub musi (w zależności od konkretnych zapisów) zostać przeprowadzona weryfikacja efektów uczenia się

Wymagania dotyczące metod walidacji przygotowywane są w odniesieniu do efektów uczenia się i kryteriów weryfikacji określonych dla kwalifikacji. Sposób opisanego kryteriów weryfikacji i użyte w nich czasowniki podpowiadają metody, które powinny być zastosowane podczas weryfikacji.

Zachęcamy do zapoznania się z metodami walidacji i ich szczegółowym opisem w Katalogu Metod Walidacji opracowanym przez Instytut Badań Edukacyjnych, dostępnym w formie online: <https://walidacja.ibe.edu.pl/metody/pl/> Katalog zawiera obszerny opis dziesięciu wybranych metod walidacji, w tym np. testu teoretycznego, obserwacji w warunkach symulowanych czy analizy dowodów i deklaracji. Dla każdej z metod wskazano zakres efektów uczenia się (wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne), które najlepiej sprawdzać daną metodą oraz rekomendowane etapy walidacji (identyfikowanie, dokumentowanie i weryfikacja), na których dana metoda może być stosowana. Dzięki tym informacjom można porównać możliwości zastosowania różnych metod na danym etapie walidacji i w odniesieniu do poziomu PRK efektów uczenia się.

⁹ Art. 15 ust. 1 pkt 2 lit h, art. 41 pkt 2 ustawy o ZSK.

Przy wyborze metod walidacji należy, jak wskazano wyżej, wziąć pod uwagę efekty uczenia się, ale też rozważyć mocne i słabe strony poszczególnych metod i ostatecznie zdecydować, które z nich pozwolą na efektywną realizację walidacji (także pod kątem organizacyjnym). Następnie należy podjąć decyzję, czy w opisie kwalifikacji w polu „wymagania dla walidacji” zalecić stosowanie wszystkich wybranych metod, czy wskazać tylko te, których zastosowanie jest niezbędne, z zaznaczeniem możliwości uzupełnienia ich jeszcze o inne metody. Można też zasugerować stosowanie alternatywnych metod walidacji, czyli do wyboru: np. obserwację w warunkach rzeczywistych lub obserwację w warunkach symulowanych, lub wskazać konkretne metody jako obowiązkowe. Ważne, żeby wybrane metody walidacji pozwalały na trafne i rzetelne sprawdzenie uzyskania wymaganych efektów uczenia się. Należy również wziąć pod uwagę potencjalnych uczestników walidacji, którzy w różny sposób osiągnęli wskazane w opisie kwalifikacji efekty uczenia się, aby zaproponowane metody nie ograniczały dostępu do kwalifikacji różnym grupom (liczy się adekwatność metod walidacji).

2. Określenie kluczowych kompetencji osób przeprowadzających walidację (członków komisji walidacyjnej) gwarantujących, że będą to osoby o odpowiednim przygotowaniu merytorycznym i praktycznym do przeprowadzenia weryfikacji efektów uczenia się wskazanych dla danej kwalifikacji

Należy pamiętać, aby określane kompetencje członków komisji walidacyjnej były mierzalne i realne. Trzeba unikać sytuacji, w której skompletowanie komisji przez instytucję certyfikującą zgodnie z określonymi wymogami będzie niemożliwe (np. zbyt mała liczba osób w kraju spełnia określone wymagania). Zapisy powinny być precyzyjne i jednoznaczne oraz sformułowane tak, aby możliwe było zweryfikowanie kompetencji na podstawie odpowiednich dokumentów.

3. Określenie warunków organizacyjnych i materialnych niezbędnych do przeprowadzenia walidacji. Obejmują one najczęściej informacje o wymogach lokalowych i technicznych, a także o kolejności zastosowania poszczególnych metod

Wybrane metody walidacji determinują dobór narzędzi walidacji, niezbędne materiały, sprzęty, programy oraz sposób organizacji jej przebiegu. W wymaganiach dotyczących walidacji powinno się wskazać na te zasoby materialne, które są niezbędne do jej przeprowadzenia. Nie ma potrzeby wpisywania oczywistych i drobiazgowych wskazówek, np. dwie ryzy papieru – w przypadku metody tradycyjnego testu pisemnego. Tym bardziej należy unikać podawania marki/nazwy producenta sprzętu czy nazw oprogramowania, np. jeśli walidacja wymaga wykorzystania programu księgowego, należy zawrzeć jedynie

ogólną informację na ten temat, a konkretny program dobiera już sama instytucja certyfikująca, zgodnie ze swoją praktyką czy posiadaną licencją, i wskazuje go w swoich szczegółowych rozwiązaniach. Wymagania organizacyjne i materialne mogą dotyczyć poszczególnych zestawów efektów uczenia się albo części weryfikacji (np. części teoretycznej lub części praktycznej), jeśli takie w opisie określono, lub całej walidacji.

Ogólne wymagania dotyczące walidacji zawarte w opisie kwalifikacji są obowiązkowe dla wszystkich instytucji certyfikujących, które nadają daną kwalifikację rynkową i stanowią punkt wyjścia do przygotowania szczegółowych zapisów dotyczących walidacji i certyfikowania. Dlatego, mając to na uwadze, dobrą praktyką jest przygotowanie scenariusza walidacji, stanowiącego właśnie szczegółowy jej opis, uwzględniający zarówno elementy merytoryczne, jak i organizacyjne całego procesu nadawania kwalifikacji w danej instytucji certyfikującej. Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale 4.

Przykład 19. Wymagania dotyczące walidacji dla kwalifikacji Projektowanie aplikacji wspomagających wdrażanie rozwojowych systemów w przemyśle

Wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2h).

Należy podać tylko takie wymagania, które muszą obowiązywać każdą instytucję przeprowadzającą walidację, żeby zapewnić odpowiedni poziom wiarygodności i porównywalności wyników walidacji w skali całego kraju. Wskazane wymagania powinny pozwalać na tworzenie różnych scenariuszy walidacji w różnych instytucjach.

Wymagania mogą dotyczyć:

- doboru metod stosowanych w walidacji, służących weryfikacji efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji, ale także (o ile to potrzebne) identyfikowaniu i dokumentowaniu efektów uczenia się;
- kompetencji osób przeprowadzających walidację;
- warunków organizacyjnych i materialnych niezbędnych do przeprowadzenia walidacji.

Odpowiednio do potrzeby wymagania te mogą dotyczyć pojedynczych efektów uczenia się i poszczególnych lub wszystkich zestawów efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji. Należy wziąć pod uwagę, że spełnienie tych wymagań jest jednym z warunków uzyskania przez daną instytucję uprawnień do nadawania kwalifikacji (uzyskania statusu „instytucji certyfikującej”).

Więcej na temat walidacji: „Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji”, IBE, 2016.

Maksymalna liczba znaków: 25000

1. Etap weryfikacji

1.1. Metody

Weryfikacja efektów uczenia się ma być prowadzona z wykorzystaniem następujących metod:

- test teoretyczny,
- studium przypadku,

- obserwacja w warunkach symulowanych lub rzeczywistych,
- analiza dowodów i deklaracji uzupełniona rozmową z komisją.

1.2. Zasoby kadrowe

Weryfikację przeprowadza komisja walidacyjna. Komisja składa się z 3 członków posiadających łącznie:

1. kwalifikację pełną z 7 poziomem PRK,
2. min. 5-letnie doświadczenie zawodowe w zakresie realizacji procesów charakterystycznych dla danej branży w ciągu ostatnich 10 lat,
3. min. 3-letnie doświadczenie z zakresu projektowania aplikacji wspomagających wdrażanie rozwojowych systemów w przemyśle w ciągu ostatnich 5 lat,
4. min. 5-letnie doświadczenie w egzaminowaniu lub min. 5-letnie doświadczenie w prowadzeniu procesów rekrutacyjnych.

Każdy z członków komisji powinien posiadać przynajmniej 2 z powyższych kompetencji.

W przypadku wykorzystywania metody „obserwacja w warunkach rzeczywistych” dopuszcza się, aby jednym z członków komisji był przedstawiciel przedsiębiorstwa, w którym będzie odbywać się walidacja.

1.3. Wymagania organizacyjne i materialne

Institucja certyfikująca powinna zapewnić:

- komputer z dostępem do internetu, sprzęt umożliwiający wyświetlenie prezentacji;
- salę egzaminacyjną umożliwiającą przeprowadzenie weryfikacji.

Institucja certyfikująca jest zobowiązana do określenia w formie publicznej wiadomości zakresu branż, które mogą być przedmiotem walidacji.

Institucja certyfikująca powinna stworzyć warunki organizacyjne umożliwiające przystąpienie do walidacji osobom z niepełnosprawnościami.

Wszystkie efekty uczenia się oprócz efektu uczenia się: „Projektuje zakres funkcjonalny aplikacji wspomagającej wdrażanie rozwojowych systemów w przemyśle” z zestawu nr 1 oraz efektu uczenia się: „Testuje aplikację wspomagającą wdrażanie rozwojowych systemów w przemyśle” z zestawu nr 2 weryfikowane są z uwzględnieniem specyfiki danej branży. Wszystkie efekty uczenia się, oprócz dwóch wymienionych powyżej, mogą być sprawdzane metodą analizy dowodów i deklaracji.

W trakcie weryfikacji osoba przystępująca do walidacji ma zapewnioną możliwość korzystania z internetu i innych źródeł, np. w celu sprawdzenia aktualnych trendów.

Informacja o branży, która była przedmiotem walidacji, jest zamieszczana na dokumencie potwierdzającym nadanie kwalifikacji.

Jeśli osoba przystępująca do walidacji chciałaby potwierdzić kwalifikację w ramach kilku branż, wówczas potwierdza tylko efekty uczenia się ukierunkowane na konkretną branżę.

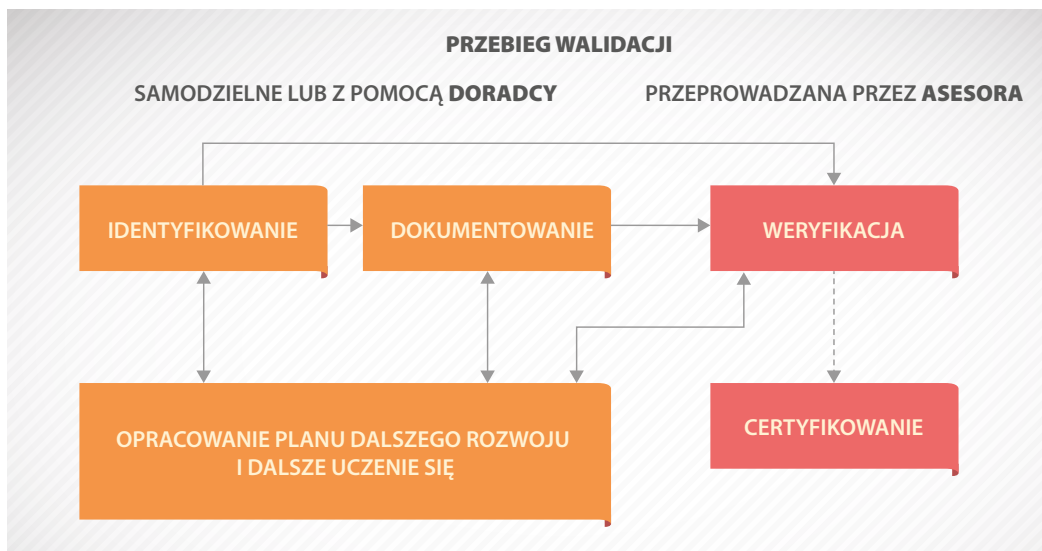
Źródło: Formularz kwalifikacji nr 31. Projektowanie aplikacji wspomagających wdrażanie rozwojowych systemów w przemyśle: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Weryfikację efektów uczenia się mogą poprzedzać dwa etapy: identyfikowanie oraz dokumentowanie efektów uczenia się. **Identyfikowanie** to rozpoznanie, czy osoba, która chciałaby przystąpić do walidacji, jest do tego gotowa, tzn. czy – w jej opinii – zdobyła odpowiednią wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne i może przystąpić do ich sprawdzenia. Tak naprawdę etap identyfikowania występuje w przypadku każdej walidacji, bywa tylko w różnym stopniu sformalizowany. Każdy kandydat przecież w jakimś momencie podejmuje decyzję o przystąpieniu do walidacji, tylko może to robić sam, w zaciszu własnego domu (czy własnej głowy), albo z pomocą doradcy walidacyjnego zgodnie z przyjętymi w instytucji certyfikującej procedurami i w oparciu o określone w opisie kwalifikacji metody. Nie w każdej walidacji natomiast będzie przeprowadzany etap **dokumentowania**, czyli gromadzenia i przedstawienia przez osobę przystępującą do walidacji dowodów i deklaracji, które potwierdzają uzyskanie przez nią wymaganych efektów uczenia się. Etap ten występuje wówczas, gdy instytucja certyfikująca umożliwia potwierdzenie osiągnięcia efektów uczenia się na podstawie udokumentowanego doświadczenia (czy udokumentowanych osiągnięć) osoby przystępującej do walidacji, a w opisie kwalifikacji metoda dowodów i deklaracji jest wskazana w wymaganiach dotyczących walidacji. Warto podkreślić, że dokumentowanie nie polega na przedstawieniu dowodów na spełnianie warunków wstępnych czy uwiarygodnieniu swojej tożsamości. To merytoryczny etap walidacji, dla którego wymogi można określić już na poziomie opisu kwalifikacji (choć ma to miejsce stosunkowo rzadko), a przekazywane instytucji certyfikującej dowody i deklaracje (np. dokumenty, próbki pracy) są przedmiotem oceny na etapie weryfikacji.

Na etapach identyfikowania i dokumentowania osoba przystępująca do walidacji może uzyskać pomoc doradcy walidacyjnego.

Poniższy schemat przedstawia w uproszczeniu przebieg walidacji. Jak wspomniano wyżej, przed podjęciem decyzji o przystąpieniu do weryfikacji kandydat dokonuje samooceny: analizuje swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje społeczne pod kątem opisanych efektów uczenia się oraz ocenia, czy spełnia inne wymagania, np. dotyczące kwalifikacji poprzedzających. Kandydat

może to zrobić sam (np. bazując na materiałach, które udostępnia instytucja certyfikująca) lub skorzystać ze wsparcia doradcy walidacyjnego, jeśli umożliwia to dana instytucja certyfikująca (może to być wymóg wskazany w opisie kwalifikacji).

Rysunek 3. Uproszczony schemat walidacji

Źródło: opracowanie na podstawie: Gmaj i in., 2016, s. 27.

Doradca walidacyjny to swego rodzaju konsultant, osoba, która wspiera uczestników walidacji w rozpoznaniu, czy są oni gotowi do przystąpienia do weryfikacji efektów uczenia się oraz czy zebrane dowody i deklaracje są adekwatne do efektów uczenia się (jeśli występuje etap dokumentowania). Doradca udziela pomocy, także czysto informacyjnej, na etapach identyfikowania i dokumentowania, po których kandydat podejmuje decyzje, czy podchodzi do kluczowego etapu walidacji. W przypadku stwierdzenia braku gotowości kandydata do weryfikacji efektów uczenia się doradca może wspomóc go w opracowywaniu planu dalszego uczenia się.

Doradca walidacyjny nie uczestniczy w weryfikacji efektów uczenia się osoby, którą wspierał w trakcie identyfikowania lub dokumentowania¹⁰. Jego rolą nie jest więc ocena umiejętności kandydata czy zebranych przez niego materiałów (ocenia ich adekwatność, ale nie decyduje o osiągnięciu efektów uczenia się), a doradzanie i informowanie o organizacyjnych i merytorycznych szczegółach

¹⁰ Dana osoba może pełnić zarówno rolę doradcy walidacyjnego, jak i asesora (o ile spełnia niezbędne warunki), ale wyłącznie podczas odrębnych walidacji, czyli takich, w których nie bierze udziału ten sam kandydat.

walidacji. Nie można uznawać wskazówek doradcy za obietnicę pozytywnego wyniku weryfikacji efektów uczenia się.

Doradca walidacyjny:

- nie jest asesorem; nie bierze udziału w weryfikacji efektów uczenia się (wykluczenie podwójnej roli w jednym procesie);
- nie może obiecać pozytywnego wyniku walidacji;
- zna szczegółowo przebieg weryfikacji efektów uczenia się i potrafić odpowiedzieć na pytania kandydatów dotyczące przebiegu walidacji.

Zapewnienie wsparcia doradcy walidacyjnego zależy od konkretnej instytucji certyfikującej, chyba że w opisie danej kwalifikacji rynkowej – w polu dotyczącym wymagań dla walidacji – wprost zawarto taki wymóg. Jeśli zapadnie decyzja o zamieszczeniu takiego zapisu (a ma to miejsce np. wtedy, gdy rola doradcy jest istotna, a nawet niezbędna dla zapewnienia jakości walidacji) obowiązuje on wówczas wszystkie podmioty, które uzyskają uprawnienia do nadawania tej kwalifikacji (przykład 21). W opisie kwalifikacji można także określić kompetencje czy główne zadania doradcy walidacyjnego. W przypadku braku zapisu wskazującego na konieczność zapewnienia pomocy doradcy (gdy nie wspomina się o doradcy w ogóle lub wskazuje na „możliwość”, a nie „konieczność”, jak w przykładzie 20) – każda instytucja certyfikująca będzie samodzielnie podejmować decyzję, czy wprowadzić możliwość takiej pomocy. Skorzystanie ze wsparcia doradcy walidacyjnego z punktu widzenia uczestnika walidacji nie jest zazwyczaj obligatoryjne. Bywa też tak, jeśli dana instytucja certyfikująca przyjmie takie rozwiązanie, że wsparcie doradcy walidacyjnego wiąże się z dodatkową opłatą.

Przykład 20. Wymagania dla walidacji – kwalifikacja Programowanie sieci głębokiego uczenia maszynowego (deep learning)

2. Etap identyfikowania i dokumentowania

Nie określa się warunków dla etapów identyfikowania i dokumentowania.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 28. Programowanie sieci głębokiego uczenia maszynowego (deep learning): <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

W opisie kwalifikacji można też określić inne warunki konieczne do przeprowadzenia identyfikowania i dokumentowania, choć nie jest to obowiązkowe. Podobnie jak w przypadku etapu weryfikacji można wskazać tu metody oraz warunki organizacyjne i materialne.

Wymogi związane z prowadzeniem identyfikowania i dokumentowania można umieścić poniżej wymogów dotyczących etapu weryfikacji, co jest dość częstym rozwiązaniem. Wymagania dla poszczególnych etapów walidacji można również opisać chronologicznie, czyli zgodnie z praktyką. Kolejność opisywanych etapów w polu dotyczącym walidacji w opisie kwalifikacji nie ma wpływu na kolejność realizowanych działań podczas walidacji.

Przykład 21. Wymagania dla walidacji – kwalifikacja Kreowanie sytuacji edukacyjnych

Wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację

1. Etapy identyfikowania i dokumentowania

Instytucja certyfikująca (dalej IC) zapewnia kandydatowi zgłaszającemu się do walidacji spotkanie wstępne ze swoim przedstawicielem. Celem jest poinformowanie o wszystkich warunkach formalnych, merytorycznych i finansowych walidacji. W ten sposób kandydat upewnia się co do swojej decyzji i zawiera z IC kontrakt/umowę.

Kontrakt/umowa przewiduje przydzielenie kandydatowi doradcy walidacyjnego, który towarzyszy kandydatowi w procesie gromadzenia dowodów i deklaracji. Kandydat korzysta ze wsparcia doradcy, także z wykorzystaniem komunikacji zdalnej, przez okres, który uznają oni wspólnie za niezbędny do zgromadzenia przez kandydata możliwie najpełniejszej dokumentacji obrazującej osiągnięcie efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji w aktywności zawodowej i rozwojowej.

1.1. Metody

Na tym etapie stosowana jest metoda analizy dokumentów i deklaracji oraz metoda wywiadu. Rola doradcy obejmuje, wspólne z kandydatem, interpretowanie poszczególnych efektów uczenia się i uzgadnianie możliwych dowodów, które kandydat posiada lub może uzyskać w toku realizacji sytuacji edukacyjnych.

1.2. Zasoby kadrowe

Wskazany przez IC doradca walidacyjny musi spełniać wymagania i warunki określone dla członków komisji walidacyjnej (opisane w części 2.2). Doradca walidacyjny nie wchodzi w skład komisji walidacyjnej przeprowadzającej etap weryfikacji.

1.3. Warunki organizacyjne i materialne

Ten etap walidacji wymaga zapewnienia:

- warunków do spotkań bezpośrednich kandydata z doradcą i do ich kontaktów zdalnych z wykorzystaniem komunikacji elektronicznej;
- zapewnienia przez IC, zgodnie z wymaganymi przepisami prawa, ochrony danych osobowych kandydata i ochrony praw autorskich w zakresie materiału dowodowego i know-how ujawnianego w procesie gromadzenia dokumentacji do walidacji.

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 38. Kreowanie sytuacji edukacyjnych: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Więcej informacji dotyczących projektowania wymagań dla walidacji znajduje się w poświęconym temu zagadnieniu rozdziale 4.

3.10. Poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji

Kompletny opis kwalifikacji rynkowej zawiera propozycję poziomu PRK dla kwalifikacji wskazaną przez wnioskodawcę, natomiast ostateczną decyzję dotyczącą poziomu PRK przypisanego do kwalifikacji podejmuje minister właściwy, w oparciu o rekomendację zespołu ekspertów i opinię Rady Interesariuszy. Rekomendacja ta przygotowywana jest na podstawie analizy efektów uczenia się zawartych w opisie kwalifikacji i ich porównania z charakterystykami poszczególnych poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji. Warto zatem zapoznać się ze sposobem, w jaki eksperci opracowują ową rekomendację, aby wykorzystać tę wiedzę do sporządzenia opisu, który nie będzie budził wątpliwości pod kątem określenia stopnia wymagań, trudności i złożoności opisywanych czynności, i będzie umożliwiał jasne określenie poziomu PRK¹¹. Odbywa się to zazwyczaj następująco:

1. Analiza informacji o kwalifikacji

Aby określić poziom PRK dla kwalifikacji, powołani przez ministra właściwego eksperci w pierwszej kolejności dokonują analizy opisanych efektów uczenia się (np. pod kątem stopnia trudności czynności, zaawansowania wiedzy itp.) oraz syntetycznej charakterystyki efektów uczenia się (zob. rozdział 3.8). Zazwyczaj

¹¹ Szczegółowe informacje dotyczące przypisywania poziomu PRK do kwalifikacji, wraz ze wzorami formularzy i przykładowymi tabelami zgodności, zamieszczono w publikacji: Ziewiec-Skokowska, G., Stęchły, W. (2020). *Przypisywanie poziomu PRK do kwalifikacji*. Warszawa: IBE. Przykłady tabel zgodności można również znaleźć przy każdej z kwalifikacji, która została opracowana w ramach „Inkubatora kwalifikacji” (<https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>). Warto również zapoznać się z opracowaniem: Sławiński, S. (red). (2018). *Polska Rama Kwalifikacji. Poradnik użytkownika*. Warszawa: IBE.

biorą także pod uwagę informacje zawarte w pozostałych polach takich jak: „krótka charakterystyka kwalifikacji” (zob. rozdział 3.2.), „uprawnienia wynikające z uzyskania kwalifikacji”; „warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji”; „wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację”; „typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji”; „odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze”. Na tej podstawie budują sobie obraz danej kwalifikacji, określonego w niej poziomu trudności, samodzielności, odpowiedzialności i autonomii.

2. Opracowanie tabeli zgodności

Następnie przygotowują tabelę zgodności, która zawiera wyniki porównania efektów uczenia się ze składnikami opisu poszczególnych poziomów PRK. W trakcie odnoszenia efektów uczenia się do składników opisu poziomów PRK zastosowanie powinna znaleźć zasada najlepszego dopasowania (ang. *best fit*), tj. szukania takiego składnika opisu poziomu PRK, który najlepiej odpowiada danemu efektowi uczenia się. Do porównania wykorzystuje się charakterystyki I stopnia oraz charakterystyki II stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowe dla kwalifikacji o charakterze zawodowym, a także, jeśli taka istnieje w danej branży, sektorową ramę kwalifikacji. Przy wypełnianiu tabeli wykorzystuje się kody deskryptorów ułatwiające poruszanie się po strukturze ramy.

Często podczas spotkań roboczych z podmiotami opisującymi kwalifikację, gdy opis jest już gotowy, prosimy członków zespołu o próbne przygotowanie takiej tabeli. Jest to dobre ćwiczenie umożliwiające spojrzenie na wynik swojej pracy z innej perspektywy, przeanalizowanie opisanych efektów uczenia się pod kątem ich spójności, jednoznaczności i czytelnego odwołania do PRK.

3. Wybór zestawów lub efektów w zestawach o kluczowym znaczeniu

Na podstawie przygotowanej tabeli zgodności określany jest poziom poszczególnych zestawów efektów uczenia się oraz całej kwalifikacji. Nie jest to jednak kwestia matematyczna, nie polega na wyliczeniu średniej. W wypadku wątpliwości dotyczących określenia odpowiedniego poziomu PRK analizowanej kwalifikacji pomocne jest przyjrzenie się wybranym kluczowym zestawom efektów uczenia się lub poszczególnym efektom uczenia się w zestawach i zaproponowanemu dla nich poziomowi PRK. Wybór tych kluczowych zestawów efektów uczenia się lub poszczególnych efektów uczenia się w zestawach powinien być podyktowany tym, na ile są one niezbędne do właściwej (skutecznej, rzetelnej, poprawnej, bezpiecznej) realizacji działań opisanych w kwalifikacji.

4. Opracowanie rekomendacji

W oparciu o przygotowane wcześniej materiały i podjęte decyzje zespół ekspertów przygotowuje rekomendację przypisania poziomu PRK do kwalifikacji, która powinna zawierać uzasadnienie wyboru tego poziomu.

Przykład 22. Fragment tabeli zgodności dla kwalifikacji Wdrażanie zasad organizacji turkusowych

Nazwa kwalifikacji		Wdrażanie zasad organizacji turkusowych
Rekomendowany poziom PRK dla kwalifikacji		7 poziom PRK
Poziom PRK najlepiej odpowiadający zestawom efektów uczenia się		Zestaw 1. 7 PRK Zestaw 2. 7 PRK Zestaw 3. 7 PRK
Zestaw 1		
Wspieranie samoorganizacji w organizacjach turkusowych		
Lp.	Poszczególne efekty uczenia się w zestawach	Kryteria weryfikacji
1.	Tworzy warunki do pracy zespołowej	uzasadnia rolę i znaczenie pracy zespołowej w kulturze turkusowej;
		pracuje zespołowo i umożliwia innym taki model pracy.
	Najlepiej dopasowany(e) składnik(i) opisu poziomów PRK	
P7Z_KP; P7Z_KW		
2.	Prowadzi spotkania w sposób włączający i aktywizujący ich uczestników	moderuje spotkania, zapewniając równy dostęp uczestnikom do wyrażania opinii;
		prowadzi spotkania ducha poszanowania mechanizmów samoorganizacji (np. uporządkowany charakter, trzymanie się przyjętej struktury i wypracowanych zwyczajów);
		aktywnie słucha;

		zachęca do zadawania pytań, wyrażania wątpliwości i wypowiedzania się;
		tworzy warunki bezpieczeństwa psychologicznego uczestnikom spotkań.
	Najlepiej dopasowany(e) składnik(i) opisu poziomów PRK	
	P7Z_UO(2); P7Z_KW; P7Z_KP	
3.	Organizuje sposób dystrybucji uprawnień i odpowiedzialności	omawia różne metody organizacji pracy i dystrybucji uprawnień w organizacjach turkusowych;
		proponuje sposób dystrybucji władzy i odpowiedzialności charakterystyczny dla organizacji turkusowych;
		wyjaśnia wpływ dystrybucji władzy i odpowiedzialności na pracę zespołu i jednostki (implikacje).
	Najlepiej dopasowany(e) składnik(i) opisu poziomów PRK	
	P5Z_WO(2); P6Z_UO(2); P5Z_UO(3)	

Źródło: Formularz opisu kwalifikacji nr 50. Wdrażanie zasad organizacji turkusowych: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

3.11. Informacje dodatkowe

We wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK znajduje się zakładka „podmioty”, a w niej dwa pola do wypełniania: „wnioskodawca” oraz „minister właściwy”. W pierwszym należy podać nazwę organizacji składającej wniosek (może to być każdy podmiot prowadzący zorganizowaną działalność w obszarze gospodarki, rynku pracy, edukacji lub szkoleń), to właśnie tej organizacji będzie przysługiwać zniżka na złożenie wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania¹².

W drugim polu wskazuje się ministra (wybór z listy rozwijanej), którego zakres działania obejmuje dziedzinę kwalifikacji. W przypadku braku pewności, do którego ministerstwa należy skierować wniosek, warto sprawdzić w rozporządzeniach, jaki jest obecnie zakres działania poszczególnych ministerstw lub poszukać

¹² Koszt złożenia wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania jednej kwalifikacji wynosi 10 000,00 zł, a po waloryzacji 11 090,00 zł, natomiast dla podmiotu, który złożył wniosek o włączenie tej kwalifikacji do ZSK 5 000,00 zł, a po waloryzacji 5 5454,00 zł.

informacji na portalach poszczególnych ministerstw. Pole to będzie podlegało weryfikacji przez pracowników podmiotu prowadzącego rejestr. W przypadku gdy wskazano niewłaściwe ministerstwo, skontaktują się oni z wnioskodawcą i zaproponują przekierowanie sprawy do innego ministerstwa, co nie generuje dodatkowych kosztów i nie wstrzymuje procedury.

Do zakończenia wypełniania wniosku o włączenie kwalifikacji pozostaje już podać tylko kilka informacji. Należy określić **nazwę dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji**. Do tej pory w przypadku wszystkich włączonych kwalifikacji (poza tymi pochodzącymi z rzemiosła) dokument taki nazywa się „certyfikatem”, ale może to być „dyplom” czy „świadectwo”. Następnie trzeba wskazać **okres ważności dokumentu** (np. 3 lata) i dalej – **warunki jego przedłużenia** (przykład 24). Dokument potwierdzający nadanie kwalifikacji może być również bezterminowy (przykład 23). Jednym z założeń ZSK jest możliwość akumulacji i przenoszenia osiągnięć, co wiąże się z tym, że nie ma konieczności kilkukrotnego potwierdzania tych samych efektów uczenia się. Z tej perspektywy dokument potwierdzający nadanie kwalifikacji powinien być bezterminowy, jak to ma miejsce w przypadku kwalifikacji pełnych. Zdarza się jednak, że podmiot wnioskujący o włączenie kwalifikacji stwierdza, że rynek lub przepisy prawne w danej branży zmieniają się tak szybko, że aby faktycznie móc odpowiednio wykonywać określone działania, trzeba swoją wiedzę i umiejętności stale rozwijać. Z tego powodu niektóre kwalifikacje nadawane są na określony czas, a warunkiem przedłużenia ważności dokumentu jest na przykład potwierdzenie udziału w konferencjach czy szkoleniach branżowych, realizacja określonej liczby zleceń, projektów. Jednak nie powinno się nadużywać tego rozwiązania. Dobrze jest stosować je tylko wtedy, gdy jest to uzasadnione specyfiką branży czy konkretnej kwalifikacji.

Przykład 23. Okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności – kwalifikacja Projektowanie i realizacja badań satysfakcji klienta

Okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2b).

W przypadku kwalifikacji nadawanej na czas nieokreślony należy wpisać: „Kwalifikacja ważna bezterminowo”.

W przypadku kwalifikacji nadawanej na czas określony należy podać, po jakim czasie konieczne jest odnowienie ważności oraz warunki przedłużenia ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji.

Maksymalna liczba znaków: 2000

Bezterminowy

Nazwa dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2b).

Z rozwijanej listy należy wybrać nazwę dokumentu, np. dyplom, świadectwo, certyfikat, zaświadczenie.

Certyfikat

Uprawnienia związane z posiadaniem kwalifikacji

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2e).

Należy podać, o jakie uprawnienia może się ubiegać osoba po uzyskaniu kwalifikacji.

Jeśli z uzyskaniem kwalifikacji nie wiąże się uzyskanie uprawnień, należy wpisać: „Nie dotyczy”.

Maksymalna liczba znaków: 2500

Nie dotyczy

Kod dziedziny kształcenia

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 6.

Należy wpisać kod dziedziny kształcenia, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591, z późn. zm.).

340 Zarządzanie i marketing

Kod PKD

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 7.

Należy wpisać kod Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), o którym mowa w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz.U. 251, poz.1885, z późn. zm.).

73.20 Badanie rynku i opinii publicznej

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 33. Projektowanie i realizacja badań satysfakcji klienta: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Jak widać na powyższych przykładach, w polu „uprawnienia związane z posiadaniem kwalifikacji”, wpisano „nie dotyczy”. Należy pamiętać, że kwalifikacja rynkowa nie daje uprawnień, choć uzyskanie jej może pomóc w zdobyciu innej kwalifikacji, np. uregulowanej. Formularz opisu kwalifikacji rynkowych jest również wykorzystywany do opisu np. kwalifikacji uregulowanych, wówczas wypełnienie tego pola może być uzasadnione.

Przykład 24. Okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności – kwalifikacja Montaż podzespołów elektronicznych dla branży kosmicznej

Okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności
Certyfikat ważny jest 3 lata. Warunkiem przedłużenia certyfikatu jest ponowne potwierdzenie posiadania efektów uczenia się zawartych w Zestawie 02.
Nazwa dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji
Certyfikat
Uprawnienia związane z posiadaniem kwalifikacji
Nie dotyczy
Kod dziedziny kształcenia
540.B
Kod PKD
30.30.Z

Źródło: Formularz kwalifikacji nr 16. Montaż podzespołów elektronicznych dla branży kosmicznej: <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

Ostatnie dwa pola to już tylko czysta formalność i informacje potrzebne do raportów i statystyk, są to: „**kod dziedziny kształcenia**”¹³ oraz „**kod PKD**”. Oba kody można znaleźć w wyszukiwarkach internetowych i odpowiednio dobrać do charakteru wnioskowanej kwalifikacji.

¹³ Kody określono w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Edukacji, Tablica nr 7B.

4. Jak przygotować się do prowadzenia walidacji?

Złożenie wniosku o włączenie kwalifikacji zamyka pewien etap prac. Kolejnym, jeżeli wnioskodawca jest zainteresowany nadawaniem opisanej przez siebie kwalifikacji i złożył w tym celu stosowny wniosek, powinno być przygotowanie się podmiotu do prowadzenia walidacji. Przygotowanie to, na które warto wykorzystać czas procedowania wniosku o włączenie kwalifikacji (od kilku do kilkunastu miesięcy), powinno obejmować, między innymi, opracowanie szczegółowego planu walidacji i niezbędnych materiałów. Z racji złożoności zagadnienia, projektując walidację, należy wziąć pod uwagę różne kwestie, w tym przede wszystkim merytoryczne (np. umiejętności zaprojektowania narzędzi walidacji), ale też organizacyjne (np. sposób rejestracji kandydatów, czas i miejsce realizacji walidacji) czy kosztowo-księgowo. Za każdą z nich odpowiadają najczęściej inne osoby, co warto uwzględnić w składzie zespołu pracującego nad przygotowaniem do walidacji (ważne jest zaangażowanie osób o odpowiednich kompetencjach), w którym nie może też zabraknąć osób decyzyjnych. Dodatkowo należy pamiętać, że w trakcie oceny wniosku przez ministra właściwego kształt opisu kwalifikacji może ulegać modyfikacjom, co należy uwzględnić w ostatecznym planie i przygotowanych materiałach.

W tym miejscu warto jeszcze raz podkreślić, że wskazane w opisie kwalifikacji wymagania dotyczące prowadzenia walidacji (np. w zakresie metod czy zasobów kadrowych) oraz warunki przystąpienia do walidacji (np. kwalifikacje poprzedzające), które zostają po jej włączeniu opublikowane w obwieszczeniu ministra, są obowiązujące dla wszystkich podmiotów starających się o uprawnienia do certyfikowania tej kwalifikacji. Nie można na przykład zmienić warunków przystąpienia do walidacji i wymagać od kandydata dokumentów, które nie zostały ujęte w opisie, bądź zatrudniać w charakterze członków komisji walidacyjnej osób, które nie spełniają określonych kryteriów. Należy jednak zaznaczyć, że zapisy te, choć obligatoryjne, są jedynie punktem wyjścia i stanowią ramy do zaprojektowania szczegółowych rozwiązań. To instytucje certyfikujące rozstrzygają i doprecyzowują wiele kwestii. Jeśli opis wskazuje na alternatywne metody potwierdzania efektów uczenia się, instytucja sama wybiera te, które zastosuje. Instytucja certyfikująca decyduje też o szczegółowym dopasowaniu metod do danych efektów uczenia się i kryteriów weryfikacji (choć czasami opis wskazuje to jednoznacznie), dobiera i opracowuje narzędzia do wskazanych metod walidacji (np. test ustny lub pisemny, z pytaniami otwartymi lub zamkniętymi), decyduje o ewentualnym podziale weryfikacji efektów uczenia się na części i ich wzajemnej zależności (choć i tu bywa, że już opis wskazuje na taki podział), opisuje organizację walidacji (np.

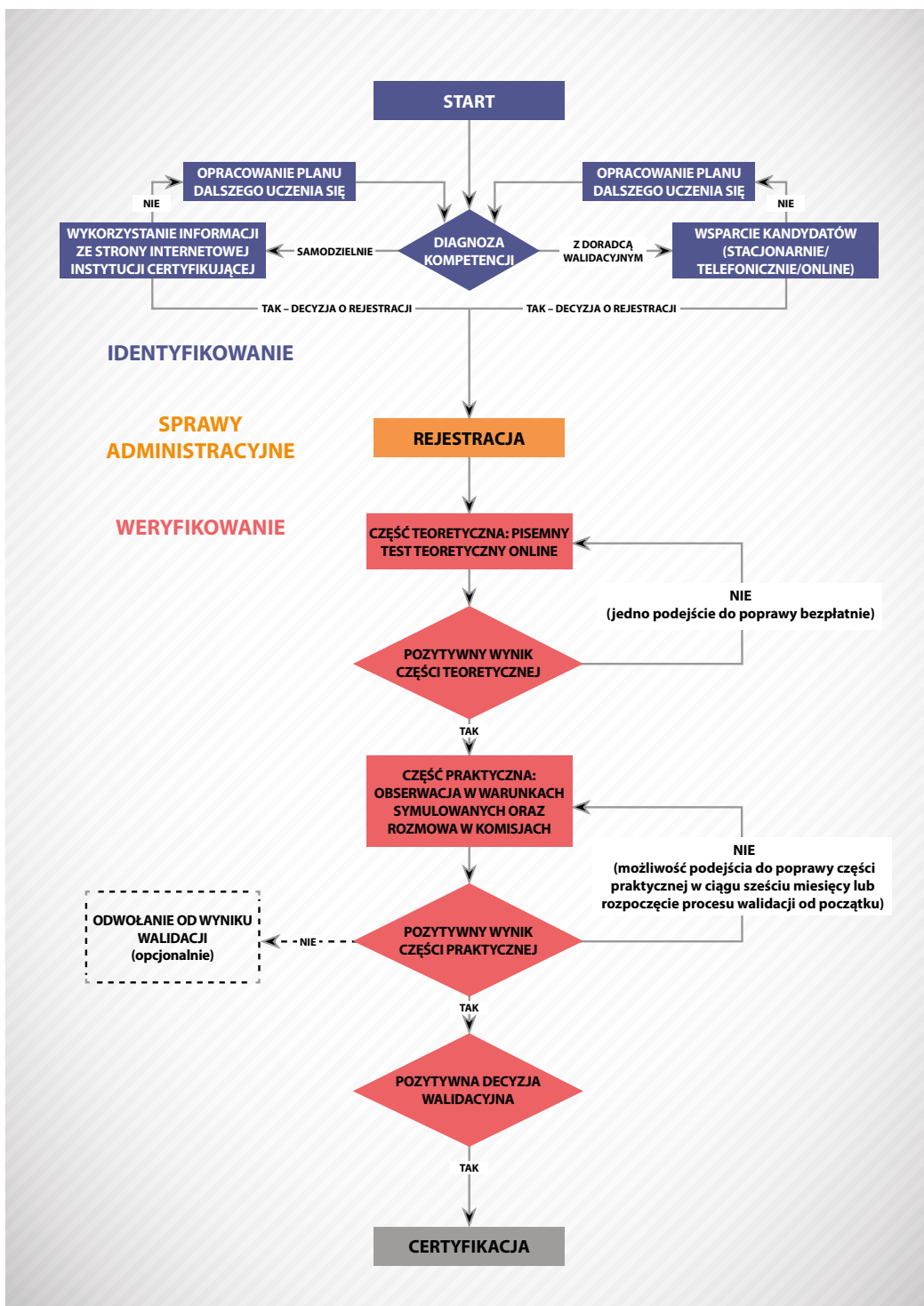
jej harmonogram), uwzględniając np. wcześniej stosowane rozwiązania czy swoje aktualne zasoby.

Przygotowanie się do pełnienia funkcji instytucji certyfikującej wymaga uwzględnienia wielu kwestii, dlatego – by ich nie zgubić – warto rozpisać/ rozrysować wstępnie jej przebieg (schemat walidacji) i określić harmonogram, przygotować matrycę walidacji, a następnie szczegółowo opisać w scenariuszu walidacji. Początkowe działania i materiały pozwalają spojrzeć na przebieg walidacji całościowo od strony organizacyjnej i merytorycznej, scenariusz stanowi natomiast gotowy plan działania. Przed wdrożeniem tego planu, warto sprawdzić go w pilotażu walidacji.

4.1. Schemat i harmonogram walidacji

Przystąpienie do zaplanowania walidacji warto rozpocząć od wyznaczenia jej głównych punktów. Pomocny będzie tu roboczy schemat walidacji, prosty rysunek prezentujący poszczególne etapy walidacji (identyfikowanie, dokumentowanie i weryfikację efektów uczenia się) w kolejności ich występowania, a także najważniejsze elementy tych etapów. Przykładowo dla weryfikacji będzie to rozpisanie części teoretycznej i praktycznej, jeśli takie występują, oraz możliwych ścieżek przebiegu walidacji, np. co się dzieje w przypadku niepowodzenia w części teoretycznej. W schemacie warto uwzględnić także sprawy administracyjno-formalne (np. rejestrację) jako pewien „dodatkowy etap”, mający znaczenie dla przebiegu całości. Takie graficzne przedstawienie przebiegu walidacji może być bardzo pomocne nie tylko podczas samego planowania walidacji, ale również pełnić funkcję materiału informacyjnego dla potencjalnych kandydatów. Schemat można przygotować odręcznie, za pomocą programów graficznych lub z wykorzystaniem specjalnie do tego dedykowanej aplikacji Moja Walidacja przygotowanej przez IBE.

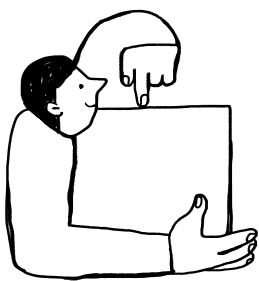
Wyznaczając kluczowe punkty i działania w ramach walidacji, trzeba pozostawać w zgodzie z założeniami i wymaganiami wskazanymi w obwieszczeniu, ale też mieć na uwadze możliwości instytucji certyfikującej, danej branży/ryнку oraz perspektywę osoby przystępującej do walidacji. Aby uchwycić to ostatnie istotna jest wiedza, kim są potencjalni uczestnicy walidacji – w przypadku konkretnej kwalifikacji w konkretnej IC. Podobnie jak przy realizacji innych usług, ważne jest tu precyzyjne zidentyfikowanie grupy odbiorców i uwzględnienie ich potrzeb i oczekiwań.

Rysunek 4. Przykładowy schemat walidacji

Źródło: Brzozowska i in., 2020, s. 122.

We wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK należało określić „grupy osób zainteresowanych przystąpieniem do walidacji”, natomiast planując prowadzenie walidacji, warto już dokładnie przyjrzeć się potencjalnym kandydatom. Co to za osoby? Dlaczego są zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji? Jakie są ich potrzeby i oczekiwania? Innymi słowy – projektować walidację ze zrozumieniem i uwzględnieniem potrzeb jej uczestników. Pomocne mogą być tu wszelkie badania i analizy własne IC i z rynku, ale też – sprawdzone we współpracy IBE z różnymi podmiotami przygotowującymi się do roli instytucji certyfikujących – narzędzia do tworzenia osoby – modelowego klienta projektowanej usługi. Są one elementem podejścia Design Thinking, zgodnie z którym – najkrócej mówiąc – projektowanie usług czy produktów powinno się opierać na głębokim zrozumieniu potrzeb klientów. Nie jest celem niniejszego materiału wchodzenie w szczegóły Design Thinking czy wykorzystywanych w nim narzędzi, ale warto wziąć pod uwagę kilka zaczerpniętych z tego podejścia pytań dotyczących klienta.

Imię

Kim jest twoja persona? (cechy demograficzne)

Dlaczego podchodzi do walidacji? (motywacje)

Czego się obawia? (przeszkody i ryzyka)

Do czego będzie wykorzystywał certyfikat? (cele)

Jak reaguje na sukces, a jak na porażkę? (zachowania)

Jakie ma dotychczasowe doświadczenia z walidacją/egzaminowaniem? (dotychczasowe doświadczenia)

Rysunek 5. Przykładowe pytania do tworzenia osoby – potencjalnego kandydata przystępującego do walidacji

Źródło: opracowanie własne.

Gdy uda się już opisać potencjalnego kandydata, można „wraz z nim” przejść przez całą walidację, od pierwszego kontaktu z instytucją certyfikującą (np. informacja na stronie, kontakt telefoniczny) przez rejestrację i udział w poszczególnych etapach walidacji aż po uzyskanie certyfikatu czy dyplomu. Pomocny będzie tu opisany wyżej roboczy schemat walidacji, prezentujący ścieżkę klienta. Patrząc z perspektywy potencjalnego kandydata do walidacji, warto na poszczególnych punktach tej ścieżki (na każdym z wyróżnionych etapów) odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

- Czego doświadcza kandydat na tym etapie?
- Jakie ma potrzeby? Czego oczekuje, a czego się obawia?
- Jakie towarzyszą mu emocje?
- Z kim się kontaktuje na danym etapie?
- Ile czasu potrzebuje na przejście przez ten etap?

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można ulepszać rozwiązania stosowane w IC i modyfikować przebieg walidacji (oczywiście pozostając nadal w ramach wymogów wskazanych w obwieszczeniu), a także przygotować jej harmonogram, tj. rozpisać cały proces w perspektywie czasowej. Harmonogram powinien obejmować przede wszystkim szczegółowo rozpisany etap weryfikacji efektów uczenia się, a także – opcjonalnie – rozpisane etapy identyfikowania i dokumentowania. Warto poszerzyć go też o informacje dotyczące działań związanych z informowaniem i rejestracją kandydata, podejmowaniem decyzji przez komisję czy certyfikowaniem.

W harmonogramie warto też od razu przypisać osoby odpowiedzialne w instytucji za poszczególne punkty, czyli działania realizowane w ramach pojedynczej walidacji, co pozwoli oszacować stopień zaangażowania zespołu.

Szczegółowe rozpisanie poszczególnych czynności pozwoli, między innymi, ustalić, czy walidację uda się przeprowadzić w ciągu jednego dnia, czy potrzeba więcej czasu. Niejednokrotnie w trakcie planowania walidacji może się okazać, że czas na wykonanie poszczególnych działań nie został odpowiednio oszacowany. Zaplanowane czynności w praktyce zajmują nierzadko więcej czasu niż wstępnie założono (np. nie uwzględniono wcześniej wielu organizacyjnych zadań, np. konieczności przygotowania stanowiska dla kolejnej osoby przystępującej do weryfikacji czy zmiany stanowisk). Oczywiście może też zdarzyć się sytuacja odwrotna – zaplanowany czas jest za długi. Aby temu zapobiec, warto bardzo skrupulatnie rozpisać czas weryfikacji poszczególnych efektów uczenia się, w podziale na poszczególne części czy nawet konkretne zadania. Pozwoli to na bieżąco dostrzec ryzyka i ewentualne błędy oraz zmodyfikować plany. Praca nad harmonogramem pozwoli też na znalezienie odpowiedzi na kilka dodatkowych pytań, np.:

- ilu uczestników może jednocześnie brać udział w danej części walidacji, tak aby asesory mogli ocenić zadania wykonane przez każdego kandydata bez negatywnego wpływu na jakość walidacji?

Tabela 5. Przykład roboczego harmonogramu sesji walidacyjnej – etap weryfikacji

Przebieg walidacji	Działanie	Osoba odpowiedzialna	Czas trwania działania
Przygotowanie miejsca walidacji i obsługa formalna kandydata	Przygotowanie sali, włączenie komputerów, sprawdzenie tożsamości uczestników, zebranie podpisów kandydatów na liście obecności, rozdanie testów	Koordynator walidacji	15 minut
Część pierwsza: test teoretyczny pisemny	Wypełnianie testów przez uczestników	Asesor i koordynator – nadzorują przebieg walidacji	30 minut
	Sprawdzanie testu przez komisję walidacyjną	Komisja walidacyjna	20 minut
Przerwa	Przygotowanie stanowisk (sprawdzenie, czy na stanowisku znajduje się komplet narzędzi/ dokumentów)	Koordynator	15 minut
Obserwacja w warunkach symulowanych	Zapoznanie się kandydatów z instrukcją korzystania ze stanowiska	Koordynator	10 minut
	Wykonanie zadań	Komisja walidacyjna – obserwuje i ocenia	60 minut
Wydanie decyzji walidacyjnej	Podjęcie decyzji walidacyjnej. Wypełnienie protokołu walidacyjnego	Komisja walidacyjna	20 minut
Łączny czas:	170 minut		

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe rozpisanie poszczególnych czynności pozwoli, między innymi, ustalić, czy walidację uda się przeprowadzić w ciągu jednego dnia, czy potrzeba więcej czasu. Niejednokrotnie w trakcie planowania walidacji może się okazać, że czas na wykonanie poszczególnych działań nie został odpowiednio oszacowany. Zaplanowane czynności w praktyce zajmują nierzadko więcej czasu niż wstępnie założono (np. nie uwzględniono wcześniej wielu organizacyjnych zadań, np. konieczności przygotowania stanowiska dla kolejnej osoby przystępującej do weryfikacji czy zmiany stanowisk). Oczywiście może też zdarzyć się sytuacja odwrotna – zaplanowany czas jest za długi. Aby temu zapobiec, warto bardzo skrupulatnie rozpisać czas weryfikacji poszczególnych efektów uczenia się, w podziale na poszczególne części czy nawet konkretne zadania. Pozwoli to na bieżąco dostrzec ryzyka i ewentualne błędy oraz zmodyfikować plany. Praca nad harmonogramem pozwoli też na znalezienie odpowiedzi na kilka dodatkowych pytań, np.:

- Ilu uczestników może jednocześnie brać udział w danej części walidacji, tak aby asesory mogli ocenić zadania wykonane przez każdego kandydata bez negatywnego wpływu na jakość walidacji?
- Ile czasu należy przeznaczyć na weryfikację efektów uczenia się jednego kandydata – szczególnie w ramach metod, gdzie asesory koncentrują się wyłącznie na jednej lub dwóch osobach?
- Ile czasu faktycznie będzie pracować komisja walidacyjna (uwzględniając czas na wszelkie analizy, ocenę, wypełnienie dokumentacji i przerwy w pracy)?

Od odpowiedzi na powyższe pytania zależą realne koszty przeprowadzenia walidacji w IC.

4.2. Matryca walidacji

Przy planowaniu walidacji pomocna jest także matryca walidacji – narzędzie pozwalające kontrolować, czy i w jaki sposób zostanie sprawdzone osiągnięcie każdego z efektów uczenia się oraz przypisanych mu kryteriów. O ile w opisie kwalifikacji można było pozostawić pewną dowolność, jeśli chodzi o stosowanie metod walidacji, o tyle planując konkretną walidację, należy precyzyjnie określić, jaka metoda będzie stosowana w przypadku weryfikacji każdego z efektów uczenia się, a nawet każdego kryterium weryfikacji. Po przypisaniu metod należy również dobrać odpowiednie narzędzia walidacji: np. podczas testu teoretycznego będzie to przede wszystkim arkusz testowy oraz klucz odpowiedzi; dla obserwacji – arkusz obserwacji i lista zadań do wykonania. Przykłady

przyporządkowania metod do kryteriów oraz doboru narzędzi do czterech najczęściej wybieranych metod walidacji przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Przykład fragmentu matrycy walidacji na podstawie matryc walidacji dla kwalifikacji rynkowych: Zarządzanie kompetencjami w przemyśle 4.0 oraz Farmer-skie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski

Efekt uczenia się	Kryterium weryfikacji	Metoda/-y walidacji	Narzędzie/-a walidacji	Pytanie, zadanie, dowód lub deklaracja
Kwalifikacja rynkowa Zarządzanie kompetencjami w przemyśle 4.0.				
Omawia kwestie zarządzania i metod organizacji pracy w przemyśle 4.0 (biznes)	Opisuje korzyści z wdrożenia 4.0	Wywiad ustrukturyzowany	Scenariusz wywiadu, zawierający zestaw wystandaryzowanych pytań (wzorowany na STAR)	[TREŚĆ PYTANIA ZADANEGO PODCZAS WYWIADU] Proszę podać przykład wdrożenia przemysłu 4.0 w znanej panu/pani organizacji i wymienić przynajmniej 3 korzyści związane z tym wdrożeniem.
Organizuje proces rozwoju kompetencji i zmian postaw w kontekście przemysłu 4.0.	Sporządza plan / harmonogram wdrożenia rozwoju kompetencji i zmian postaw	Analiza dowodów i deklaracji oraz wywiad swobodny	Arkusz oceny dowodów i deklaracji oraz wywiadu swobodnego (dla asesora); Formularz dowodów i deklaracji (dla uczestnika walidacji)	[MATERIAŁ WYPRACOWANY PRZEZ UCZESTNIKA TRAKTOWANY JAKO DOWÓD NA OSIĄGNIĘCIE DANEGO EFEKTU UCZENIA SIĘ] Przykład lub koncepcja programu rozwoju kompetencji i zmian postaw, obejmująca: – określenie celów programu rozwoju kompetencji / zmiany postaw, – określenie grupy docelowej wykaz oczekiwanych postaw lub kompetencji
Kwalifikacja rynkowa Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar farmerski				

Charakteryzuje wymogi prawne dotyczące żywności dopuszczonej do obrotu handlowego	Omawia przepisy prawa dopuszczenia surowców i dodatków do stosowania w przetwórstwie mleka;	Test teoretyczny	Arkusze testu piśmego	[TREŚĆ PYTAŃ ZAMKNIĘTYCH Z KAFETERIĄ ODPOWIEDZI A–D] 1. Na podstawie którego dokumentu dopuszcza się stosowanie dodatków do żywności? Odpowiedzi A–D 2. Wskaż zastosowanie Ustawy z dnia 28 października 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Odpowiedzi A–D [KRYTERIUM SPRAWDZANE POPRZEZ 2 PYTANIA TESTOWE]
	Omawia wpływ warunków hodowli na jakość i skład chemiczny mleka	Test teoretyczny / wywiad swobodny	Arkusze testu piśmego / Zestaw pytań otwartych	[TREŚĆ PYTAŃ ZAMKNIĘTYCH Z KAFETERIĄ ODPOWIEDZI A–D; KRYTERIUM SPRAWDZANE POPRZEZ 2 PYTANIA W TEŚCIE] Do produkcji, którego wyrobu nie zaleca się używać mleka od krów karmionych kiszonką? Negatywnie na mleczność krów, skład mleka i jego właściwości organoleptyczne wpływa: [TREŚĆ PYTANIA ZADANEGO PODCZAS WYWIADU] Które mleko nie nadaje się do produkcji sera podpuszczkowego lub wpływa negatywnie na jakość sera poddawane dojrzeniu? [KRYTERIUM SPRAWDZA POPRZEZ 2 PYTANIA TESTOWE I 1 PYTANIE W WYWIADZIE]

Wykonuje ser zgodnie z przyjętym procesem technologicznym	Przygotowuje surowce zgodnie z recepturą	Obserwacja w warunkach rzeczywistych uzupełniona wywiadem swobodnym	Arkusz obserwacji Pakiet walidacyjny – lista zadań i załączników dla uczestnika walidacji	[TREŚĆ ZADANIA, KTÓRE WERYFIKUJE WSZYSTKIE KRYTERIA PRZYPISANE DO WSKAZANEGO EFEKTU UCZENIA SIĘ] Przeprowadź produkcję sera podpuszczkowego zgodnie z podaną recepturą: a) Wykorzystaj dostępne surowce, materiały i urządzenia. b) Zastosuj dobrą praktykę produkcyjną i higieniczną. c) Zaproponuj sposób oceny surowca. d) Dobierz parametry produkcji. e) Oblicz ilość dodatków i form serowarskich potrzebnych do wykonania zadania przy dostępnej ilości mleka. f) Wypełnij dokumentację produkcji (zał. 1). g) Doprowadź stanowisko do stanu sprzed rozpoczęcia produkcji. Zadanie uznaje się za zakończone w chwili umieszczenia sera w formach pod prasą serowarską.
	Dobiera maszyny i urządzenia pomocnicze do produkcji;			
	Dobiera rodzaj i ilość substancji pomocniczych			
	Przeprowadza w kolejności procesy technologiczne			
	Wypełnia dokumentację produkcji zgodnie z wymogami serowarni.			

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów stworzonych przez wykonawców zamówienia Instytutu Badań Edukacyjnych na narzędzia i pilotaże walidacji (2021–2022): ASES0 Sabina Nikodemka oraz Fundację Wspierania Serowarstwa Farmerskiego NA SERIO. Opisy kwalifikacji: Farmerskie wyrabianie serów i innych produktów z mleka – Serowar Farmerski i Zarządzanie kompetencjami w przemyśle 4.0. zostały opracowane w ramach projektu „Inkubator kwalifikacji”, zob. <https://kwalifikacje.edu.pl/inkubator-kwalifikacji/>

W początkowej fazie prac wystarczy przypisać metody i narzędzia walidacji do efektów uczenia się i kryteriów weryfikacji. Po skonstruowaniu narzędzi warto uzupełnić matrycę o kolumnę zatytułowaną „Pytanie, zadanie, dowód lub

deklaracja”, a w niej do każdego wiersza dopisać konkretne pytanie(-a) lub polecenie(-a) lub wskazać określony dowód czy deklarację, za pomocą których dane kryterium zostanie zweryfikowane. Będzie to swego rodzaju lista kontrolna, dzięki której będzie można się upewnić, że osiągnięcie każdego efektu uczenia się zostanie zweryfikowane w odpowiedni sposób. Warto tu zaznaczyć, iż bywa tak, że jedno kryterium może być sprawdzane kilkoma pytaniami lub więcej niż jedną metodą, ale też tak, że w ramach jednego pojemnego zadania uda się zweryfikować kilka kryteriów.

W matrycy wystarczy określić tylko kluczowe narzędzia walidacji (np. arkusze testu, arkusze obserwacji). Należy jednak pamiętać, że to nie wyczerpuje zbioru wszystkich narzędzi i materiałów niezbędnych do przeprowadzenia i podsumowania walidacji. Istotne są także: klucze oceny (odpowiedzi), opisy sposobu oceny (wraz ze wskaźnikami oceny), instrukcje dla uczestników, asesorów lub osób pełniących inne ważne role (np. koordynator walidacji) czy dokumenty podsumowujące weryfikację efektów uczenia się, np. protokoły komisji walidacyjnej.

Przygotowanie matrycy walidacji, poza korzyściami wskazanymi wyżej, pomaga też w oszacowaniu kosztów walidacji, a także planowaniu zatrudnienia osób niezbędnych do sprawnego przeprowadzenia walidacji, w tym głównie osób opracowujących narzędzia czy asesorów.

4.3. Scenariusz walidacji

Rozpisanie najważniejszych kwestii w ramach schematu, harmonogramu i matrycy walidacji stanowi cenny wkład do scenariusza (szczegółowego opisu) walidacji. Wprawdzie nie jest to dokument obligatoryjny (nie ma np. umocowania w ustawie), ale jest bardzo przydatny, to przygotowanie go pozwala na całościowe spojrzenie na przebieg walidacji, zaplanowanie jej w każdym aspekcie, a w efekcie – na zapewnienie jakości i powtarzalności walidacji w danej instytucji.

Scenariusz walidacji – wewnętrzny dokument instytucji certyfikującej zawierający szczegółowy opis walidacji, uwzględniający zarówno najważniejsze kwestie merytoryczne, jak i rozwiązania organizacyjne.

Scenariusz walidacji (zob. także Brzozowska i in., 2020, rozdział 3.4.) powinien obejmować następujące zagadnienia:

Zagadnienia wstępne dotyczące walidacji	• Grupy adresatów kwalifikacji – kto jest potencjalnym klientem danej IC? • Warunki przystąpienia do walidacji – jakie wstępne wymagania musi spełniać osoba, aby mogła przystąpić do walidacji? Jak zweryfikować te wymagania?
Szczegółowy opis rejestracji i obsługi formalnej	• Informowanie o walidacji – jakie kanały? Jakie treści? Kto za to odpowiada? • Rejestracja – jaki jest sposób rejestracji? Jakie dane są zbierane od kandydatów? W którym momencie? Jak jest potwierdzane spełnianie wstępnych wymagań? • Opłata – ile wynosi opłata za walidację? W którym momencie i jakim sposobem jest wnoszona? Czy są opłaty dodatkowe?
Szczegółowy opis etapów walidacji	• Identyfikowanie – jakimi metodami? Samodzielnie czy z doradcą walidacyjnym? • Dokumentowanie – czy jest potrzebne? Jakie dowody i w jakiej formie są wymagane od kandydata? W jaki sposób są zbierane i dostarczane? Czy przewidziana jest pomoc doradcy? • Weryfikacja efektów uczenia się – jakie metody i narzędzia zostaną wykorzystane? Jakie są szczegóły merytoryczne? Jak będzie wyglądała strona organizacyjna (harmonogram, przebieg szczegółowy itp.)?
Wyniki walidacji	• Kto podejmuje decyzje dotyczą wyniku walidacji? W jakim czasie i w jaki sposób informowani są uczestnicy walidacji o wynikach? Czy wydaje się zaświadczenia o zaliczeniu części efektów uczenia się?
Certyfikacja	• Jaki jest wzór certyfikatu/dyplomu? W jakim języku dokument jest wydawany? Czy wydawane dokumenty są ewidencjonowane przez IC? Jakie informacje są zawarte na certyfikacie/dyplomie?
Procedury odwoławcze	• Czy IC zapewnia możliwość składania odwołania od wyniku walidacji? W jakiej formie? Od jakiej decyzji można się odwołać? Kto je rozpatruje?

Podmioty/osoby zaangażowane w walidację	• Jakie podmioty/osoby biorą udział w walidacji (na jakich etapach)? Jakie są ich zadania? Jakie muszą mieć kompetencje? Przez kogo i w jaki sposób są weryfikowane kompetencje tych osób?
Rozdzielność szkolenia i walidacji	• W jaki sposób IC zapewnia rozdzielność procesu kształcenia i szkolenia od walidacji?
Zasoby materialne i organizacyjne	• W jaki sposób zorganizowana jest walidacja? Jakich zasobów materialnych (np. sprzętów, narzędzi, materiałów biurowych) potrzebuje IC?
Dokumenty wytwarzane podczas walidacji	• Jakie dokumenty powstają podczas walidacji? Jak długo są przechowywane? Przez kogo? W jakiej formie? Jak są zabezpieczone?

Jeśli dany podmiot opisuje kwalifikację oraz planuje uzyskać uprawnienia do jej certyfikowania, powinien odpowiedzieć na powyższe pytania oraz wykorzystać schemat czy matrycę walidacji już na etapie opisywania kwalifikacji¹. Próba zmierzenia się z realnymi rozwiązaniami może doprowadzić do bardziej krytycznego spojrzenia na stworzony opis kwalifikacji i wprowadzenia w nim niezbędnych zmian. Może się okazać, że metoda zaproponowana w pierwszym odruchu jako właściwa dla sprawdzenia danych efektów uczenia się, jednak nie jest najlepszym rozwiązaniem. Jest np. zbyt czasochłonna lub to wskazane kryteria weryfikacji są zbyt ogólne, jest ich zbyt wiele lub użyto niewłaściwych czasowników, a to wszystko sprawi, że samo zaplanowanie walidacji będzie bardzo trudne, a jej przeprowadzenie niemożliwe. Opracowanie scenariusza walidacji może pomóc stworzyć takie wytyczne (w odniesieniu do efektów uczenia się, wymagań dla walidacji czy innych niezbędnych warunków), które z jednej strony zapewnią jakość nadawania kwalifikacji, a z drugiej będą możliwe do wdrożenia, będą stanowić adekwatną ramę do projektowania i realizacji walidacji.

¹ Taką próbę podejmują podmioty, które opisują kwalifikacje przy wsparciu Instytutu Badań Edukacyjnych. Równoległe z opisem kwalifikacji powstaje szczegółowy opis walidacji. Jego treści są oczywiście rozwiązaniami danego podmiotu, jednak często wpływają na potrzebę modyfikacji treści opisu, tak by był on optymalny.

4.4. Uzupełnienie wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania

Scenariusz walidacji może być nie tylko bardzo przydatnym narzędziem dla samej instytucji certyfikującej, ułatwiającym zapewnienie jakości i rzetelności walidacji, ale może też stanowić dodatkowy argument dla ministra właściwego podczas oceny merytorycznej wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania.

Po tym, jak kwalifikacja rynkowa zostanie włączona do ZSK, minister właściwy dla kwalifikacji ogłasza nabór na instytucje certyfikujące. Jeżeli dany podmiot złożył wniosek o nadanie uprawnień do certyfikowania danej kwalifikacji wraz z wnioskiem o włączenie kwalifikacji, minister właściwy zwraca ten wniosek do podmiotu prowadzącego ZRK (IBE), a ten odsyła go do wnioskodawcy z prośbą o uzupełnienie. Polega ono na dołączeniu potwierdzenia wykonania przelewu oraz wypełnieniu pola „warunki organizacyjne i kadrowe oraz dodatkowe warunki, które muszą spełniać podmioty ubiegające się o nadanie uprawnienia”. Ustawa o ZSK nie precyzuje, w jaki sposób instytucja powinna potwierdzić spełnianie tych warunków poza złożeniem oświadczenia. Jednak nasze doświadczenie pokazuje, że warto nie tylko opisać spełnienie warunków sformułowanych w opisie kwalifikacji w polu „wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację”, ale także załączyć potwierdzające to dokumenty, w tym np. scenariusz walidacji.

Opis we wspomnianym powyżej polu wniosku o nadanie uprawnień do certyfikowania powinien zawierać informacje o tym, w jaki sposób podmiot zamierza spełnić określone w opisie kwalifikacji warunki dotyczące:

- stosowanych metod – w tym celu można opisać, w jaki sposób (w sensie merytorycznym) zostanie przeprowadzona walidacja, jakie narzędzia są przewidziane dla poszczególnych metod; rozszerzeniem tego opisu może być właśnie dołączony scenariusz walidacji czy nawet przykłady narzędzi (jeśli są już opracowane);
- zasobów kadrowych – poza oświadczeniem o dysponowaniu osobami posiadającymi kompetencje wskazane w opisie kwalifikacji warto określić, na jakich zasadach te osoby współpracują (czy będą współpracować) z instytucją certyfikującą (czy są to etatowi pracownicy, czy będą zatrudniani na umowę zlecenie itp.); można także dołączyć CV tych osób lub podpisane porozumienie o współpracy;

- zasobów organizacyjnych – tutaj warto opisać, w jaki sposób podmiot spełnia warunki organizacyjne (w odniesieniu do miejsca walidacji, niezbędnych sprzętów i materiałów), na jakich zasadach dysponuje np. miejscem, sprzętem (np. własność, wynajem), programami (np. licencja, marka); można też dołączyć odpowiednie załączniki, np. porozumienia o współpracy;

Jeżeli instytucja certyfikująca chce upoważnić do prowadzenia części lub całości walidacji inną instytucję (jedną lub kilka), tzw. instytucję walidującą, to warto także w tym miejscu o tym wspomnieć i opisać zasady współpracy.

Instytucja walidująca – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, z którą instytucja certyfikująca zawiera umowę, zleca prowadzenie części lub całości walidacji danej kwalifikacji.

Informacja o instytucjach walidujących może być szczególnie przydatna dla ministra właściwego ze względu na jej wpływ na treść umowy podpisywanej przez ministra z podmiotem zewnętrznego zapewniania jakości wskazanym dla tej kwalifikacji i instytucji certyfikującej.

Więcej wskazówek i porad związanych z przygotowaniem instytucji do prowadzenia walidacji, w tym np. przygotowaniem niezbędnego dla każdej instytucji certyfikującej wewnętrznego systemu zapewniania jakości – zob. Brzozowska i in., 2020.

5. Okiem praktyków: ostatnie wskazówki i porady

W niejednym filmie opisującym losy drużyny sportowej pojawia się scena, w której trener w szatni udziela swoim zawodnikom ostatnich rad i wskazówek. Często są one zabawne, innym razem wzniosłe i motywujące. Wprawdzie nie mamy ambicji, żeby wygłaszać takie filmowe przemówienia, ale po podzieleniu się naszymi doświadczeniami i wiedzą, zostawiamy Was z lekturą kilku wskazówek, zebranych od osób, które pracę nad opisem kwalifikacji mają już za sobą. Mamy nadzieję, że będą one dla Was tak samo przydatne, jak cały ten poradnik i dzięki zawartym w nim informacjom przyczynicie się do tego, że w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji pojawi się w niedługim czasie wiele potrzebnych, rzetelnie opisanych i funkcjonujących kwalifikacji, czego sobie i Wam życzymy.

Radosław Szafranowicz-Małożięć, Kadry Turystyki, ekspert biorący udział w opisie kwalifikacji Pilotowanie imprez turystycznych funkcjonującej w ZSK od 2018 roku:

Kwalifikacja rynkowa Pilotowanie imprez turystycznych była jedną z pierwszych kwalifikacji włączonych do ZSK. Bardzo nam zależało na tym, aby dokładnie opisać wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne niezbędne przy wykonywaniu zadań pilota wycieczek. Szczególnie, że w 2014 r. zawód pilota wycieczek został zderegulowany, zniesiono obowiązkowe kursy i egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe. Chcieliśmy, aby kwalifikacja Pilotowanie imprez turystycznych pomogła osobom chcącym wykonywać zadania pilota wycieczek, jak i biurom podróży zatrudniającym pilotów wycieczek w potwierdzeniu przygotowania kandydata do pracy.

Wszyscy nauczyliśmy się metodologii sporządzania takiego opisu. Z założenia miał on być zrozumiały dla każdego, niebudzący wątpliwości i pozwalający na zweryfikowanie jasno określonych efektów uczenia się. W jego przygotowanie włożyliśmy wiele pracy. Oprócz złożenia wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK, zostaliśmy też instytucją certyfikującą i w ciągu ostatnich 4 lat (z 2-letnią przerwą związaną z pandemią) przeprowadzamy procesy walidacji. Na podstawie naszego doświadczenia możemy sformułować 2 podstawowe rady dla podmiotów, które chcą rozpocząć pracę nad opisem kwalifikacji:

1. Zastanów się, czy wszystkie efekty uczenia się są naprawdę niezbędne

W naszym systemie edukacji jesteśmy przyzwyczajeni, że aby zdać egzamin, należy mieć 50% lub 60% poprawnych odpowiedzi. W ZSK jest inaczej. Trzeba

potwierdzić każdy efekt! Spójrz na swój opis kwalifikacji. Przeanalizuj wszystkie efekty uczenia się. Czy rzeczywiście, gdy kandydat nie potwierdzi jednego z nich, oznacza, że nie jest gotowy do wykonywania zadań opisanych w kwalifikacji?

2. Zastanów się, w jaki sposób sprawdzisz, czy dany efekt uczenia się został osiągnięty?

Zwróć uwagę na tzw. czasowniki operacyjne. Wymienia, przekazuje, opisuje, przygotowuje, itd. Podczas procesu walidacji kandydat będzie musiał zastosować się do czasownika zawartego w opisie kwalifikacji, a sam „egzamin” musi być tak opracowany, aby sprawdzić daną czynność. Czy rzeczywiście chodziło ci o to, że np. kandydat przekazuje dokumenty, czy jedynie o to, że opisuje procedurę ich przekazania?

Na etapie opisywania kwalifikacji trudnością może być język, który używany jest w ZSK. Bardzo precyzyjny, aczkolwiek – paradoksalnie – wielokrotnie niezrozumiały dla ludzi. W naszym systemie edukacji jesteśmy przyzwyczajeni, że otrzymujemy zakres tematyczny wymagany na egzaminie. Tutaj skupiamy się na konkretnym działaniach, których oczekujemy od kandydata, a tego kandydaci często nie rozumieją.

Kwalifikacje rynkowe to sposób na jasne pokazanie, jaką wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne należy posiadać, aby poprawnie wykonywać dane zadania zawodowe. Jednak są one nieobowiązkowe, a w mentalności wielu osób, jeżeli coś jest nieobowiązkowe, to jest niepotrzebne. Dlatego potrzeba jeszcze wielu zintegrowanych działań nad promocją ZSK, aby uświadomić pracowników i pracodawców, jakie są korzyści dla obu stron, wynikające z obecności danej kwalifikacji w systemie.

Daniel Szarubka, Polskie Stowarzyszenie Posadzkarzy, ekspert biorący udział w opisywaniu kwalifikacji Wykonywanie posadzek z wykładzin elastycznych i tekstylnych

Przed przystąpieniem do opisywania kwalifikacji powinno zostać zorganizowane spotkanie informacyjne, na którym przedstawia się reguły tworzenia kwalifikacji, zasady, w myśl których należy postępować, aby opisywanie przebiegało sprawnie i nie stanowiło problemu. Dopiero po takim spotkaniu informacyjnym grupa zajmująca się opisywaniem powinna zostać poproszona o wstępne wypełnienie wniosków.

Zdecydowanie warto jest po zakończeniu opisywania wniosku, jeszcze raz, punkt po punkcie potwierdzić zawarte w nim zapisy – może się zdarzyć, że w trakcie jego formułowania wystąpią np. jakieś wykluczenia, których nie jesteśmy

w stanie wychwycić, idąc tylko do przodu. Jeżeli mamy do dyspozycji kwalifikację już opisaną, która obejmuje podobny dział/segment przez nas obecnie opisywany, należy korzystać z takich materiałów – to skraca tok myślowy i pozwala zdecydowanie bardziej rozwijać myśl z danego zakresu tematycznego.

Konrad Schroeder, Story Seekers Polska, ekspert biorący udział w opisie kwalifikacji Komunikowanie się za pomocą tworzenia, opowiadania i wysłuchiwania historii (storytelling)

Z mojej perspektywy kluczowe w przygotowaniu opisów kwalifikacji jest nieustanne utrzymywanie „kontakty z rzeczywistością”. Co to oznacza w praktyce?

1. Opis przygotowujemy dla praktyków – tych, którzy faktycznie będą kwalifikację zdobywać w praktyce, aby ją później wykorzystywać – też w praktyce. A także dla osób certyfikujących, aby one wiedziały, w jaki sposób, w praktyce, sprawdzić, czy daną kompetencję osiągnęła osoba przystępująca do walidacji, czy też nie.
2. Realia rynkowe – m.in. to, na ile potencjalnie opłacalne będzie uzyskanie danej kwalifikacji. Mówiąc inaczej – na ile suma nakładów (np. finansowych i czasowych) będzie miała szansę się zwrócić i realnie podnieść dochody osoby, która tę kwalifikację zdobędzie?
3. Ostrożność – aby nie wylać dziecka z kąpielą – twórcom opisów może towarzyszyć przekonanie, iż kluczowe jest jak najszybsze skomercjalizowanie kwalifikacji i jej efektywne wprowadzenie na rynek, co np. może oznaczać uczynienie jej łatwo dostępną. Taki tok myślenia i postępowania na nim opartego wiedzie wprost do dewaluacji certyfikacji opisywanej kwalifikacji, gdyż łatwy dostęp do certyfikacji wywoła dużą konkurencję na rynku, a IC będą przede wszystkim konkurować ceną (odnosząc się do teorii strategii czerwonego oceanu).

To, co było wyzwaniem dla nas – mam na myśli zespół, z którym pracowałem – to dbałość o użyteczność i zrozumiałość używanego języka. Sformułowania stosowane w opisach powinny być czytelne i możliwe do zinterpretowania przez większość czytających. Nie oznacza to wykorzystania jedynie języka potocznego i całkowitego odejścia od branżowych czy profesjonalnych zwrotów czy nazw. Je zawsze można sprawdzić – wyszukać i znaleźć ich znaczenie. Kluczowe jest zatem utrzymanie balansu pomiędzy tym, aby język był przystępny, a zapobieganiem jego pauperyzacji.

Dla mnie osobiście zaskoczeniem bywały skrajnie odmienne wizje i pomysły na to, jak zdefiniować dane zagadnienie. Pomogło nam kooperacyjne podejście,

które przejawiało się wzajemnym szacunkiem i potrzebą autentycznego zrozumienia odmiennych punktów widzenia. Wymagało to niekiedy bardzo długich dyskusji, ale finalnie zawsze dochodziliśmy do konsensusu.

Agnieszka Grabowska, Instytut Badań Edukacyjnych, współpracuje z podmiotami opisującymi kwalifikacje od 2018 roku:

Przed przystąpieniem do opisywania kwalifikacji warto zastanowić się, co może motywować daną osobę do zdobycia kwalifikacji, czy wykonuje już ona działania, do których ma odnosić się kwalifikacja, czy musi mieć już doświadczenie w tym obszarze. Może się okazać, że wskazaliśmy osoby, które początkowo uznaliśmy za główną grupę osób zainteresowanych kwalifikacją, a po głębszej analizie dojdziemy do wniosku, że jednak nie będą one zainteresowane uzyskaniem takiej kwalifikacji. W opisie kwalifikacji znajdują się pola, jak „wymagane kwalifikacje poprzedzające” i „warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji”, które odnoszą się bezpośrednio do uczestników walidacji i mają jednocześnie wpływ na cały opis kwalifikacji. Następnie warto przemyśleć, jaki zakres merytoryczny powinien podlegać walidacji i wreszcie, jakie obiektywne argumenty przemawiają za tym, że kwalifikacja rynkowa powinna zostać włączona do ZSK, czy jest na nią realne zapotrzebowanie. Ważnym zagadnieniem jest również poznanie metodyki opisu kwalifikacji oraz wiedza dotycząca tego, czym różni się kwalifikacja rynkowa od pozostałych typów kwalifikacji. Często przypisuje się jej uprawnienia, których faktycznie nie daje. Może to również mieć wpływ na prace nad opisem kwalifikacji i jej ostatecznym kształtem.

Krystyna Jezuita, Instytut Badań Edukacyjnych, współpracuje z podmiotami opisującymi kwalifikacje od 2016 roku:

Zanim zaczniemy opisywać kwalifikację rynkową, istotne jest wcześniejsze zwerifikowanie, czy podobna bądź taka sama kwalifikacja nie została już włączona do ZSK oraz czy ten obszar nie jest już uregulowany.

Kolejną kluczową kwestią (poza określeniem odbiorców kwalifikacji i zapotrzebowaniem) jest zastanowienie się, czy chcemy opisać jedną kwalifikację, czy może kilka, które np. będą mogły być zdobywane stopniowo (co jest też atrakcyjne dla pracownika i daje możliwość zdobywania coraz wyższych kwalifikacji i związanym z tym awansem). Przykładowo najpierw opisujemy kwalifikację bazową (np. osoba jest częściowo samodzielna – 3 poziom PRK), potem wyższą (gdzie wymagana jest już samodzielność pracy – 5 poziom PRK) i kolejną (gdzie wymagana jest już kreatywność i wdrażanie nowych rozwiązań – 6 poziom PRK). Warunkiem zdobycia kwalifikacji z 5 poziomem PRK jest posiadanie bazowej – 3 poziom PRK, a żeby zdobyć kwalifikację z 6 poziomem PRK, trzeba wcześniej

zdobyć kwalifikację z 5 poziomem PRK. Przy zastosowaniu gradacji już na początku musimy określić, jaki zakres wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych będzie zawierała kwalifikacja bazowa, i jaki zakres będą miały kolejne wyższe kwalifikacje. Rozwiązań może być wiele, więc na początku trzeba określić strategię, gdyż po włączeniu kwalifikacji nie możemy już dokonywać zmian w opisie kwalifikacji (m.in. zmieniać warunków przystąpienia do walidacji i korygować efektów uczenia się).

Aldona Witkowska, Instytut Badań Edukacyjnych, współpracuje z podmiotami opisującymi kwalifikacje od 2020 roku:

1. Jest niezwykle istotne, aby sumiennie przedyskutować z pozostałymi ekspertami, co dokładnie chcemy opisać.
2. Ważne, aby zapoznać się ze specyfiką języka, którym posługujemy się podczas opisywania kwalifikacji. W szczególności w zakresie stosowanych czasowników operacyjnych (tu pomocna jest lista przykładowych czasowników operacyjnych).
3. Ważne jest, aby dowiedzieć się, jaką funkcję w opisie efektów uczenia się pełni kryteria weryfikacji. Jak istotne jest ich doprecyzowanie.
4. Bywa, że całkiem nowym odkryciem dla osób opisujących kwalifikacje jest Katalog Metod Walidacji. Trudność osobom pracującym nad opisem sprawia dobór odpowiedniej metody. Często zaskakujący dla opisujących jest również aspekt finansowy przeprowadzenia idealnej walidacji (koszty przeprowadzenia takiej walidacji są zbyt wysokie, a czas jej realizacji za długi).

Agnieszka Wiśniewska, Instytut Badań Edukacyjnych, współpracuje z podmiotami opisującymi kwalifikacje od 2020 roku:

Jeżeli myślicie o opisanu kwalifikacji oraz o jej certyfikowaniu, sprawdźcie, czy spełnacie opisane w ustawie o ZSK wymagania formalnoprawne. Ważne jest też, abyście zdawali sobie sprawę ze wszystkich kosztów związanych ze złożeniem wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK oraz tych wynikających z pełnienia funkcji instytucji certyfikującej.

Aneks I. Opisywanie kwalifikacji rynkowej w punktach

Przed przystąpieniem do pracy:

- Należy przejrzeć obowiązujące akty prawne, aby sprawdzić, czy zakres tematyczny kwalifikacji nie został uregulowany przepisami, co uniemożliwia opisanie kwalifikacji rynkowej w tym obszarze.
- Trzeba sprawdzić, czy w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji nie widnieje kwalifikacja rynkowa pokrywająca się merytorycznie z kwalifikacją, której opis jest planowany. W ZSK nie mogą funkcjonować dwie takie same kwalifikacje rynkowe.

Zachęcamy do skorzystania z wyszukiwarki na stronie Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji:

<https://kwalifikacje.gov.pl/k>

Warto również śledzić zakładkę na www.kwalifikacje.gov.pl dotyczącą procedowanych w ministerstwach wniosków o włączenie kwalifikacji do ZSK.

- Potrzebne jest rozeznanie się w branży, zebranie danych (np. z raportów, statystyk, opracowań, badań) i argumentów przemawiających za tym, że istnieje społeczno-gospodarcza potrzeba włączenia do ZSK danej kwalifikacji.
- Następnie należy zaangażować zespół ekspertów (najlepiej od 4 do 6 osób) składający się z praktyków, teoretyków oraz metodyków opisu.

Przed złożeniem wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK:

- Opis kwalifikacji rynkowej powinien być przygotowany zgodnie z wymogami zapisanymi w ustawie o ZSK.
- Po zakończeniu prac nad opisem kwalifikacji dobrze jest skonsultować jego treść ze środowiskiem branżowym. Może to być dobra okazja do poinformowania opinii publicznej o planach związanych z włączeniem kwalifikacji rynkowej do ZSK; a osoby konsultujące będą mogły skomentować treści przed złożeniem wniosku.

- Wniosek składany jest poprzez platformę Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji. Jeżeli dany podmiot jest zainteresowany również nadawaniem tej kwalifikacji, musi jednocześnie złożyć wniosek o nadanie uprawnień do certyfikowania.

Zachęcamy do zapoznania się z publikacją *Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji w praktyce* (IBE, 2019)

<https://kwalifikacje.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/PDF/ZRK-w-praktyce.pdf>

Opisano w niej krok po kroku, jak składa się wniosek o włączenie kwalifikacji przez portal ZRK.

Po złożeniu wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK:

- Wniosek jest oceniany pod względem formalnym przez podmiot prowadzący Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji. Jeżeli pojawiają się jakieś wątpliwości, podmiot prowadzący ZRK kontaktuje się z wnioskodawcą w celu poprawienia uchybień.
- Poprawny formalnie wniosek jest przekazywany do ministra właściwego dla danej kwalifikacji (wskazanego we wniosku), który przeprowadza konsultacje wniosku. Podmiot wnioskujący o włączenie kwalifikacji może zostać poproszony o odniesienie się do uwag i sugestii zgłoszonych w konsultacjach środowiskowych lub przez specjalistów. Jest to okazja do wprowadzenia zmian w opisie kwalifikacji w celu jego udoskonalenia.
- Podmiot wnioskujący może zwrócić się z pytaniem do ministerstwa dotyczącym statusu zgłoszonego wniosku, może również sam zaproponować wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości.

Aneks II. Formularz wniosku o włączenie kwalifikacji do ZSK

TYP FORMULARZA W ZRK: WNIOSEK O WŁĄCZENIE KWALIFIKACJI DO ZSK

I. INFORMACJE OGÓLNE O KWALIFIKACJI

1. Nazwa kwalifikacji*   Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2a). Należy wpisać pełną nazwę kwalifikacji, która ma być widoczna w ZRK i być umieszczana na dokumencie potwierdzającym jej uzyskanie. Nazwa kwalifikacji (na ile to możliwe) powinna: – jednoznacznie identyfikować kwalifikację,– różnić się od nazw innych kwalifikacji,– różnić się od nazwy zawodu, stanowiska pracy, tytułu zawodowego, uprawnienia,– być możliwie krótka,– nie zawierać skrótów,– być oparta na rzeczowniku odczasownikowym (np. gromadzenie, przechowywanie, szycie). Maksymalna liczba znaków: 300
2. Skrót nazwy   Pole nieobowiązkowe. Pole wprowadzone w celu zapewnienia przejrzystości informacji gromadzonych w ZRK. Uwaga: jeżeli nazwa kwalifikacji nie ma skrótu, pole należy pozostawić puste!   Maksymalna liczba znaków: 150
3. Rodzaj kwalifikacji*   Wskazanie, czy kwalifikacja jest: kwalifikacją pełną, czy kwalifikacją częściową. Należy wskazać, że kwalifikacja jest częściowa.
4. Proponowany poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji*   Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 4). Należy wpisać swoją propozycję poziomu PRK. Ostatecznie poziom PRK nada minister.
5. Krótka charakterystyka kwalifikacji, obejmująca informacje o działaniach lub zadaniach, które potrafi wykonywać osoba posiadająca tę kwalifikację oraz orientacyjny koszt uzyskania dokumentu potwierdzającego otrzymanie danej kwalifikacji*   Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2d) oraz pkt 5). Należy podać wybrane informacje o kwalifikacji skierowane do osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji oraz do pracodawców, które pozwolą im szybko ocenić, czy dana kwalifikacja jest właśnie tą, której poszukują. Ponadto należy podać orientacyjną wysokość opłaty za przeprowadzenie walidacji i wystawienie dokumentu potwierdzającego otrzymanie danej kwalifikacji.   Maksymalna liczba znaków: 4000
6. Orientacyjny nakład pracy potrzebny do uzyskania kwalifikacji [godz.]*   Uwaga: pole sumuje się automatycznie po wypełnieniu pól dotyczących zestawów efektów uczenia się.
7. Grupy osób, które mogą być zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji*   Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2f). Należy podać informacje na temat grup osób, które mogą być szczególnie zainteresowane uzyskaniem danej kwalifikacji (np. osoby zarządzające nieruchomościami, specjaliści z zakresu telekomunikacji, osoby powracające na rynek pracy itp.).   Maksymalna liczba znaków: 4000

7a. Należy zaznaczyć poniższe pole jeśli dotyczy (pole wprowadzone od 1.09.2019 r.)

- Kwalifikacja może być przydatna dla uczniów szkół branżowych lub techników kształcących się w określonych zawodach** [Rozporządzenie MEN z dnia 16 maja 2019 r](#)

W szkole prowadzącej kształcenie zawodowe kształcenie odbywa się w oparciu o podstawy programowe określone w rozporządzeniu MEN z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991). Część godzin zajęć może zostać przeznaczona na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w ZSK, związanej z nauczaniem zawodem (§ 4 ust 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 639)). Należy wskazać zawody (zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa branżowego określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 316)), w przypadku których zasadne jest przygotowywanie uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej objętej wnioskiem.

7b. Wskazanie zawodów szkolnictwa zawodowego, z którymi związana jest kwalifikacja

Jeżeli w punkcie 7a wskazano przydatność kwalifikacji, to z rozwijanej listy branż i zawodów należy wybrać te zawody, z którymi związana jest wnioskowana kwalifikacja.

8. Wymagane kwalifikacje poprzedzające

Pole nieobowiązkowe.

Jeżeli wymagane są konkretne kwalifikacje pełne lub częściowe, które musi posiadać osoba ubiegająca się o nadanie kwalifikacji (np. dyplom ukończenia studiów medycznych albo dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie np. „technik rachunkowości”, albo świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie np. „naprawa zegarów i zegarków” itp.), należy je wpisać.

Maksymalna liczba znaków: 2000

9. W razie potrzeby warunki, jakie musi spełniać osoba przystępująca do walidacji*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2g)

O ile dotyczy, należy podać warunki, które musi spełniać osoba, żeby przystąpić do walidacji i móc uzyskać kwalifikację (np. wymagany poziom wykształcenia – wyższe, podstawowe itp.; zaświadczenie o niekaralności; orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań itp.).

Warunki przystąpienia do walidacji określone w opisie kwalifikacji powinny być możliwe do zweryfikowania (warunki te nie są tożsame z warunkami zatrudnienia).

Kompetencje wynikające z doświadczenia zawodowego powinny być odzwierciedlone przede wszystkim w opisie efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji. Dlatego doświadczenie zawodowe powinno być wskazywane jako warunek przystąpienia do walidacji jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Jeżeli nie ma takich warunków należy wpisać: „Nie dotyczy”.

Maksymalna liczba znaków: 25000

10. Zapotrzebowanie na kwalifikację*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2i).

Należy wskazać, na jakie aktualne lub przewidywane potrzeby społeczne i gospodarcze (regionalne, krajowe, europejskie) odpowiada kwalifikacja. Warto odwołać się do różnych źródeł, np. opinii organizacji gospodarczych, trendów obserwowanych na rynku pracy, prognoz dotyczących rozwoju technologii, a także strategii rozwoju kraju lub regionu.

Maksymalna liczba znaków: 25000

11. Odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze oraz wskazanie kwalifikacji ujętych w ZRK zawierających wspólne zestawy efektów uczenia się*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2k).

Należy wskazać, czym kwalifikacja różni się od innych kwalifikacji o zbliżonym charakterze. Punktem odniesienia powinny być kwalifikacje funkcjonujące w ZSK. Ponadto należy wskazać kluczowe kwalifikacje wpisane do ZRK, które zawierają co najmniej jeden wspólny, kluczowy zestaw efektów uczenia się.

Maksymalna liczba znaków: 6000

11a. Należy zaznaczyć poniższe pole jeśli dotyczy (pole wprowadzone od 1.09.2019 r.)

Kwalifikacja zawiera wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia z „dodatkowymi umiejętnościami zawodowymi” w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego

[Dodatkowe umiejętności zawodowe](#)

Należy wybrać z listy „dodatkowe umiejętności zawodowe” (określone w rozporządzeniu MEN z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, załącznik Nr 33) zawierające wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia z zestawami efektów uczenia się określonymi w kwalifikacji rynkowej.

11b. Wskazanie „dodatkowych umiejętności zawodowych” w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego zawierających wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia (Branża – Zawód – Umiejętność)

Jeżeli w punkcie 11a udzielono pozytywnej odpowiedzi, to z rozwijanej listy branż, zawodów i dodatkowych umiejętności zawodowych należy wybrać te umiejętności, które zawierają wspólne lub zbliżone zestawy efektów kształcenia z wnioskowaną kwalifikacją.

12. Typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2j).

Należy wskazać przykładowe możliwości zatrudnienia i dalszego uczenia się osoby posiadającej daną kwalifikację, np.:

- Do pracy na jakich stanowiskach przygotowuje dana kwalifikacja?
- Jakie perspektywy dalszego rozwoju otwierają się dla osoby, która uzyskała tę kwalifikację?

Maksymalna liczba znaków: 4000

13. Wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust.1 pkt 2h).

Należy podać tylko takie wymagania, które muszą obowiązywać każdą instytucję przeprowadzającą walidację, żeby zapewnić odpowiedni poziom wiarygodności i porównywalności wyników walidacji w skali całego kraju. Wskazane wymagania powinny pozwalać na tworzenie różnych scenariuszy walidacji w różnych instytucjach.

Wymagania mogą dotyczyć:

- doboru metod stosowanych w walidacji, służących weryfikacji efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji, ale także (o ile to potrzebne) identyfikowaniu i dokumentowaniu efektów uczenia się;
 - kompetencji osób przeprowadzających walidację;
 - warunków organizacyjnych i materialnych niezbędnych do przeprowadzenia walidacji.
- Odpowiednio do potrzeby wymagania te mogą dotyczyć pojedynczych efektów uczenia się i poszczególnych lub wszystkich zestawów efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji.

Należy wziąć pod uwagę, że spełnienie tych wymagań jest jednym z warunków uzyskania przez daną instytucję uprawnień do nadawania kwalifikacji (uzyskania statusu „instytucji certyfikującej”).

Więcej na temat walidacji: „Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji”, IBE, 2016.

Maksymalna liczba znaków: 25000

14. Propozycja odniesienia do poziomu Sektorowych Ram Kwalifikacji (o ile dotyczy)

Jeśli w danym sektorze lub branży funkcjonuje Sektorowa Rama Kwalifikacji, która jest włączona do ZSK, zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 4 należy to pole wypełnić poprzez podanie nazwy odpowiedniej ramy i wpisanie swojej propozycji poziomu w tej ramie.

Maksymalna liczba znaków: 1000

II. EFEKTY UCZENIA SIĘ WYMAGANE DLA KWALIFIKACJI

15. Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3 oraz art. 9 ust. 1 pkt 1a).

Należy przedstawić w zwięzłej formie ogólną charakterystykę wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych poprzez określenie rodzajów działań, do których wykonywania będzie przygotowana osoba posiadająca daną kwalifikację.

Syntetyczna charakterystyka efektów uczenia się powinna nawiązywać do charakterystyki odpowiedniego poziomu PRK.

W szczególności syntetyczna charakterystyka powinna wskazać na:

- stopień przygotowania osoby posiadającej kwalifikację do samodzielnego działania,
- stopień złożoności działań, które osoba posiadająca kwalifikację może wykonywać,
- role, które osoba posiadająca kwalifikację może pełnić w grupie pracowników.

Maksymalna liczba znaków: 9000

16. Wyodrębnione zestawy efektów uczenia się*

Wykaz zestawów efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji, zawierający: numer porządkowy (1, 2, ...), nazwy zestawów, orientacyjnie odniesienie każdego zestawu do poziomu PRK oraz orientacyjny nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia się w każdym zestawie.

Nazwa zestawu powinna:

- nawiązywać do efektów uczenia się wchodzących w skład danego zestawu lub odpowiadać specyfice wchodzących w jego skład efektów uczenia się,
- być możliwie krótka,
- nie zawierać skrótów,
- gdy jest to możliwe, być oparta na rzeczowniku o czasownikowym, np. „gromadzenie”, „przechowywanie”, „szycie”.

Maksymalna liczba znaków – nazwa zestawu: 500

- 1.
- 2.
- 3.
- ...

17. Poszczególne efekty uczenia się w zestawach*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3) oraz art. 9 ust. 1 pkt 1c).

Należy podać poszczególne efekty uczenia się (w zestawach) opisane za pomocą umiejętności (tj. zdolności wykonywania zadań i rozwiązywania problemów) wraz z kryteriami ich weryfikacji, które doprecyzowują ich zakres oraz określają niezbędną wiedzę i kompetencje społeczne. Poszczególne efekty uczenia się (w zestawach) powinny być jednoznaczne, niebudzące wątpliwości, pozwalające na zaplanowanie i przeprowadzanie walidacji, których wyniki będą porównywalne; realne, możliwe do osiągnięcia przez osoby, dla których kwalifikacja jest przewidziana; możliwe do zweryfikowania podczas walidacji; zrozumiałe dla osób potencjalnie zainteresowanych kwalifikacją.

Podczas opisywania poszczególnych efektów uczenia się (w zestawach) korzystne jest stosowanie czasowników operacyjnych (np. wykonuje, demonstruje, diagnozuje).

Maksymalna liczba znaków – nazwa efektu uczenia się: 2000

Maksymalna liczba znaków – kryteria weryfikacji (dla jednego efektu): 5000

Zestaw efektów uczenia się:	01.
Efekty uczenia się* Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3) oraz art. 9 ust. 1 pkt 1c). Należy podać pełną nazwę efektu uczenia się.	Kryteria weryfikacji* Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3) oraz art. 9 ust. 1 pkt 1c). Należy podać kryteria, na podstawie których ocenia się, czy dany efekt uczenia się został osiągnięty.
Zestaw efektów uczenia się:	02.
Efekty uczenia się* Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3) oraz art. 9 ust. 1 pkt 1c). Należy podać pełną nazwę efektu uczenia się.	Kryteria weryfikacji* Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 3) oraz art. 9 ust. 1 pkt 1c). Należy podać kryteria, na podstawie których ocenia się, czy dany efekt uczenia się został osiągnięty.

III. PODMIOTY**18. Wnioskodawca***

Pole obowiązkowe – art. 83 ust. 1 pkt 7.

Nazwę podmiotu wnioskującego należy wybrać z listy rozwijanej w formularzu w ZRK.

19. Minister właściwy*

Pole obowiązkowe – art. 16 ust. 1

Należy wybrać z listy nazwę ministerstwa, które zdaniem wnioskodawcy jest właściwe do rozpatrzenia wniosku.

IV. POZOSTAŁE INFORMACJE**20. Okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności***

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2b).

W przypadku kwalifikacji nadawanej na czas nieokreślony należy wpisać: „Kwalifikacja ważna bezterminowo”.

W przypadku kwalifikacji nadawanej na czas określony należy podać, po jakim czasie konieczne jest odnowienie ważności oraz warunki przedłużenia ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji.

Maksymalna liczba znaków: 2000

21. Nazwa dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2b).

Z rozwijanej listy należy wybrać nazwę dokumentu, np. dyplom, świadectwo, certyfikat, zaświadczenie.

22. Uprawnienia związane z posiadaniem kwalifikacji*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 2e).

Należy podać, o jakie uprawnienia może się ubiegać osoba po uzyskaniu kwalifikacji.

Jeśli z uzyskaniem kwalifikacji nie wiąże się uzyskanie uprawnień, należy wpisać: „Nie dotyczy”.

Maksymalna liczba znaków: 2500

23. Kod dziedziny kształcenia*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 6.

Należy wpisać kod dziedziny kształcenia, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591, z późn. zm.).

24. Kod PKD*

Pole obowiązkowe – art. 15 ust. 1 pkt 7.

Należy wpisać kod Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), o którym mowa w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz.U. 251, poz.1885, z późn. zm.).

Uwaga:

Pola oznaczone gwiazdką (*) to pola obowiązkowe do wypełnienia zgodnie z Ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (tj. Dziennik Ustaw RP z 16 listopada 2018 r., poz. 2153, z późn. zm.).

Aneks III. Lista czasowników operacyjnych

A	adaptuje, adiustuje, administruje (np. danymi osobowymi), akceptuje, aktualizuje (np. menu), analizuje, aranżuje, argumentuje, asystuje
B	bada, barwi (np. szkło), buduje
C	charakteryzuje, cytuje, czyta
Ć	ćwiczy
D	debatuje, decyduje, definiuje (np. pojęcie), demonstruje, dezynfekuje (np. ranę), diagnozuje, digitalizuje (np. dokumenty), dobiera (np. narzędzia, metodę), dopasowuje, doskonali, dostarcza, dostosowuje (np. plan działania), dowodzi, dzieli
E	egzaminuje, eksploatuje, eksponuje (np. przedmioty zabytkowe zgodnie z ich kontekstem historycznym)
F	formułuje (np. pytania)
G	graweruje, gromadzi, grupuje
H	holuje
I	identyfikuje, ilustruje, imituje, informuje, inicjuje, instruuje, integruje, interpretuje, izoluje
K	kalkuluje, kategoryzuje, kieruje, klasyfikuje, kompletuje, komponuje, konstruuje, kontroluje, koordynuje, kopiuje, koryguje, korzysta (np. z programów komputerowych), kreuje (np. wizerunek marki), kreśli, kształtuje (np. postawy etyczne)
L	liczy, lokalizuje (np. usterki)
Ł	łata, łączy
M	mierzy, miesza, miksuje, mobilizuje, mocuje, modyfikuje, monitoruje, montuje
N	nadzoruje, naprawia, nastawia, naśladowuje, nazywa

O	objaśnia (np. uwarunkowania, zależności), oblicza, obrazuje, obsługuje, ocenia (np. jakość produktu), oddziela, odkrywa, odpowiada, odróżnia, odtwarza, okazuje, omawia (np. mocne i słabe strony, etapy wykonania zadania), opisuje, opowiada, opracowuje, organizuje, oznacza, oznakowuje
P	parafrazuje, pisze, planuje, podejmuje (np. decyzję), podkreśla (np. cechy urody), podsumowuje, pokazuje, pomaga, poprawia, porównuje, porządkuje, posługuje się, powtarza, poziomuje, praktykuje, precyzuje (np. cele), produkuje, prognozuje, projektuje (np. narzędzie badawcze), proponuje, prowadzi (np. dokumentację), przechowuje, przeciwstawia (np. koncepcje), przedstawia, przegrupowuje, przekonuje, przekształca, przelicza, przenosi, przepisuje, przedstawia, przestrzega, przewiduje, przygotowuje, przyjmuje, przynosi, przypisuje, przytacza (np. przykłady), przywołuje
R	raportuje, recenzuje, recytuje, redaguje, redukuje, reguluje, rekonstruuje, relacjonuje, reorganizuje, reprodukuje, rozdziela, rozpoznaje, rozróżnia, rozstrzyga, rozwiązuje, rozwija, różnicuje, rysuje
S	selekcjonuje, sortuje, sporządza (np. plan, harmonogram pracy), sprawdza, sortuje, startuje, stawia, stosuje, streszcza, stwierdza (np. poprawność wykonania zadania), syntetyzuje, szacuje, szereguje, szkicuje, szlifuje, szyje
Ś	śledzi (np. przebieg procesu)
T	tłumaczy (np. proste komunikaty z języka angielskiego), transportuje, tworzy (np. prezentację)
U	uczestniczy, udoskonala, udowadnia, udziela (np. informacji, porad, wskazówek), ujednocila, ułatwia, umiejscawia, umieszcza, unika, uogólnia, upraszcza, urozmaica, usprawiedliwia, ustala, ustawia, usuwa, utrzymuje, uzasadnia (np. wybór narzędzia), uznaje, uzupełnia (np. brakujące dokumenty), uzyskuje, użytkuje, używa
W	wartościuje, waży, wdraża, weryfikuje, wiąże, włącza (np. urządzenia w ustalonej kolejności), wnioskuje, wpływa, wprowadza, wskazuje, wspiera, wstawia, wybiera, wychwytuje, wyciąga, wygłasza, wyjaśnia, wykazuje, wykonuje, wykorzystuje, wykrawa (np. kształt z arkusza papieru), wykreśla, wykrywa, wylicza, wymienia, wypełnia, wyszukuje, wytycza, wyznacza (np. zadania)
Z	zamieszcza, zamyka, zapisuje, zapobiega, zarządza, zbiera, zestawia (np. materiały), zgłasza, zmienia, zmniejsza, zrywa, zwiększa

Źródło: Ziewiec-Skokowska, Danowska-Florczyk, Stęchły, 2016, s. 23–24.

Bibliografia

Brzozowska, A., Drzymulska-Derda, M., Dybaś-Stronkowska, M., Dymkowski, D., Hernik, K., Jędrzejczak, H., Krzemińska, S., Mrozkowiak, M., Rycielska, L. (2020). *Rekomendacje w zakresie funkcjonowania instytucji certyfikujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Gelb, David (2011). *Jiro śni o sushi* [film]. USA: Preferred Content / Sundial Pictures.

Gmaj, I., Grzeszczak, J., Leyk, A., Pierwieniecka, R., Sławiński, S., Tauber, M., Walicka, S. (2016). *Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Marszałek, A. (red.). *Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji w praktyce*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Nęcka, E. (2001). *Psychologia twórczości*. Gdańsk: GWP.

Robinson, K. (2010). *Oblicza Umysłu. Ucząc się kreatywności*. Gliwice: Element.

Sławiński, S. (2016). *Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Sławiński, S. (red.). (2018). *Polska Rama Kwalifikacji. Poradnik użytkownika*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 1989 nr 17, poz. 92).

Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016, poz. 64, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017, poz. 59).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019, poz. 639).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019, poz. 991, ze zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Edukacji. (Dz.U. z 2003 nr 98, poz. 895).

Ziewiec-Skokowska, G., Danowska-Florczyk, E., Stęchły, W. (red.). (2016). *Opisywanie kwalifikacji nadawanych poza systemami oświaty i szkolnictwa wyższego. Poradnik*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Ziewiec-Skokowska, G., Stęchły, W., Danowska-Florczyk, E., Marszałek, A., Sławiński, S. (2020). *Przypisywanie poziomu PRK do kwalifikacji*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.